

Ukraińskie Pismo Podlasia

6 (202) 2025

Cena 8,00 PLN VAT 5%

NAD BUHOM
I NARWOJU

www.nadbuhom.pl

НАД БУТОМ І НАРВОЮ

„Nad Buhom i Narwoju” to czasopismo stworzone w 1991 roku przez środowisko młodzieży ukraińskiej urodzonej na terenie pomiędzy Bugiem, Puszcą Białowieską i północnymi brzegami Narwi – adresowane do wszystkich, którzy interesują się życiem społecznym, historią i kulturą ukraińskojęzycznych mieszkańców historycznej ziemi bielskiej, drohiczyńskiej, mielnickiej i brzeskiej, znanych zresztą nie tylko pod dawnym mianem Rusinów i współczesnym Ukraińców, ale też Małorusinów, Białorusinów lub po prostu prawosławnych. ❖ «Над Бугом і Нарвою» то часопис створений 1991 року середовищем української молоді з міст і сіл поміж Бугом, Біловезькою пущою і північними берегами Нарви – видаваний для всіх, хто тут проживає й цікавиться суспільним життям, історією і культурними справами україномовного населення.

ЗМІСТ НОМЕРА ❖ SPIS TREŚCI

С. Савчук, Фестиваль під знаком ювілею «Ранку»	1
J. T., Uroczyste wręczenie Podlaskiej Nagrody Naukowo-Literackiej za 2025 rok	6
Е. Почтар, Нагороди за три десятиріччя культурної і освітньої праці	7
L. Łabowicz, Wieści nie tylko z podlaskich miast i wsi	11
Г. К., Візит до Польщі експертів Ради Європи щодо Рамкової конвенції про захист національних меншин	14
С. Савчук, Про український етнос Підляшшя і про його мову	15
L. Łabowicz, Od „Sami o Sobie” do „Przeglądu Ukraińskiego”	18
М. Рощенко, Кліщелівські фразеологізми — різні вислови, приказки, прислів'я, матюки	22
J. H., Wsie Lady i Kuraszewo na mapie z końca XVIII w.	24
W. Waszczuk, Więrszy	26
Л. Лабович, «Бо рудна мова – то наш дар!». Про творчість по-своєму Миколая Панфілюка	27
J. Hawryluk, Od stołpu babilońskiego do wieży w Stołpiu	30
(jh), Pre... proto... i po prostu – historia!	30
Praktyczny słowniczok dla słuchających i czytających ...	35
Z pamiętnika Pawła Hawryluka. Rok 1920: Budowa domu i znowu wojna	36
Ю. Гаврилюк, Загадка климківської церкви	39
(ред.), З організованого життя над Бугом і Нарвою	41

НАША ОБКЛАДКА

Стор. I: Іскрометні танці на більському концерті «Підляської осені», який був присвячений ювілеєві 30-річчя Українського ансамблю «Ранок». Фото Олександра Василюка.

Стор. II-III: Декілька миттєвостей з 30-річної «Ранкової» історії. **Стор. IV:** Заспокоїлива гармонія застиглих у чеканні весни дерев та пухнастого снігового пір'я – зазимки на околиці Дубичів Церковних. Фотографії Ю. Гаврилюка.

Фестиваль під знаком ювілею «Ранку»

Більськ, Білосток, Гайнівка, Сім'ятичі, Нарва та Черемха – це місцевості, до яких завітали учасники XXXIV Фестивалю української культури на Підляшші «Підляська осінь». Представляли вони пісні і танці, а також сценічне українське слово. Як завжди головною фестивальною сценою був Більський будинок культури, а одним з найважливіших пунктів програми – ювілейний концерт з нагоди 30-ліття Українського ансамблю пісні і танцю «Ранок».

«Підляська осінь» це своєрідний марафон української культури – подія, яка триває декілька днів, а її організатори з Союзу українців Підляшшя намагаються, щоб, в міру можливостей, потрапити до якомога найбільшої аудиторії у різних куточках Підляшшя.

В цьому році фестиваль тривав чотири дні – від 16 по 19 жовтня, а традиційно починали його театральні вистави для дітей. В цьому році перед наймолодшою публікою з виставою «Коза Дереза» виступили акторки українського театру ляльок «Зелена валіза». Створили його біженки з України, які прибули до Польщі, шукаючи притулку перед війною. Валіза є символом їх вимушених мандрів.

нальним колективом – Академічним ансамблем пісні і танцю «Козаки Поділля». Привозив також своїх вихованців – дитячу студію при академічному ансамблі «Козаки Поділля». Ми привезли особливість, хочемо показати наш регіон Поділля на фестивалі Союзу українців Підляшшя. Танці в нас різні: василечки, гречаники, ківак та багато інших.

В Білостоці фестивальний концерт відбувся вперше в Університетському центрі культури та науки на кампусі місцевого універ-

– Я приїхала до Польщі з міста Кривий Ріг, – говорить акторка Наталя Молодченко. – Оселилась у Варшаві й тут так само працюю як лялькарка. Створюю і показую вистави для дітей. Так постала думка, щоб створити театр для дітей «Зелена валіза». Ми хочемо сказати, що ми актори, шукали притуток в Польщі, а те, що у нас оціліло з дому, ми взяли та вкидали в сумку і з цього почали створювати ляльки і нашу казку. Ляльки створюються на очах у дітей, щоб вони могли вдома щось подібне зробити.

Дует Наталя Молодченко та її подруга, також біженка – Христина Величко, представляв казку для дітей в Гайнівці, Білостоці, Більську та Черемсі.

Одним з супровідних заходів «Підляської осені», який вже традиційно проводиться у фестивалі п'ятницю, є «День української культури». Це своєрідний спільний проект Союзу і Початкової школи № 4 у Більську, де ведеться навчання української мови. Початково захід проходив у приміщенні школи, але зараз, коли місто має гарний новий будинок культури, учні більської «четвірки» та гості фестивалю виступають на його сцені.

Однією з зірок цього концерту і загалом фестивалю був Ансамбль народного танцю «Подільянка» Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії.

– Наш колектив молодий і створений зі студентів кафедри хореографії академії, – говорить керівник ансамблю Сергій Качуринець. – З цими студентами ми перший раз, але я був тут вже з професіо-

ситету. Як завжди – «неписаним» господарем білостоцьких українських культурних подій був фольклорний ансамбль «Добрина».

– Для нас дуже важливо, щоб тут виступати, – говорить його учасниця Емілія Шабаловська. – Це один з головних концертів та нагода до зустрічі. Місце є гарне – не надто велике, в сам раз на такий концерт як наш.

Вже майже як вдома почуває себе на концертах на Підляшші Тетяна Стригун, яка втікаючи перед війною, потрапила до підваршавського Легіоніова, а згодом відкрила для себе наш регіон.

– Все почалось від конкурсу, який проходить у Більську – згадує співачка, яка вже третій раз виступала на «Підляській осені», а бере участь також в інших концертах Союзу українців Підляшшя. – Відчуваю тут себе як вдома, дуже подобається організація фестивалю. Є дуже високий рівень виступаючих, також фольклорних ансамблів, я в Польщі таке вперше побачила.

Подібними думками ділиться керівник Народного аматорського ансамблю «Серпанок» з Корця Віталій Сидорчук:

– Ми тут приїжджаємо майже на кожне свято. В нас є два колективи: чоловічий вокальний квартет «Ясени» і ансамбль української пісні «Серпанок». Сюди ми прибули маленьким складом, не всім вдалось приїхати. Наш ансамбль складається з 15 учасників, але приїхало п'ятьох. У нас тут знайомі колективи, знайомі люди, зустрічаємось, говоримо, дуже приємно тут побувати.

На концерті в Білостоці виступила також КапелАпостола – один з музичних проєктів Сергія Постольникова, відомого ще з таких гуртів як «Гуляйгород» чи «Грай-Бери». Широкий репертуар гурту включає традиційну інструментальну музику: козаки, гопака, польку, мазурку, вальси та весільні танці. Капела крім концерту відіграла «забаву» в білостоцькому клубі «Мотопуб», де відбулася танцювальна вечірка.

Вже традиційно гала-концерт «Підляської осені» відбувається в Більську. В цьому році мав він ін-

ший, винятковий характер – в Більському будинку культури відбувся ювілей 30-ліття Українського ансамблю пісні і танцю «Ранок». Як говорили його офіційні гості, мабуть ще ніколи концертний зал ББК не був так виповнений публікою. Нічого й дивного, бо через тридцять років через ансамбль пройшло сотні осіб. А ювілей став нагодою до віншувань, вітань, слів подяки, сліз зворушення та чудових виступів ювілярів, які засвідчили про свою неминаючу майстерність, а також гостей – колективів, що дружать з «Ранком».

– Багато часу пройшло, хоч мені здається, що це недавно все було, – говорить засновниця і керівник ансамблю Єлизавета Томчук. – Пам'ятаю майже кожний наш концерт, кожний виступ. Тішить факт, що є ще кому співати, танцювати, попри те, що фольклор зараз це не є вже щось так модне для дітей, але, все таки – знаходяться діти, які хочуть танцювати і співати. Відтворюють підляський фольклор.

Під час святкування ювілею Єлизавета Томчук з рук заступника маршалка воєводства Марка Маліновського отримала Почесну відзнаку Підляського воєводства. Керівники ансамблю дістали також нагороди бургомістра Більська, а з ювілеєм вітали ансамбль заступник Підляського воєводи Павел Крутуль, представники гміни Більськ, Більського повітового староства, міста Білосток і інших установ.

Вітаючи ювілярів, голова Союзу українців Підляшшя Марія Рижик звернула увагу на те, що ансамбль це візитка українського середовища Підляшшя і міста Більськ. Захоплює знаменитим збереженням музичної традиції регіону. Це, перш за все, результат праці керівниці «Ранку» протягом довгих тридцяти років. До вітань долучився також директор Підляського наукового інституту Григорій Купріянович.

Привітали ансамбль також гості з України, які, не зважаючи на труднощі воєнного часу, змогли, хоч і в обмеженому складі, приїхати до Більська. Серед них гість винятковий – колектив «Горина», в якому Єлизавета Томчук співа-

Під враженням «Ранку» і концерту був голова Об'єднання українців у Польщі Мирослав Скірка:

– Це діамант, який став брильянтом, тобто з того, що виростало з цієї землі, люди зробили щось надзвичайно цінне, багате, прекрасне. Й видно це по результатах праці і по тому, як люди це сприймали. Сама молодь танцює і співає з посмішкою, а люди це сприймають з радістю і вдячністю. Це, мабуть, найбільша міра цього колективу, цих людей і взагалі цього, що тут відбулося – це результат праці цілої громади.

Фестиваль «Підляська осінь», вже згідно з роками випрацьованою схемою, завершували недільні концерти 19 жовтня в Гайнівці та Сім'ятичах. Побіч ансамблів з України виступали на них місцеві колективи з Гайнівського і Сім'ятицького повітів, а всі фестивальні події проходили у співпраці з гмінними та міськими осередками культури. Найбільший географічно і, якщо йдеться про різноманітність, культурний захід підляських українців за нами. Численність колективів та глядачів, які взяли в ньому участь й атмосфера, яка панувала під час концертів і інших заходів, засвідчують, що українська культура в регіоні надалі має свою енергію і привабливість, а підляшки чекають на події організовані Союзом українців Підляшшя.

Славомир САВЧУК
(Радіо Білосток)
Фото Архів СУП, Славомира
Савчука і Людмили Лавович

ла, будучи студенткою кафедри музичного фольклору тодішнього Рівненського державного педагогічного інституту.

– Ми приїхали на ювілей до «Ранку», – говорить керівник «Горини» Людмила Вострікова. – Вважаємо, що це трохи наш горинський корінчик, така гілочка від «Горини», оскільки Еля навчалася в нашому колективі і от, ми вирішили приїхати сюди зі старшими учасниками, які мають свої проекти, але такий тісний зв'язок в нас ще зі студентських років з Елюю. Дуже завжди тішимося, коли дивимося на діток, які займаються народним мистецтвом, яке в нас справді мало чим відрізняється від етнічної культури Підляшшя.

З «Гориною» приїхала також капела «Сільська музика» Етнокультурного центру «Веснянка», яка виступала разом з горинянами, але також з окремим музичним репертуаром.

Ювілейний концерт став нагодою до спогадів. У 1999 році свою пригоду з «Ранком» почав нинішній керівник його інструментальної групи Петро Осташевський, відомий також як лідер гурту «Гойраки».

– Я ходив на українську мову. Мене вчила Ірина Вишенко – вона мені сказала, що є такий ансамбль і вони потребують акордеоніста. Мені було тоді 9 літ, я не знав, що з чим, як це виглядає. І поїхав на першу репетицію. Тодішній керівник інструментальної групи Ігор Фіта приїхав по мене. Я зайшов, побачив стільки гарних дівчат й подумав – що я буду з ними робити? А у 2000 році вже був мій перший концерт – на великій сцені в Більську, в амфітеатрі. Туди прийшла ціла моя родина й не знаю – добре вишло чи ні, але було чудово. І так минуло 25 років, маю вже свої діти. Моя старша донька за рік іде до школи і думаю – певно також буде співати в «Ранкові».

Uroczyste wręczenie Podlaskiej Nagrody Naukowo-Literackiej za 2025 rok

5 października w Miejskiej Bibliotece Publicznej w Białymstoku Podlaskim odbyło się uroczyste wręczenie Podlaskiej Nagrody Naukowo-Literackiej za 2025 rok. Jej celem jest promocja języka i kultury ukraińskiej Podlasia poprzez uhonorowanie i nagrodzenie osób, które odgrywają ważną rolę w funkcjonowaniu, zachowywaniu, badaniu i rozwoju kultury i języka ukraińskiego Podlasia. Nagroda została ustanowiona w 2022 r. przez Podlaski Instytut Naukowy oraz Związek Ukraińców Podlasia. Została już przyznana trzykrotnie – w latach 2022-2024, łącznie nagrodzono nią 10 osób. W 2025 r. została przyznana już po raz czwarty.

Nagroda przyznawana jest przez Kapitułę, w skład której wchodzi osoby zaangażowane w działalność na rzecz zachowania i rozwoju języka i kultury ukraińskiej Podlasia, wskazane przez zarządy podmiotów ustanawiających Nagrodę, czyli Podlaskiego Instytutu Naukowego oraz Związku Ukraińców Podlasia. W 2025 r. w składzie Kapituły Nagrody byli: dr Andrzej Artemiuk, dr Grzegorz Kuprianowicz, dr Mikołaj Roszczenko i Maria Ryżyk.

Laureatkami Podlaskiej Nagrody Naukowo-Literackiej za 2025 rok zostały:

Kategoria „Twórczość artystyczna”: Irena Wiszenko,

Kategoria „Działalność oświatowa”: Elżbieta Nielipińska.

W uroczystym wręczeniu wzięły udział Laureatki, członkowie Kapituły, bliscy i przyjaciele laureatek, oficjalni goście, dziennikarze oraz członkowie społeczności ukraińskiej Podlasia. Władze regionalne – marszałka Województwa Podlaskiego – reprezentował doradca marszałka ds. mniejszości

narodowych i etnicznych Aleksander Wasyluk. Wśród oficjalnych gości byli obecni przedstawiciele samorządu lokalnego: wiceprzewodnicząca Rady Powiatu Bielskiego i jednocześnie przewodnicząca Związku Ukraińców Podlasia Maria Ryżyk, burmistrz Kleszczel Mirosław Markiewicz, sekretarz Miasta Bielsk Podlaski Jolanta Mierzwińska, skarbnik Gminy Czeremcha Elżbieta Kierdelewicz, radny Rady Powiatu Hajnowskiego Stefan Niczyporuk, radna Rady Gminy Czeremcha Agata Niczyporuk, była sekretarz Miasta Bielsk Podlaski Tamara Korycka. Na uroczystość przybyli duchowni Kościoła prawosławnego: proboszcz parafii prawosławnej Przemienienia Pańskiego w Płoskach ks. prot. Andrzej Nielipiński (prywatnie mąż jednej z laureatek) oraz proboszcz parafii prawosławnej Opieki Matki Bożej w Zubaczach ks. prot. Igor Ostapkowicz. Obecni też byli liderzy życia ukraińskiego na Podlasiu, w szczególności: wiceprzewodniczący Związku Ukraińców Podlasia dr Andrzej Artemiuk i Łukasz Badowiec, sekretarz ZUP Ludmiła Łabowicz, dyrektor Podlaskiego Instytutu Naukowego i współprzewodniczący Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych dr Grzegorz Kuprianowicz, wicedyrektor Podlaskiego Instytutu Naukowego i redaktor naczelny Ukraińskiego Pisma Podlasia „Nad Buhom i Narwoju” Jurij Hawryluk. Nie zabrakło także laureatów Podlaskiej Nagrody Naukowo-Literackiej za ubiegłe lata: Eugeniusza Ryżyka, dra Mikołaja Roszczenki, Jerzego Misiejuka, Eugenii Hawryluk, Elżbiety Tomczuk. Licznie przybyli także członkowie zespołów „Hiloczka”, „Rodyna” i „Dobryna”. **Zakończenie na str. 10**

Нагороди за три десятиріччя культурної і освітньої праці

Підляська науково-літературна нагорода, яку признає капітула, що діє від імені Підляського наукового інституту та Союзу українців Підляшшя, стає вже традиційною. Цього року вручено її вчетверте – 5 жовтня, під час врочистої зустрічі, що проходила у Міській публічній бібліотеці в Більську – місті, яке є головним центром української суспільно-культурної активності на Підляшші. Цього разу нагородження відбулося у двох категоріях – за художню творчість та освітню діяльність. Нагороди профінансовано з бюджету Підляського воєводства.

Такий спосіб вшанування найбільш активних осіб вже встиг вписатися у краєвид культурного життя українців Підляшшя.

– *Тепер це натуральне, природне, не можна вже уявити собі життя української громади Підляшшя без Науково-літературної нагороди, яку присуджуємо людям заслуженим для збереження нашої мови й культури* – говорив мені д-р Григорій Купріянович, директор Підляського наукового інституту.

Нагадаймо, що досі нагороду надавали в категоріях: «Літературна творчість», «Наукова діяльність», «Популярно-наукова діяльність», «Публіцистична творчість», «Художня творчість» та «Самоврядна діяльність». Цього разу у склад капітули, яка вирішувала про надання нагороди, увійшли: Марія Рижик, д-р Григорій Купріянович, д-р Андрій Артем'юк та д-р Микола Роценко. Капітула зустрічалася на трьох засіданнях, під час останнього, що пройшло 27 серпня, прийняла остаточне та одноголосне рішення про те, що лавреаткою у категорії «Художня творчість» буде **Ірина Вишенко** – одна з найбільш відомих постатей українського культурного життя Північного Підляшшя.

Пані Ірина майже від трьох десятиріч керує українським ансамблем пісні й танцю «Гілочка» в Черемсі та вчить української мови. Д-р Андрій Артем'юк говорив про глибоку заангажованість лавреатки у те, щоб передавати молодому поколінню українських традицій, національної гідності та залучати молодь до громадського життя.

Підляську науково-літературну нагороду в категорії «Освітня діяльність» капітула вирішила признати **Єлизаветі Нелипинській**. Лавреатка до серпня цього року працювала директоркою Дитячого садочка № 9 Лісова поляна у Більську. На цій посаді відігравала неабияку роль у творенні умов для цього, щоб керований нею дошкільний освітній заклад був місцем збереження та передачі наймолодшому поколінню мешканців Підляшшя рідної української мови та культурних традицій.

У лавдації, яку перед врученням нагороди першій з лауреаток зачитала Марія Рижик, сказано: *Ірина Вишенко працює довголітнім керівником українського ансамблю «Гілочка» в Черемсі та вчителькою української мови. Вона відіграла особливу роль в українському національному пробудженні на Північному Підляшші в 80-их роках двадцятого століття. Ансамбль зберігає й розвиває українські співочі традиції Черемхи й околиць. Організований 1995 року, в 1996 році дав перший концерт. Від початку колектив діє під опікою Союзу українців Підляшшя й співпрацює з Ім'яним осередком культури в Черемсі. Ансамбль сприяє збереженню молодим поколінням мешканців Черемхи рідної традиції, культури, мови, формуванню національної ідентичності. Весь час в ансамблі існувала інструментальна група, від кількох років є також танцювальна група. «Гілочка» брала участь у численних фестивалях, концертах, переглядах в Польщі та за кордоном, стаючи їх лавреатом. Ірина Вишенко співала також в інших ансамблях. Першим її колективом був український фольклорний ансамбль «Родина» у Дуб'яжині. У 1991-1995 роках, під час навчання в Інституті культури в Рівному, вона співала у знаменитому фольклорному ансамблі традиційної музики «Горина», згодом у відомому підляському ансамблі «Черемшина» в Черемсі. Проводила численні майстер-класи та художні табори для членів ансамблів. Включалася в організацію українських фестивалів на Підляшші.*

Магдалина Мартинюк співає і танцює в «Гілочці» – вона та декілька її товаришок прийшли на врочистість особисто привітати свою вчительку. Та звичайно заспівати «Многая літа». Магда каже, що в ансамблі в більшості виступають дівчата. Репетиції в них щотижня у п'ятницю, перед концертами частіше. Магда по-своєму розмовляє лише з бабусею та дідом.

Ірина Вишенко народилася в Більську, виростала у селі Дуб'яжин, яке відоме зі збереження українських музичних традицій регіону. Після навчання в більському Економічному ліцеї, відтак у престижному Інституті культури в Рівному (1991-1996), продовжувала освіту на післядипломних студіях з історії та виховання для життя в родині (Університет у Білостоці), а також предмету знання про суспільство (Вища школа публічної адміністрації в Білостоці), організації та управління освітою. Після одруження у 1997 р. переселилася з чоловіком у Черемху. Зараз проживає у Більську. Цікавиться традиційною музикою та туристикою.

Від 1995 р. Ірина Вишенко працює вчителькою української мови в школі в Черемсі, у якій в 2011-2014 рр. була також заступником директора. Вчила української мови в трьох школах у Більську, а також у садочку «Лісова поляна», у якому знов працює, після кільканадцятирічної перерви. Працювала та-

кож у початкових школах у Кліщелях і Дубичах Церковних.

Ірина Вишенко заангажована в діяльність Союзу українців Підляшшя, була м.ін. заступником голови та членом Ревізійної комісії. Співпрацювала з редакцією «Над Бугом і Нарвою». Вже 8 років є членом Підляського наукового інституту.

Під час врочистості Ірина Вишенко сказала, що нагорода, яку вона отримала, збіглася з 30-літтям її професійної праці: *Я зараз навчаю і виховую друге покоління. Діти моїх перших учениць сьогодні є з нами. Дуже приємно побачити їх сьогодні на сцені. Важливо пере-*

давати традиції та культуру нашого Підляшшя. Вони є прикладом на це. Вони пізнавали звичаї, наприклад випікання короваю, жнивні звичаї. Наша традиція, культура може не буде збережена повністю, але ці молоді люди будуть її зберігати, шанувати.

Єлизавета Нелипинська, яка Підляську науково-літературну нагороду отримала у категорії «Освітня діяльність» – вчителька, педагог, багатолітня директорка найбільшого в Більську дитячого садочка «Лісова поляна». Від 1996 р., тобто вже майже три десятиліття, проводиться тут навчання української мови. При тому цей садочок має неабиякий рекорд, адже в ньому найбільша кількість дітей у цілій Польщі вивчає українську мову як мову національної меншини.

Пані Єлизавета всесторонньо заангажована в організацію та проведення навчання української мови та інші дії спрямовані на збереження власної ідентичності, традиції та культури дітей з Більська, чиї предки говорили або досі говорять підляськими говірками української мови.

У садочку проводиться проєкт «До традиції», започаткований у 1997 р. люблінським фондом «Muzyka Kresów» з метою будувати у свідомості дітей почуття ідентичності з місцевою культурою. З дітьми працюють народні май-

стри та митці з околиць Більська, які вчать їх підляських пісень, гри на традиційних інструментах, ткацтва, плетіння, різьблення, розповідають казки, передають їм місцеві народні традиції.

Неабияка роль у тому також пані Єлизавети, яка постійно заангажована у підготовку дітей із садочка до участі в українських культурних заходах регіону: фестивалі «Підляська осінь», конкурсі «З підляської криниці», а також Фестивалі дитячої пісні національних меншин «Співаймо разом», перегляді «Гайнівські зустрічі з православною колядкою». Лавреатка була членом та головою журі Воєводського декламаторського конкурсу «Українське слово».

Предки пані Єлизавети поколіннями жили в селі Зані на північ від Бранська. Вона народилася у Білостоці, куди переїхали її батьки. У 1987 р. пані Єлизавета закінчила Факультет педагогіки та психології Білостоцького університету за спеціальністю дошкільна освіта. Чотири роки раніше вона вийшла заміж за випускника Православної духовної семінарії. Сьогодні її чоловік, о. прот. Андрій Нелипинський, є настоятелем православної парафії у Плесках. Пані Єлизавета цікавиться музикою, піснями, мандрівками, катанням на лижах у горах. Вона вболівальниця стрибків на лижах та футболу, точніше – білостоцького клубу «Ягеллонія».

Єлизавета Нелипинська постійно підвищувала свої кваліфікації: у 1992 р. закінчила Катехитично-педагогічну школу Білостоцько-Гданської православної єпархії, два роки пізніше Післядипломну школу дошкільної педагогіки, згодом курс для керівників шкіл та навчальних закладів. Деякий час працювала вихователькою у садочку № 2 у Більську, а відтак у садочку № 9, яким керувала у 1995-2025 роках.

Лавреатка, у своєму слові після вручення нагороди, висловила вдячність організаторам: *Я щаслива, так по-людськи, я дуже рада, що хтось доцінив мою роботу.*

Вона говорила, що садочок № 9 завжди асоціювався з багатокультурністю, толерантністю та надіється, навіть мріє, щоб оці традиції продовжувались у майбутньому.

Член Капітули Нагороди та голова Підляського наукового інституту, Григорій Купріянович каже, що українці Підляшшя саме пані Нелипинській завдячують те, що українську мову у садочку № 9 діти вивчають вже стільки років. Все було завдяки її сприянню: *Були такі періоди в історії садочка, що 80% дітей вивчало українську мову як мову національних меншин – говорить голова ПНІ.*

Обом лавреаткам дякували представники воєводської та міської влади. – *Культура та наука необхідні нам для того, щоб ставали ми кращими, щоб світ ставав кращим. (...) Те, що вони роблять, роблять не тільки для себе, свого найближчого оточення, але також для всіх нас. Тому щиро дякую від свого імені, від імені маршалка та прошу більше...* – сказав радник маршалка Підляського воєводства з питань національних і етнічних меншин Олександр Василюк.

Обидвом лавреаткам подякувала також скарбник гміни Черемха Єлизавета Керделевич, вдячна, що разом з іншими батьками та дідами можуть захоплюватися виступами їхніх дітей на сцені.

Мирослав Маркевич, бургомістр Кліщель, сказав: *Я сам знаю, як багато доводиться працювати з такими малими дітлахами, що прийшли без ніякої підготовки, скільки зусиль треба вкласти, щоб створити такі чудові художні колективи... Я дуже радий, що існує такий ансамбль, як «Гілочка». Можу відразу запевнити – ми не будемо гірші. І в тому місці появилася запевнення, що в Кліщелях, де колись існувало чимало фольклорних ансамблів, після Нового року збираються такий один реактивувати.*

Марія Рижик, голова Союзу українців Підляшшя, наголосила на тому, що вже понад 30 років йде навчання української мови в початковій школі в Черемсі та стільки ж часу, навіть рік довше, також у початковій школі в Більську. Пані Марія сказала, підводячи підсумки врочистості, що завдяки таким людям, як Ірина Вишенко та Єлизавета Нелипинська, таким колективам, як «Гілочка», українська культура Підляшшя має шанс проіснувати ще багато, багато років: *Не залишайте нас, допомагайте нам надалі* – закликала Марія Рижик.

Ева ПОЧТАР
Фото Ю. Гаврилюк

Uroczyste wręczenie Podlaskiej Nagrody Naukowo-Literackiej za 2025 rok

Zakończenie ze str. 6

Ceremonię otworzył dr Grzegorz Kuprianowicz, dyrektor Podlaskiego Instytutu Naukowego i jednocześnie członek Kapituły Nagrody, który przypomniał cel Nagrody i jej historię oraz przywitał obecnych. Kapituła uroczystie ogłosiła decyzję o przyznaniu Nagrody za rok 2025 – fragmenty protokołu z posiedzenia Kapituły odczytał członek Kapituły dr Andrzej Artemiuk. Zabrzmiało tradycyjne „Mnohaja lita” dla Laureatów w wykonaniu zespołu folklorystycznego „Rodyna” z Dubiażyna oraz wszystkich obecnych.

Następnie odbyło się uroczyste wręczenie. Członkini Kapituły Maria Ryż wykłosiła laudację ku czci laureatki Podlaskiej Nagrody Naukowo-Literackiej za rok 2025 w kategorii „Twórczość artystyczna” Ireny Wiszenko. Następnie nastąpiło odczytanie Dyplomu Nagrody i wręczenie Laureatce statuetki, dyplomu oraz nagrody rzeczowej w postaci kart podarunkowych o wartości 4 tys. złotych. Laureatka Irena Wiszenko zwróciła się do zgromadzonych ze słowem. Mówiła o swoich doświadczeniach związanych z kierowaniem zespołem, 30-letniej pracy nauczycielki oraz potrzebie przekazywania ojczyznej kultury młodemu pokoleniu.

Następnie odbyło się wręczenie kolejnej Nagrody. Członek Kapituły dr Andrzej Artemiuk wykłosił laudację ku czci laureatki Podlaskiej Nagrody Naukowo-Literackiej za rok 2025 w kategorii „Działalność oświatowa” Elżbiety Nielipińskiej. Po odczytaniu Dyplomu Nagrody Laureatce wręczono statuetkę, dyplom oraz nagrodę rzeczową. Następnie Laureatka podzieliła się swoimi refleksjami na temat pracy na stanowisku dyrektora przedszkola oraz działań mających na celu stworzenie warunków dla zachowania przez wychowanków kultury ukraińskiej.

Jako pierwszy pogratulował nagrodzonym doradca Marszałka Województwa Podlaskiego ds. mniejszości narodowych i etnicznych Aleksander Wasyluk. Gratulacje od burmistrza Miasta Bielsk Podlaski Piotra Wawulskiego, a także upominki przekazała Laureatkom sekretarz Miasta Bielsk Podlaski Jolanta Mierzwińska. Z kwiatami dla laureatki Ireny Wiszenko przybyła delegacja z Czeremchy, w składzie której byli samorządowcy i członkowie Ukraińskiego Zespołu Pieśni i Tań-

ca „Hiloczka”. Ze słowem w imieniu delegacji z Czeremchy zwróciła się radna Rady Gminy Czeremcha Agata Niczyporuk. Młodzież z zespołu „Hiloczka” zaśpiewała swej nauczycielce i kierownicze «Многая літа!». Ze słowami gratulacji zwrócił się burmistrz Kleszczel Mirosław Markiewicz. Serdecznie pogratulowała i podziękowała Laureatkom za 30 lat współpracy przewodnicząca Związku Ukraińców Podlasia Maria Ryż. Swoimi refleksjami i słowami uznania wobec Laureatek podzielił się dr Miłkołaj Roszczenko, jeden z najstarszych liderów środowiska ukraińskiego Podlasia. Z ciepłymi życzeniami i wspomnieniami oraz podziękowaniami dla inicjatorów Nagrody wystąpił ks. prot. Andrzej Nielipiński. Poinformowano również, że do organizatorów nadszedł list z Kancelarii Prawosławnego Metropolity Warszawskiego i całej Polski Sawy, który nie mógł uczestniczyć w uroczystości ze względu na stan zdrowia.

Ostatnim akordem uroczystości był koncert znakomitego zespołu folklorystycznego „Rodyna” z Dubiażyna pod dyrekcją Elżbiety Tomczuk. Można było posłuchać autentycznego folkloru ukraińskiego z Podlasia. Warto zaznaczyć, że właśnie z Dubiażyna pochodzi jedna z laureatek i w „Rodynie” rozpoczynała ona swoją drogę z muzyką.

Na zakończenie dyrektor Podlaskiego Instytutu Naukowego podziękował wszystkim, którzy zaangażowali się w proces przyznania Nagrody oraz włożyli wysiłek w sprawy organizacyjne i przygotowanie uroczystości wręczenia. Goście uroczystości, w tym rodziny i bliscy Laureatek, długo podchodzili, aby pogratulować im Nagrody. Następnie uczestnicy wydarzenia mieli okazję do rozmowy i dzielenia się refleksjami podczas uroczystego poczęstunku.

Organizatorem wydarzenia był Podlaski Instytut Naukowy, partnerem – Związek Ukraińców Podlasia, wsparcia w przeprowadzeniu wydarzenia udzieliła Miejska Biblioteka Publiczna w Bielsku Podlaskim. Zadanie publiczne „Promocja języka i kultury ukraińskiej Podlasia” jest współfinansowane ze środków Województwa Podlaskiego.

J.T.
Fot. Ju. Hawryluk

Wieści nie tylko z podlaskich miast i wsi

ZABŁOCIE. HANNA. 4 i 5 października na Południowym Podlasiu miały miejsce dwa wydarzenia w ramach projektu „Muzyka Pogranicza – Śladami archiwum Jana Ignaciuka”, będące rezultatem czterech miesięcy badań terenowych i pracy nad nagraniem archiwalnymi.

4 października w Wiejskim Domu Kultury w Zabłociu odbyło się tzw. Zgromadzenie, czyli otwarte spotkanie warsztatowe z udziałem zespołów „Z Lasu” i „Jarzębina” z Zabłocia oraz gości. Była to okazja, aby wymienić się wiedzą i opowieściami oraz wspólnie nauczyć się miejscowych pieśni tradycyjnych. Następnie odbył się koncert zespołów „Z Lasu” i „Jarzębina”.

Wydarzenie było organizowane wspólnie z zespołem „Jarzębina”.

5 października w Galerii Artystycznej Centrum Religijno-Zabytkowego w Hannie odbyło się podobne spotkanie, które rozpoczęło Zgromadzenie – z udziałem Karoliny Jadwigi Demianiuk oraz gości. Następnie miał miejsce koncert w wykonaniu zespołu „Z Lasu”, Karoliny Jadwigi Demianiuk, a także zespołów „Zyzula” z Hanny oraz „Polesie.PL”. Wydarzenie było organizowane wspólnie z Gminnym Ośrodkiem Kultury i Sportu w Hannie. Po koncercie do tańca zagrała kapela „Smyki”.

Projekt realizowany jest przez Stowarzyszenie Panorama Kultur i zespół „Z Lasu”, a dofinansowany ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach programu Narodowego Centrum Kultury EtnoPolska. Edycja 2025. Jego celem jest nagranie i zachowanie tych elementów tradycji ustnej (pieśni, przykładów gwary, opisów zwyczajów i obrzędów), które można jeszcze dziś odnaleźć, a także zaktywizowa-

nie lokalnych społeczności do poznawania i kultywowania własnego niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Partnerami wydarzenia byli: Wiejski Dom Kultury w Zabłociu, Gminny Ośrodek Kultury i Sportu w Hannie, Muzeum Wsi Lubelskiej w Lublinie oraz Towarzystwo dla Natury i Człowieka.

Wydarzeniem podsumowującym projekt był koncert w Muzeum Wsi Lubelskiej w Lublinie 12 października.

KLESZCZELE. 11-12 października w siedzibie Stowarzyszenia Kreatorzy Rzeczywistości w Kleszczelach odbyły się warsztaty śpiewu tradycyjnego prowadzone przez Amelię Pietroczyk, wokalistkę zespołów „Podoroż” i „Dziczka”, pasjonatkę tradycyjnych pieśni regionu. Wzięli w nich udział uczestnicy z całego województwa, którzy poznawali pieśni z Podlasia, w tym w gwarze ukraińskiej. Spotkanie odbyło się w ramach projektu Stowarzyszenia Kreatorzy Rzeczywistości „WYbrzm!jMY” sfinansowanego ze środków Narodowego Instytutu Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego w ramach Rządowego Programu Wsparcia Organizacji Pozarządowych.

WARSZAWA – BIELSK PODLASKI. 16 października podczas uroczystości w Sali Koncertowej Polskiego Radia im. Witolda Lutosławskiego w Warszawie w przeddzień Międzynarodowego Dnia Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego wręczono 31 nowych decyzji o wpisie na Krajową Listę Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego. Decyzją Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego na zaszczytną listę został wpisany bielski ręcznik obrzędowy.

Zbieraniem, rekonstrukcją i dokumentacją ręczników z Bielska Podlaskiego i okolic zajmuje się muzealnik, etnograf i pasjonatka kultury ludowej Podlasia Alina Dębowska-Jankiewicz. W ciągu wielu lat udało jej się zebrać, odtworzyć i zrekonstruować ponad 1 500 ręczników obrzędowych, w tym wzory z końca XIX w.

Podczas uroczystości Alina Dębowska-Jankiewicz została również uhonorowana odznaką Zasłużony dla Kultury Polskiej za ochronę i popularyzację dziedzictwa niematerialnego (na foto – Alina Dębowska-Jankiewicz oraz wystawa ręczników podczas tegorocznej Podlaskiej Ukraińskiej Konferencji Naukowej).

WARSZAWA – ORLA. 28 października Muzeum Historii Żydów Polskich podczas uroczystego finału ogłosiło zwycięzcę Nagrody POLIN 2025, która jest przyznawana za działania na rzecz zachowania dziedzictwa oraz pamięci o dziejach Żydów mieszkających w Polsce oraz na rzecz dobrych stosunków polsko-żydowskich. Tegorocznym nagrodzonym został działacz społeczny Marek Chmielewski, sołtys wsi Orla, jednocześnie członek Związku Ukraińców Podlasia, który od wielu lat inicjuje działania związane z ocaleniem pamięci o Żydach w podlaskiej Orli (*na foto podczas oprowadzania turystów po otwarciu w maju br. synagogi w Orli*).

Jak czytamy na stronie Muzeum Historii Żydów Polskich, Marek Chmielewski: „...od lat z niezwykłym oddaniem przywraca pamięć o lokalnej społeczności żydowskiej. Dzięki jego staraniom piękna, XVIII-wieczna synagoga w Orli znów stała się miejscem pamięci i dialogu. To właśnie dzięki jego zaangażowaniu obiekt został wpisany do prestiżowego programu „7 Najbardziej Zagrożonych Zabytków w Europie 2025”, co otwiera drogę do jego konserwacji i ochrony”.

Ciekawy wywiad z laureatem głównej nagrody „Marek Chmielewski laureat Nagrody Polin, wywodzi się z kultury ukraińskiej, w młodości „zarażony antysemityzmem”” można przeczytać i wysłuchać na stronie bielsk.eu.

KRASNOWIEŚ. 28 października w świetlicy wiejskiej w Krasnej Wsi w gm. Boćki miał miejsce wernisaż podsumowujący część projektu „Podlaskie sacrum i profanum” realizowanego przez Koło Gospodyń Wiejskich w Krasnej Wsi. W ramach działania odbywały się warsztaty rękodzielnicze, podczas których wyszywano tradycyjne ręczniki obrzędowe. Uczestniczki samodzielnie zaplanowały i przeniosły na tkaninę lnianą swoje wzory. Wykonały również koronki szydełkowe. Ponadto w ramach projektu odbyły się warsztaty ikonograficzne prowadzone przez Natalię Kozak. Efekty pracy przy ikonach św. Archanioła Michała zwińczyło ich wyświęcenie, którego dokonał proboszcz parafii św. Archanioła Michała w Wólce Wygonowskiej, ks. mitrat Leon Sajewicz.

HAJNÓWKA. 31 października mieszkanka Hajnówki, Anastazja Filipik, świętowała setną rocznicę urodzin. Na uroczystości zgromadziła się rodzina oraz przedstawiciele władz samorządowych. Jak czytamy na stronie bielsk.eu: „Pani Anastazja, urodzona 25 października 1925 roku w Nowosadach, przeżyła całe stulecie pełne historycznych zawirowań, w tym okres wojny i przymusową pracę w Prusach Wschodnich. To właśnie te doświadczenia doprowadziły ją do poznania przyszłego męża, Aleksandra. Po wojnie para osiadła w Wieżance, gdzie

wychowała czworo dzieci, doczekała się 6 wnuków, 11 prawnuków i 2 praprawnuków. [...] Jubilatka była przez lata znana w okolicy ze swojego talentu rękodzielniczego – tkła płachty i chodniki, stanowiące istotny element podlaskiego rzemiosła. Jej długa i pracowita droga życiowa stanowi ważny rozdział w historii Hajnówki”.

Mnohaja lita!

BIELSK PODLASKI. 21-22 października w Bielskim Domu Kultury odbyła się 26. edycja Wojewódzkiego Konkursu Recytatorskiego „Trójgłos Poetycki”, skierowanego do dzieci z przedszkoli, szkół podstawowych, ponadpodstawowych i osób dorosłych. W tym roku wzięło w nim udział 100 utalentowanych uczestników z sześciu kategorii wiekowych, reprezentujących m.in. Bielsk Podlaski, Augustowo, Orłę, Hajnówkę, Białystok, Gródek i Narewkę. Każdy z uczestników recytował dwa wiersze – po polsku i białorusku lub ukraińsku, w tym w gwarze. Wśród recytatorów tradycyjnie były dzieci uczące się języka ukraińskiego w Bielsku Podlaskim.

Przedszkole Nr 9 Leśna Podlana w Bielsku Podlaskim, w którym jest nauczany język ukraiński, reprezentowali: Jakub Stepaniuk (III miejsce), Aleksander Monachowicz, Izabela Derlukiewicz, Nikola Hryniewicz oraz Anastazja Ostaszewska (wyróżnienie). Swoje sukcesy mieli uczniowie Szkoły Podstawowej nr 4 im. A. Mickiewicza w Bielsku Podlaskim, w której działają klasy ukraińskie. W kategorii klas I–III I miejsce zajęła Nina Iwaniuk, a III – Laura Wasilewska. W kategorii klas IV–VI najlepsza okazała się Mariia Potapova. III miejsce zajął Konrad Seweryn, a wyróżnienie otrzymała Natalia Białokozowicz. W kategorii klas VII–VIII II miejsce zajęła Julia Monachowicz, III miejsca przypadły Sarze Karczewskiej

oraz Nikoli Hołodok, a IV miejsce zajęli Mykhailo Potapov, Nela Karczewska oraz Anna Reszetnikow. Wyróżnienie otrzymała Natalia Borowska.

BIAŁYSTOK. 5 listopada Podlaski Instytut Kultury w Białymstoku otworzył cyfrową bazę twórców, a także zespołów tradycyjnych, folklorystycznych, obrzędowych oraz pieśni i tańca z województwa podlaskiego <https://e-tradycja.pikpodlaskie.pl>. Znalazło się w niej ponad 30 zespołów, a także ponad 60 twórców ludowych.

W zakładce „Twórcy” można znaleźć uznanych artystów i rękodzielników z Podlasia. Warto tu wymienić takie osoby, jak: Piotr Bogacewicz (Krywiatyce), wykonujący tradycyjne wycinanki z papieru, znany też jako wykonawca tradycyjnych gwiazd kołędniczych; pisankarka Helena Hodun (Pawłowicze); pochodzący z Czyż rzeźbiarz ludowy Mikołaj Jagodnicki (Hajnówka); pochodząca z Turny Dużej koło Siemiatycz pisankarka Helena Kiczko (Bielsk Podlaski); plecionkarz Piotr Leoniuk (Rutka), wykonujący ze słomy takie przedmioty, jak dzbany, koszyki, tace podłużne i okrągłe, kury, samowary, kosze na bieliznę; Zoja Majstrowicz (Reduty), pochodząca ze wsi Toporki (*Topor*) rękodzielniczka wyplatająca ze słomy łączonej z wikliną kosze, bielizniarki, tacki, chlebaki, patery, dzbany, flakony, itp.; uznany rzeźbiarz ludowy Włodzimierz Naumiuk (Kaniuki); plecionkarz pochodzący z Grabowca Mikołaj Pietruczuk (Hajnówka); Jan Szarkiel (Cieluszki), odtwarzający *wyrzki*, czyli elementy zdobnicze drewnianych domów na Podlasiu.

W cyfrowej bazie zespołów znalazły się zespoły ukraińskie z regionu. Są to: dziecięco-młodzieżowy zespół folklorystyczny „Hiłoczka” z Czeremchy, Ukraiński Zes-

pół Pieśni i Tańca „Ranok” z Bielska Podlaskiego, „Dobryna” z Białegostoku, a także grupa folklorystyczna „Rodyna” z Dubiażyna.

W przypadku zespołów z terenów Podlasia między Bugiem a Narwią wyraźnie pojawia się określenie języka, w jakim śpiewają, np. w opisie zespołu śpiewaczego z Dobrowody czytamy: „Większość utworów jest wykonywanych w lokalnej gwarze (zaliczanej do gwar języka ukraińskiego), którą na co dzień posługuje się najstarsze i średnie pokolenie”.

Ponadto z zespołów, które mają w swoim repertuarze ludowe pieśni ukraińskie, znalazły się w bazie „Wrzosa” z Wilanowa (ukr. *Welinowo*).

Jak czytamy na stronie Podlaskiego Instytutu Kultury w Białymstoku: „Każdy z zespołów jest niepowtarzalny i ma swoją niesamowitą historię. W naszym cyfrowym przewodniku znajdują się informacje o tym, jak powstawał zespół, jacy ludzie go tworzyli i tworzą, jaki ma repertuar, osiągnięcia... Dopełnieniem opowieści o zespołach są przepiękne fotografie, które wykonał Michał Heller. Niektóre z grup mają też swoje muzyczne wizytówki”.

Baza powstała w ramach projektu „E-tradycja. Cyfrowa baza zespołów ludowych województwa podlaskiego”. Dzięki wsparciu Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Województwa Podlaskiego PIK rozbudował istniejącą bazę twórców ludowych właśnie o zespoły muzyczne. Na początek jest ich trzydzieści – to te, które zgłosiły lokalne ośrodki kultury.

Baza zostanie rozbudowana, na liście rezerwowej czeka już kilkanaście kolejnych zespołów, być może w muzycznym przewodniku pojawiają się także soliści i kapele ludowe.

CZEREMCHA. 7-8 listopada w Gminnym Ośrodku Kultury w Czeremsze odbyły się warsztaty tańca ludowego ze

śpiewaczką, etnomuzykolożką i pedagogiem Ludmiłą Wostrickową, liderką grupy folklorystycznej „Horyna” z Równego. W ciągu dwóch dni zarówno młodsi, jak i starsi poznawali kroki tradycyjnych tańców ukraińskich.

Warsztaty odbyły się w ramach projektu „Kultura nie musi być ponura” realizowanego przez Gminny Ośrodek Kultury w Czeremsze w ramach programu „Kulturalny ORLEN”.

SIEMIATYCZE. 14-16 listopada w cerkwi pw. ZmarłychwstaniaPańskiego w Siemiatyczach odbył się XXII Międzynarodowy Przegląd Pieśni Religijnej i Paraliturgicznej. Zaprezentowało się na nim 27 chórów i zespołów z Podlasia, Warszawy i Ukrainy. Z Ukrainy wystąpił Chór Żeńskiego Monasteru pw. św. Mikołaja w Gródku.

Przegląd zorganizował Dekanalny Instytut Kultury Prawosławnej w Siemiatyczach.

SUPRAŚL. 28 listopada w Supraślu inaugurowano projekt „Bioróżnorodność w zielonej infrastrukturze Powiatu Białostockiego i miasta Użhorod” (na foto – *ukraińscy uczestnicy*). W jego ramach wokół dwóch szpitali – w Łapach oraz w Użhorodzie na Zakarpaciu w Ukrainie – powstanie przyjazna pacjentom i odwiedzającym zielona przestrzeń do odpoczynku. W najbliższych dwóch latach na innowacyjny transgranicz-

ny projekt trafi do budżetu powiatu białostockiego łącznie blisko 7 mln zł. Jego realizacja potrwa do końca lutego 2027 r.

ŁÓDŹ – PODLASKIE. 29 listopada pojawiła się informacja o nominacjach w tegorocznej edycji PL Music Video Awards – polskiego festiwalu poświęconego teledyskom, który odbywa się od 2018 r. w Łodzi. W tym roku na konkurs zgłoszono 565 klipów. Do finału zakwalifikowano 60 z nich. Nominacje przyznano w 6 kategoriach muzycznych: Alternatywna, Dance/Electronic, Hip-Hop, Pop, Rock i Ostre Brzmienia / Extra oraz w 4 kategoriach specjalnych: Mikrobudżet, Animacja, Ważny Przekaz i Superprodukcja.

W kategorii EXTRA został nominowany klip do utworu „Na ulicy” duetu Maxim & Oliczka, wyreżyserowany przez Karola Mocha.

Maxim to białostocki raper – podwójny laureat ubiegłorocznej edycji Nagrody Muzycznej Polskiego Radia Białystok „Niebieski Mikrofon” – za muzyczną promocję województwa podlaskiego i za najlepszy występ. Z kolei Oliczka to Aleksandra Iwaniuk, liderka ukraińskiego zespołu folklorystycznego „Dobryna” z Białegostoku. Ich wspólna piosenka „Na ulicy” to połączenie hip-hopu z tradycyjną pieśnią z Podlasia śpiewaną w gwarze ukraińskiej „Na wulici hrymota”.

W kategorii MIKROBUDŻET nominację otrzymał teledysk do utworu duetu Sw@da x Niczos – „Kalkuta Nocą” (reż. Karol Moch).

Gala Finałowa PL Music Video Awards odbyła się 6 grudnia w Łodzi.

GMINA BIELSK PODLASKI. 30 listopada odbyły się przedterminowe wybory na wójta gminy Bielsk Podlaski.

O stanowisko to starało się sześćkoro kandydatów. Spośród nich najwięcej, bo aż 1 369 głosów, zdobyła Katarzyna Korycka (na foto podczas Podlaskiej Ukraińskiej Konferencji Naukowej w 2022 r.), co wystarczyło do rozstrzygnięcia wyborów w pierwszej turze. Drugi wynik – 514 głosów – uzyskał Adam Gołębiecki. 509 osób zagłosowało na Piotra Hryniewickiego, 128 – na Wioletę Małgorzatę Mrozko-wiak, 75 – na Julitę Jarmoc i 51 – na Angelikę Leonczuk-Bronicką.

Przedterminowe wybory odbyły się w związku z przedwczesną śmiercią wybranego w 2024 r. na wójta gminy Bielsk Podlaski Walentego Koryckiego. Do końca kadencji, która upływa w 2029 r., gmina będzie kierować jego żona.

Ludmiła LABOWICZ
Foto autorki artykułu

Візит до Польщі експертів Ради Європи щодо Рамкової конвенції про захист національних меншин

З 29 вересня по 3 жовтня відбувся п'ятий моніторинговий візит до Польщі делегації Консультативного комітету Ради Європи з Рамкової конвенції про захист національних меншин. Під час візиту відбулася також зустріч експертів Ради Європи з представниками української національної меншини в Польщі.

Консультативний комітет Ради Європи з Рамкової конвенції про захист національних меншин відвідує кожну державу-учасницю раз на п'ять років для моніторингу виконання Рамкової конвенції. Польща ратифікувала цю конвенцію у 2000 р. Поточний візит є частиною п'ятого циклу моніторингу в Польщі. Попередній відбувся у липні 2019 р. Після візиту Консультативний комітет ухвалить висновок (звіт про моніторинг), щодо якого владі буде запропоновано подати коментарі. Висновок буде опубліковано не пізніше після отримання цих коментарів. Цикл моніторингу завершується прийняттям резолюції Комітетом міністрів Ради Європи.

Делегація Консультативного комітету Ради Європи з Рамкової конвенції про захист національних меншин, яка цього року відвідала Польщу, складалася з трьох експертів комітету – Лаури-Марії Кречунян-Тату (від Румунії), Туве Х. Маллой (від Данії) та Юдіт Віггенбах (від Швейцарії). Від імені Секретаріату Ради Європи делегацію супроводжував Мішель Іє.

Зустріч делегації з представниками української національної меншини в Польщі щодо імплементації в Польщі Рамкової конвенції відбулася у Варшаві 1 жовтня. До складу делегації української меншини увійшли представники української громадськості Підляшшя: директор Підляського наукового інституту та співголова Спільної комісії уряду та національних і етнічних меншин д-р Григорій Купріянович та дистанційно д-р Андрій Єскатеринчук – скарбник Підляського наукового інституту та науковий співробітник Інституту соціології Університету Марії Кюрі-Склодовської в Любліні. Окрім того з боку української національної меншини в Польщі був присутній голова Об'єднання українців у Польщі Мирослав Скірка. Дистанційно взяв участь директор Початкової школи № 8 ім. Лесі Українки з українською мовою навчання в Бартошицях, юрист та представник української меншини у Спільній комісії уряду та національних і етнічних меншин Петро Федусько.

Варто нагадати, що Рамкова конвенція про захист національних меншин набула чинності у 1998 р. та є всеохоплюючим міжнародним договором, спрямованим на захист прав осіб, що належать до національних меншин. Текст Рамкової конвенції встановлює права окремих осіб та додаткові зобов'язання, яких держави повинні дотримуватися. Хоча Конвенція є юридично обов'язковим документом згідно з міжнародним правом, термін «рамкова» підкреслює ступінь, до якої держави-учасниці можуть адаптувати деякі з її положень, залежно від національного законодав-

ства та державної політики. Конвенція є юридично обов'язковим документом згідно з міжнародним правом.

У Рамковій конвенції вказано права, якими користуються особи, що належать до національних меншин, та додаткові зобов'язання, яких держави повинні дотримуватися. Це:

- Вільне вираження етнічної, культурної, мовної та релігійної ідентичності.
- Недискримінація.
- Сприяння ефективній рівності.
- Захист та розвиток культур, релігій та мов меншин.
- Сприяння міжкультурному діалогу та захист осіб, що належать до меншин, від ворожнечі чи насильства.
- Користування свободою зібрань, об'єднань, вираження поглядів, думки, совісті та релігії.
- Сприяння різноманітному медіапростору з мовленням мовами меншин та підтримка ЗМІ меншин.
- Використання мов меншин у контактах з владою на територіях традиційно або переважно населених національними меншинами.
- Використання власних назв, топонімів та інших топографічних позначень мовами меншин.
- Забезпечення доступної освіти для всіх та сприяння міжкультурним знанням.
- Викладання мов меншин та мовами меншин у приватних та державних школах.
- Надання можливості впливати на прийняття державних рішень з питань, що стосуються осіб, які належать до національних меншин.

П'ятий моніторинговий візит до Польщі делегації Консультативного комітету Ради Європи з Рамкової конвенції про захист національних меншин був важливою подією у процесі забезпечення дотримання прав національних і етнічних меншин у Польщі відповідно до міжнародного законодавства. Безперечно сприяв він також поширенню свідомості про права національних меншин.

Г.К.

Про український етнос Підляшшя і про його мову

«Український етнос Підляшшя перед викликами XXI століття» – це заголовок IX Підляської української наукової конференції, яка відбулась в днях 14-15 жовтня в Більську. Під час дводенних, насичених програмно засідань у Міській публічній бібліотеці міста представлено біля сорока доповідей та комюніке, які торкалися різноманітних тем зв'язаних з історією і сьогоденням україномовного населення Підляшшя та інших наукових питань. У рамках конференції відбулось багато супровідних заходів, таких як виставки, презентації книжок, бенефіс та концерт.

Цьогорічна конференція проходила в контексті 20-ї річниці прийняття в Польщі закону про національні і етнічні меншини та про регіональну мову. Відзначення цієї важливої для всіх меншин, які живуть в Польщі, події знайшло віддзеркалення в програмі конференції. Започаткувала її дебата «Національні та етнічні меншини в Польщі у 20-річчя закону про меншини – що далі?», яку повів директор Підляського наукового інституту, співголова Спільної комісії уряду і національних та етнічних меншин Григорій Купріянович. Взяли в ній участь: представниця караїмської меншини в Спільній комісії Маріола Абкович, радник Маршалка Сейму РП у справах національних та етнічних меншин Ришард Галля, уповноважений Підляського воєводи у справах національних та етнічних

меншин Артур Конопацький та державний підсекретар у Міністерстві науки і вищої освіти РП, представник МНіВО в Спільній комісії Анджей Шептицький. Говорили вони про важливість події з 1995 року – цей закон став першим в історії польської держави окремим комплексним документом, який системно врегульовує права національних та етнічних меншин. З другого боку, учасники дебати звертали увагу на його недоліки й факт, що після 20 років з'явилися нові виклики, яких в час праці над законом не могли передбачити.

Дебата, яка започаткувала наукову зустріч у Більську, мала своєрідне доповнення другого дня конференції. Питанню правових систем і функціо-

нуванню меншин була присвячена сесія під заголовком «Національні меншини в Польщі на європейському тлі». Було на ній про деякі аспекти функціонування меншин у таких країнах, як Латвія чи Словаччина, говорилося про загальний стан в Європейському Союзі, але також про важку ситуацію, якщо йдеться про навчання української як мови національної меншини в Польщі, про що розказав Марко Сирник з Фонду «Просвіта».

Як зазначив Григорій Купріянович, ювілей 20-ліття прийняття закону про національні меншини варто було відмітити на конференції, оскільки український етнос Підляшшя функціонує в певних юридичних обставинах, які впливають на нашу громаду.

– IX Підляська українська наукова конференція є певною мірою підсумковою, – говорить голова організаційного комітету конференції, – тому що якраз в цьому році кінчається перша чверть цього століття і подумали ми подивитися, як виглядало життя українського середовища на Підляшші протягом цих 25 років. Невипадково ми назвали цю конференцію «Український етнос Підляшшя...», бо хотіли говорити не тільки про тих людей, які дійшли до укра-

їнської ідентичності, але в ширшому розумінні – про всіх людей, які функціонують в українській мові і культурі, чи яких предки функціонували у цій культурній традиції. Серед тем це звичайно питання вже розвинутого українського життя на Підляшші, тобто діяльність цих структур, цих людей, які дійшли до української національної ідентичності.

Саме цьому була присвячена перша сесія конференції «Українське життя на Підляшші першої чверті XXI століття». Виголошено на ній низку комюніке, які представляли діяльність організацій, музичних колективів, медіа та заходів, що діють задля будування української національної свідомості, збереження і розвитку культури й мови. Презентовано на ній, зокрема, такі організації, як Союз українців Підляшшя, Товариство Спадщина Підляшшя чи Товариство любителів скансену в Козликах, фольклорні ансамблі «Ранок» з Більська, «Гілочка» з Черемхи, «Добриня» з Білостоку й фольк-роковий гурт «Гойраки». Було загадано також про українські підляські передачі «Українське слово» й часопис «Над Бугом і Нарвою», а також про такі ініціативи, як туристичний рейд «Пудляше», як нову форму збереження традиції, чи видавничу серію популярних ілюстрованих книжок про села гміни Чижі, яку створив Юрій Плева, а реферував з ним віїт гміни Юрій Василюк.

За своєрідне доповнення цієї сесії можна вважати такі супровідні заходи, як презентація виставок: «Український ансамбль пісні і танцю «Ранок» (1995-2025)» та «Видання українського середовища Підляшшя першої чверті XXI століття», чи відзначення ювілею 30 років українських телевізійних програм на Підляшші. Серед інших частин конференції, які представляли досягнення українського середовища регіону, була презентація лавреаток Підляської науково-літературної нагороди за 2025 рік: Ірини Вищенко і Єлизавети Нелипинської та концерт ансамблю «Добриня» на завершення.

Вже традиційно важливою частиною конференції були сесії та події зв'язані з мовою – говіркою, а також літературою твореною на Підляшші і підляшчуками.

— Важливим питанням є стан української мови на Підляшші, — говорить Григорій Купріянович. — Варто підкреслити, що українська мова на Підляшші є дуже різноманітна, починаючи від дуже архаїчних говірок околиць Більська чи Гайнівки — з дифтонгами, з дуже архаїчними, характерними для української мови, формами, до говірок околиць хоча б Черемхи, де ці процеси пішли зовсім інакше, тому ці говірки наближені до літературної мови. Цей контекст є дуже важливий також тому, що зараз є спроби редефінування мовної класифікації цих говірок і тут важлива була рефлексія на цю тему.

Останнім часом в публічному просторі з'явилося питання так званої «підляської мікромови». Тема стала популярною, але багато тез, які виголошують різні «спеціалісти» мовних підляських питань, не має підтвердження в науці. Тим більше цінними були доповіді виголошені на сесії «Українська мова Підляшшя — стан та спроби редефініції мовної класифікації», для прикладу проф. Юрія Громика з Волинського державного університету ім. Лесі України в Луцьку «„Підляська мова” чи північноукраїнський діалект? Роздуми з приводу мови творів письменників із Підляшшя» або проф. Дороти Рембішевської з Польської академії наук «Говірка чи мова? Про суперечку навколо „підляської мови”».

Як вступ до сесії і своєрідний коментар до ситуації навколо мовних питань можна вважати презентацію «Словника українських говірок Підляшшя» професора Григорія Аркушина — науковця з Луцька, з нагоди 30-ліття його наукових досліджень на Підляшші.

Окрему сесію конференції присвячено також україномовній літературі Підляшшя, яку — як виявляється — досить широко досліджують науковці в Україні. Слід згадати, що партнери Підляського наукового інституту в організації конференції це зокрема Інститут славістики Польської академії наук та Комісія польсько-українських культурних зв'язків Польської академії наук Відділення у Любліні.

Не обійшлося на Підляській українській науковій конференції без тем зв'язаних з нашим минулим, а також культурними явищами. Говорили про це доповідачі, зокрема, двох сесій «З досліджень наукового середовища Підляшшя» і «Історія та культура Підляшшя і сусідніх регіонів». Можна було на них почути про археологічні дослідження в межиріччі середнього Бугу та верхньої Нарви, переселення православного населення з Більського повіту на територію СРСР після II світової війни. Було також про дослідження більського обрядового ручника, а також про теми зв'язані з минулим сусідніх регіонів Південного Підляшшя та Берестейщини, які представляли дослідники з Білорусі. Віктор Місінок розповідав про серію берестейських поштових листівок з 1914-1915 років, а Павлина Скурко про створений нею аудіогід українськими місцями Берестя.

Різнomanіття та інтердисциплінарність це одна з візиток конференції, говорить голова її організаційного комітету:

— Очевидно на Підляській науковій конференції є також місце на представлення результатів наукових досліджень, які стосуються різних

тем і є дуже цікаві доповіді на спеціальній сесії, яку ми створили — «З досліджень наукового середовища Підляшшя», де можна побачити інтердисциплінарний характер нашої конференції, де є також доповіді з галузі математики, філософії чи соціології. Окрема сесія присвячена також історії православної церкви, адже православ'я відіграє дуже важливу роль для ідентичності й щоденного життя більшості україномовних мешканців Підляшшя — зазначає Григорій Купріянович.

Крім згаданих наукових установ, партнерами у проведенні конференції були також Союз українців Підляшшя і Міська публічна бібліотека в Більську, з якої гостинності часто користує Підляський науковий інститут, а про те що, приносить це обопільну користь, говорила її директор Івона Белецька-Влодзіміров.

На жаль, з уваги на обмежені фінансові можливості досі не має післяконференційних книжкових публікацій, але відео записи цілої конференції можна дивитись на сторінці Підляського наукового інституту у Фейсбуці та Ютубі.

Про такі події, як фестиваль «Підляська осінь» чи «На Івана, на Купала», часто говоримо, вживаючи окреслення «свято культури». Підляську українську наукову конференцію можна тоді назвати «святом знань» про нашу спадщину та науковим підтвердженням нашої присутності на підляській землі.

Славомир САВЧУК
(Радіо Білосток)
Фото Архів ПНІ, Ю. Гаврилюк

Od „Sami o Sobie” do „Przeglądu Ukraińskiego”

Minęło 30 lat od momentu pojawienia się w przestrzeni medialnej Podlasia programu telewizyjnego w języku ukraińskim. Dla mnie osobiście jest to okazja do wspomnień, gdyż z audycjami byłam związana przez 20 lat – od 1999 do 2019 r. To również okazja, aby podzielić się zdjęciami, w głównej mierze z pierwszych lat swojej pracy, kiedy to przygotowywanie programów wyglądało zupełnie inaczej niż obecnie.

Na początek kilka faktów. Pierwsze audycje po ukraińsku pojawiły się w 1995 r. Początkowo był to program transmitowany z Warszawy w ramach Telewizyjnego Kuriera Kresowego. Od 1997 r. audycja zaczęła być nadawana w nowym ośrodku telewizyjnym w Białymstoku w ramach cyklu dla mniejszości narodowych „Sami o sobie” – ukraińska część ukazywała się pod nazwą «Cami ppo cebe». Od kwietnia 1999 r. 10-minutowy program ukraiński można było oglądać co tydzień. W 2003 r. został on wyłączony z cyklu dla mniejszości narodowych i zadebiutował pod nazwą „Przegląd Ukraiński” – «Український перегляд».

Z redakcją ukraińską zaczęłam współpracować w odległym 1999 r. – w maju, kiedy jeszcze jako studentka filologii polskiej Uniwersytetu w Białymstoku pisałam pracę magisterską

o weselu w gwarze ukraińskiej wsi Zbucz. Do pracy zaangażował mnie Jurek Misiejuk, jeden z dwóch dziennikarzy tworzących programy. Dość szybko zastąpiłam drugiego z autorów – Sławka Sawczuka, który poszedł w stronę dziennikarstwa radiowego. Jako że na uniwersytecie uczęszczałam na otwarty lektorat języka ukraińskiego, prowadzonego przez panią Katarzynę Wnuczko, znałam już jako tako ukraiński literacki. Zamierzałam też rozpocząć podyplomówkę na kierunku dziennikarstwa. Co prawda dziennikarstwa nie ukończyłam, ale zrobiłam 5-letnią magisterkę z filologii ukraińskiej na Uniwersytecie Warszawskim. I tak oto już od ponad ćwierćwiecza jestem związana zawodowo z dziennikarstwem ukraińskim na Podlasiu.

Początkowo tematy do programu ukraińskiego przygotowywałam w białostockim ośrodku Telewizji Polskiej. Realizacja materiałów nie była aż tak prosta, jakby się zdawało dzisiejszym użytkownikom Internetu i smartfonów, kiedy to do kamery czy programu montażowego może mieć dostęp właściwie każdy. Wówczas „robienie telewizji” było o wiele bardziej skomplikowane. Na początek, oprócz rzecz jasna wymyślenia tematu i umówienia się na nagranie, trzeba było zamówić ekipę zdjęciową, w skład której wchodził kamerzysta, dźwiękowiec i oświetleniowiec. Ekipa musiała być pełna, a w przypadku np. braku dźwiękowca lub oświetleniowca nagranie mogło się nie udać. Taką pełną ekipę widać na zdjęciu z dożynek ukraińskich w Pasynkach, kiedy to dwie pannie z zespołu ukraińskiego obsługuje aż 4-osobowa ekipa: dziennikarz, kamerzysta, dźwiękowiec z mikrofonem i oświetleniowiec.

Po nagraniu przychodził czas na postprodukcję – montaż, robienie tłumaczeń, nagranie prezenterki w studiu, nałożenie tłumaczenia. Jako że dziennikarze nie montowali wtedy sami swoich materiałów, należało umówić się na montaż z jednym z kilku pracujących w Telewizji Białostok montażystów. Tak więc nawet krótki, powiedzmy 3-minutowy materiał telewizyjny, przygotowywało aż pięć osób. Do tego, aby powstał całościowy program, dochodziło nagranie studyjne prezenterki, przygotowywanej wcześniej przez profesjonalną makijażystkę, a także nałożenie tłumaczenia, czym zajmowała się kolejna osoba pracująca w TVP Białostok.

Początkowo do moich kompetencji należało wymyślanie tematów, umawianie się na nagrania, praca dziennikarska w terenie, montowanie, rzecz

jasna z fachowcem, pisanie tekstów, tzw. offów i robienie tłumaczeń. Pamiętam, że moje pierwsze samodzielne tematy były dość różnorodne – robiłam programy nie tylko o charakterze folklorystycznym, muzycznym, etnograficznym i historycznym, ale też społecznym. Niektóre z nich poszły na antenę ogólnopolską – o fermie strusi w Dubiczach Cerkiewnych zainteresowali się nawet w Tele-*expresie*.

W 2001 r. programy ukraińskie zaczęły być przygotowywane przez firmę zewnętrzną Jerzy Misiejuk Produkcja Programów. Stopniowo przejmowałam kompetencje związane z realizacją audycji i podczas gdy Jurek obsługiwał kamerę oraz naczytywał napisane przeze mnie tzw. offy, ja kreowałam tematy, umawiałam się na wywiady, robiłam materiały w terenie i montowałam z montażystą, którym przez wiele lat był Daniel Ołtarzewski. To od niego nauczyłam się podstaw montażu, ale też przejęłam takie cechy, jak dokładność i dbanie o szczegóły. Gdy Daniel odszedł do pracy w Polsce, zaczęłam samodzielnie montować programy, co robiłam przez kilkanaście lat. Był okres, i to dość długi, kiedy od początku do końca odpowiadałam za całościową koncepcję programów – od wymyślenia poprzez realizację, montaż, nałożenie napisów – tłumaczenia, aż do oddania gotowego „Przeglądu Ukraińskiego”.

W ciągu 20 lat udało się zrobić wiele cennych materiałów, dla mnie szczególnie ważne były te o charakterze folklorystycznym i etnograficznym, ale także historycznym – były to wspomnienia osób urodzonych jeszcze przez rokiem 1920, pamiętających dość odległe czasy bieżęstwa (choć niestety było ich już niewiele), okres międzywojenny, służbę w armii polskiej i udział w kampanii wrześniowej, roboty przymusowe itd. Udało się też przeprowadzić wywiady z takimi wybitnymi nieżyjącymi już postaciami, jak poeta Ostap Łapski, reżyser Jurij Illenko, poeta i były ambasador Ukrainy w RP Dmytro Pawłyczko, folklorysta Jan Ignaciuk, językoznawca Michał Łesiów, a z żyjących – etnomuzikolog-instrumentolog Ihor Macijewskij, pisarki

W trakcie wywiadu na „Wieczorze Kołéd” w Publicznym Gimnazjum nr 2 im. 42 Pułku Piechoty w Białymstoku (obecnie Szkoła Podstawowa nr 9 w Białymstoku), 16 grudnia 2014 r. Na poprzedniej stronie: Przez dłuższy czas współpracowaliśmy z różnymi kamerzystami. Na zdjęciu autorka artykułu ze Sławkiem Lewczukiem 2 czerwca 2001 r. na Spotkaniach Folkowych „Z wiejskiego podwórza” w Czeremśze.

Oksana Zabuzko czy Natałka Babina. Z naszego podlaskiego podwórka warto wspomnieć o skrzypku ze Zbuczna Piotrze Juszkieviczu, poetce Ol-dze Onacik z Augustowa (Jagusztowa), członkach teatru ukraińskiego działającego w Kleszczelach w latach 40. i 60. XX w., wybitnych śpiewaczkach, takich jak Nadzieja Michałowska z Górnego Grodu (Hurnu^owszczyzny), Nina Tokajuk z Mikulicz, czy też Luba Salińska z Czeremchy-Wsi.

W ciągu 20 lat odwiedziłam z mikrofonem znaczną większość wsi na Podlasiu między Bugiem a Narwią: od Mielnika po Ryboły, od Topiła po Czarną Wielką i Cerkiewną, od Tokar po Narojki, od Tyniewicz Wielkich po Suraz. Nagrywałam także na Południowym Podlasiu, Mazurach, w Lublinie i w innych miastach Polski.

Przy realizacji programów pracowałam z różnymi kamerzystami, nie tylko z Jurkiem Misiejukiem, ale też ze Sławkiem Lewczukiem, Andrzejem Piekarskim, Markiem Romanowskim, Tomkiem Lulewiczem i innymi.

Pamiętam, że jakoś w pierwszych latach mojej pracy jako dziennikarki telewizyjnej Andrzej Piekarski proponował mi udział w nagraniu do TVN-u – pojechalibyśmy wówczas do jednej ze wsi pod Siemiatyczami, gdzie pijany kierowca uderzył w grupę dzieciaków. Przeprowadzałam wówczas wywiad z ok. 10-letnim chłop-

cem, który wpadł pod koła samochodu. Auto przejechało po dziecku, ale na szczęście chłopczyk zmieścił się pod wysokim podwoziem. To mu uratowało życie. Nagranie utkwiło mi w pamięci, ponieważ uzmysłowiło, że nie takim dziennikarstwem chcę się zajmować. Wiedziałam, że nie chcę gonić za sensacją, epatować nieszczęściami i śmiercią, ale tworzyć coś optymistycznego – a realizując program ukraiński, mogłam po prostu budować pozytywny obraz społeczności ukraińskiej na Podlasiu. Nic więc dziwnego, że jeden z byłych dyrektorów TVP Białystok powiedział swego czasu, że „Przegląd Ukraiński” to taki pozytywny program.

Nasze audycje w okresie, kiedy je przygotowywałam, powstawały dzięki dużej życzliwości zespołów śpiewaczych. Na początku mojej pracy często bywaliśmy u pań w Orzeszkowie, Dobrowodzie, Daszach, Czeremśze-Wsi, Wólce Terechowskiej, Mikuliczach, Krasnej Wsi, Kuraszewie, potem też w Malinnikach. Kobiety nie tylko dzieliły się swoją wiedzą, ale też witały nas jak gości na święta – z suto zastawionym stołem. Niestety, dziś wielu z nich już nie ma wśród nas.

Programy nie mogłyby też powstać, gdyby nie wiedza ekspertów. Wiedzą historyczną dzielił się Jurij Hawryluk, o budownictwie drewnianym wiele opowiadał Mirek Stepaniuk

czy śp. Sergiusz Niczyporuk (przygotowaliśmy z nim dość ciekawy cykl na temat architektury), wiedzą folklorystyczną dzieliły się Ela Tomczuk, śp. Ludka Wiszenko, a także Nina Androsiuk-Raczkiewicz z Uniwersytetu w Białymstoku. Co ciekawe, dr Ninę poznałam w autobusie komunikacji miejskiej. Kiedy rozmawiałam przez telefon *po-swojemu*, podeszła do mnie nieznajoma osoba i powiedziała z uznaniem coś w stylu: *o, szcze je lude, kotory ne stydajut'sia po-swojemu publiczno howoryty...* Okazało się, że była to właśnie „pani z uniwersytetu”, z którą przeprowadziłam później wiele ciekawych wywiadów na temat folkloru Podlasia, tradycyjnych nazw świąt etc.

Po urodzeniu dzieci i większym skoncentrowaniu się na pracy w redakcji „Nad Buhom i Narwoju” oraz w Podlaskim Instytucie Naukowym mój udział przy powstawaniu „Przeglądu Ukraińskiego” zaczął maleć. Ostatecznie w sierpniu 2019 r. zakończyła się moja aż 20-letnia przygoda z ukraińskimi programami telewizyjnymi. Późniejsza praca w Twojej Telewizji Regionalnej dała nowe spojrzenie na realizację materiałów telewizyjnych, dobór tematyki, pracę z kamerą czy ciekawe rozwiązania montażowe. Jeżeli jeszcze kiedykolwiek powrócę do „robienia telewizji” – czy to zawodowo, czy hobbystycznie – z pewnością wykorzystam swoją wiedzę z TTR-u.

20 lat przy tworzeniu „Przeglądu Ukraińskiego” pokazało mi, że dziennikarstwo może być ciekawą przygodą i po prostu pasją. Zawsze lubiłam stać z mikrofonem ukryta gdzieś za kamerą. Lubiłam też rozmawiać z ludźmi. W zasadzie robię to do dziś, chociaż już jako dziennikarka radiowa i prasowa – zdobyte doświadczenie, znajomość terenu i jego specyfiki, a także kontakty wykorzystuję przy pisaniu artykułów do „Nad Buhom i Narwoju”, przygotowywaniu „Ukraińskiego Słowa” na YouTube Związku Ukraińców Podlasia, a przede wszystkim – przy realizacji programu ukraińskiego „Ukraińska Dumka” w Radiu Białystok.

Dożynki ukraińskie organizowane przez Związek Ukraińców Podlasia 17 września 2000 r. w Pasynkach. Na zdjęciu pokazującym nagranie w terenie widać całą ekipę – dziennikarkę, kamerzystę, dźwiękowca i oświetleniowca. Za kamerą śp. Krzysiek Łętowski.

Pokazane od kuchni nagranie terenowe prezenterki – za prompter (urządzenie do wyświetlania tekstu) służy kartka trzymana pod kamerą przez dziennikarkę. Widoczna na zdjęciu Ania Kuptel najdłużej współpracowała z „Przeglądem Ukraińskim” jako prezenterka. Zdjęcie pochodzi z pierwszego dnia „Polsko-Ukraińskich Spotkań Muzycznych” w Czeremśku 4 sierpnia 2001 r. Oprócz Ani program prowadziły: Gosia Dral, Elena Rutkowska, Ela Martyniuk, Ania Puczek, Agnieszka Parfieniuk, Magda Tyszkiewicz i Tetiana Jednorowska.

Kolejne zdjęcie pokazujące od kuchni pracę w terenie – dziennikarka trzyma białą kartkę, aby operator kamery mógł ustawić balans bieli. Zdjęcie było zrobione drugiego dnia „Polsko-Ukraińskich Spotkań Muzycznych” w Narwi 5 sierpnia 2001 r.

Bodajże w 2006 r. otrzymałam dostęp do archiwum TVP Białystok, w którym zostały zgromadzone wydruki tłumaczeń programów ukraińskich na język polski. Na ich podstawie przygotowałam bazę tematyczną wszystkich programów ukraińskich, poczynając od 9 marca 1997 r., a więc od momentu pojawienia się cyklu „Sami o sobie” w nowym ośrodku telewizyjnym w Białymstoku. Ewidencję programów prowadziłam przez kolejne lata. Jest to bez wątpienia ciekawy materiał na artykuł, który pokazywałby, jakie tematy dominowały w programach ukraińskich w pierwszych latach ich emisji na antenie TVP Białystok. Być może kiedyś przeanalizuję ten spis, a rezultatami podzielę się na łamach „Nad Buhom i Narwoju”.

A oto garść wspomnień zapisanych na fotografiach, głównie z pierwszych lat mojej pracy przy realizacji części ukraińskiej programu „Sami o Sobie”, a następnie „Przeglądu Ukraińskiego”. Zdjęcia pochodzą z mojego prywatnego archiwum, a ich autorami są m.in. Jurij Hawryluk, Andrzej Poskrobko, Janusz Bakunowicz, Jerzy Plewa.

Ludmiła LABOWICZ

Z „Przeglądem Ukraińskim” współpracowało wielu kamerzystów. Oprócz Sławka Lewczuka byli to m.in. Marek Romanowski, czy też tragicznie zmarły Tomek Lulewicz. Na zdjęciu Tomek nagrywający koncert zespołu „Haydamaky” (jeszcze w starym składzie) w klubie „Fabryka” w Białymstoku.

Jako dziennikarze oprócz mnie w programie ukraińskim pracowali Sławek Sawczuk, Gośka Bakunowicz, Karolina Chmur, a także redaktor naczelny „Nad Buhom i Narwoju” Jurij Hawryluk, który nie tylko służył swoją wiedzą ekspercką, ale też samodzielnie wyprawił się w teren w poszukiwaniu ciekawych tematów historycznych, a następnie je realizował. Tutaj Jurij na nagraniu w Drohiczynie 7 kwietnia 2008 r.

Wieloletnim montażystą „Przeglądu Ukraińskiego” był Daniel Ołtarzewski. Kiedy odszedł do Polsatu, zaczęłam samodzielnie montować programy telewizyjne, co robiłam przez kilkanaście lat. W lipcu 2008 r. jako dziennikarka i montażystka brałam udział w projekcie Związku Ukraińców Podlasia i Stowarzyszenia Dziedzictwo Podlasia pod nazwą „Howorymo po-swojomu”, w którym montowałam filmy razem z dziećmi z różnych szkół na Podlasiu.

Кліщелівські фразеологізми — різні вислови, приказки, прислів'я, матюки

Давно вже говориться про проблему створення зведеного *Словника українських говірок Підляшшя*. Але це титанічна праця, говірки ж різноманітні і зібрати по селах весь потрібний матеріал то робота на довгі роки і не під силу одній людині. Вже дещо зроблене. Особливо за-служилися тут професор Григорій Аркушин, котрий видав три книжки присвячені підляським говіркам і Людмила Лабович, яка вже десятки років на сторінках «Над Бугом і Нарвою» презентує нам різні зразки підляського фольклору в його говірковій формі. Цією статтею свою копію до доброї справи хочу докинути і я. Отож приведені тут словосполучення почув я в Кліщелях, значить є вони частиною нашого підляського фольклору і треба їх оприлюднити, щоб не пішли в забуття. Признаюся, що декілька з них придумав я сам, але я ж кліщелю-вець, значить мають вони право бути в цьому списку. Не роблю я тут наукового аналізу чи ширшої характеристики приведених висловів, це буде праця для молодших дослідників. А є про що подумати, котрі з них оригінальні, місцеві, а котрі присутні і в загальноукраїнському мовному ареалі, або тільки в його якійсь частині. Як давно вже окремі вислови зафіксовані в мовних джерелах. Котрі словосполучки є явним запозиченням, і з яких мов. Треба також знати, що деякі фразеологізми сьогодні в Кліщелях вже не вживаються, бо їх носії давно помирали, але чув я їх в оповідях ще 70 чи 50 років тому.

Краще було би зібрати ті всі вислови в окремі тематичні групи, але не вмію цього зробити, вони надто різноманітні. Словосполучення, в яких важко зрозуміти їх глибинний зміст, особливо молодим читачам, пояснюю польськи, часто даю також приклади вживання цих висловів у зв'язному мовленні.

На початок фразеологізми, які мають синоніми, тобто свої відповідники.

Дурити // Ламати // Морочити // Мучити // Сушити голову.
Бовтати // Ляпати // Молоти // Плести // Трепати язиком. Шляєцьця // Швендаєцьця без толку // В походеньках – włóczy się.
Робіти нашармак // Аби як – robić niedbale.
Добре глядити // доглядати – dobrze opiekować się ludźmi albo dobrze karmić, dbać o zwierzęta.
Якоесь чучало // Чучало горохове // Страхопуд – strach na wróble.
Пуляти // Пруцяти щось – taszczyć, wlec coś.
Хляти // Дути // Кадити горилку – być nałogowym pijakiem – Щодень дує тую горилку.
Циримонітися // Циригелітися з чимсь, з кимсь // Пецькаться // Тьогатися з тим – Пиристань вже циригелітися з їм, кулько можна. Щоб добре зробіти, то треба попецькаться з тим.
Совати // Тицяти дулі – pokazywać figi.
Виліка // Висока шишка – ważna figura.
Люде погадували // переговорювали – wspominali ludzie – Кулись погадували про тоє, а типер вже всі забулі. Ни раз вже переговорювали поміж собою.
На батька змахує // Викапаний батько – podobny do ojca.

Кандибати помалу // Волочити ноги – ledwie chodzić – Ще кандibaє помалу, ни треба його визти.
Кепело // Башка варит – główka prącuje – В його кепело ни дурное. Ни нарикаю, ще башка варит.
Тягне // Кортит до злого – kusi, ciągnie do złego – Ой біда з їм, його всьо кортит до злого.
Спятися // Встати на ноги – polepszyć życie – Вже спяліся на ноги, то якось то буде.
На своем горбові // На своей голові – Всьо на своем горбові нисе, бо всьо на її голові.
Світити ребрами // Сохнути з гора – Бач як зсохла з гора, вже ребрами світит.
Вирачити // Витрищити // Вилупіти очи – Скажеш, то витрищит очи на тебе і ниць ни гуворит.
Пхати // Садати носа де ни треба // Не пхай носа в чужое просо.
І в думці не було // І думати ни думала // І в голову не прийшло // Нима в паметі // Коротка паметь // Вилітило з голови – nawet nie myślałem, zapomniałem.
Пиристати дзьовкати // Заткнути пельку – przestać dokuczać, już wystarczy.
Як добре дбаєш, то й добре маєш // Як дбаєш, так і маєш // Як постелеш, так і виспієш // Що посієш, то й пожнеш – jak dbasz, tak masz.
До гулуви ни лізе // Тяжко дуйти до розуму – Стараюсь вбіти кулько можна, а йому всьо румно ду гулуви ни лізе.
Вже зуби з'їв // Всі зуби з'їв – Вун вже зуби з'їв на тому, а ще всього ни знає.
І сліду нима // І слід пропав // Ні слуху, ні духу // І чутка пропала – nie pozostało nic.
Дурниці // Мандрони // Кошелі // Чорт знає що плісти // Бовтати їрунду – gadać głupstwa – Плітеш мандрони, же й слухати ни хочецьця.
Буг знає, що нас чекає // Буде, що Буг дасть // Без Бога ни до порога // Хай буде, що має бути // Що має бути, того не мінути // Не нам судити // То воля Божа.
Як би там не було // Хоч би там як – Хоч би там як не просілі, а я ни пуйду.
Як ни верти // крути // кажи – Як ни крути, а твоя правда всьо румно ни буде.
Молотися // Пльонтатися пуд ногами – Ага, поспішиш, як всьо дити мелються, пльонтаються пуд ногами.
Заперло дух // Духу не стало // Заткнуло його – Дух запірає, не могу дихати.
Клінут як чорт // Прокльонліви люде – lubią kłąć.
Упораїтись // Огорнутися треба – Ще не упораїлась, а вже вечур хутко буде.
Пудходят жнива // Так пуд Велікдень – zbliżają się żniwa, Wielkanoc.
Щось попутати // перепутати – pomylić coś. – Ой я вже мусіт тут щось попутала. Вони перепуталі, то було іначий.
Любіт ласувати // Всьо щось никає – szuka czegoś smacznego – Ласун з його велікі, всьо щось никає.
Хоч би й що // Хоч там що – co by nie było, obojętnie co.
Баба бабі сказала // Циганська почта – plotki.
Байкі // Байкувато живецьця – nieźle.

Як в Бога за пазухою // за плічима –
Типер то вже йому добре, живе як в Бога за пазухою.
Міти свій розум // Жити своїм розумом //
Жити чужим розумом // Кужни свій розум має.
Розуму не купиш // Лопатою розуму ни набереш.
Робота не втече // Завтра тоже день буде //
Не спішай, булшш одпочивай // Аби день до вечора.
Стоїт як стовп // Стоїт як укопаний //
Зачепівся за пень і простояв цілий день – leniuch.
Щира правда // Суца правда // Сказати всю правду –
Щиру правду то не всі люблят.
Як не вмієш, то й не лізь // То не берись –
Не берись за тоє, ти того ще не робів.
Сам не знає, чого хоче // Сам собі не вірит.
Як на мене // Мні здається – Як на мене, то здаєщця,
же то зусім не дужо.

Інши вислови дуже різноманітні, важко їх погруппувати, тому даю їх підряд, так як вони в мене записані.

З великого розуму здурити можна.
За дурною головою то ногам нима спокою.
І дурень свій розум має.
Морит сон – chce się spać.
Товчися без толку – Всю товчється, а толку нима з того.
Не здужати робіти – Слабий з його робутник,
вун вже не здужає.
Добре вирихтувати – Як добре вирихтуєш санкі,
то цілу зіму проїздиш.
Муцньо рознадити – Ти його муцньо рознадила,
корміш як свіню поросьну.
Очкнуліся люде – oramiętali się – Вже люде очкнуліся,
бачат, що біда буде.
Прополоскати горло горилкою – Вун не втовпиться,
як не прополоще зраня горло горилкою.
Прутьма люди – bardzo dużo, mnóstwo –
На Грабарці завжди прутьма люди.
Бач як заіванює – mocno stara się – Бач як заіванює вже,
п'ять покосув скосів.
Же й ну – bardzo – Воно всім потрібне же й ну.
Вкарабкаться на фуру (на коня) – Як пудсадиш,
то може якось вкарабкається сама.
Задрипани п'янюга – brudny, oberwany pijak –
Вун завжди такій задрипани, дивітись гадко.
Не живе, а хніє – przewlekle chory –
Що то за жице, тільки хніє.
Пришпорити путом – mocno uderzyć pętem –
Як добре пришпориш путом, то пуйде в гальоп.
Довго кошкатися – grzebać się – Всьо ще кошкається,
ни знаю, чи вспіє.
Бо як вузьму камашину – bo wezmę różgę
(Так мама страшила малого мене і своїх онуків.
Не знаю, звідки взялося таке слово камашина).
Втарабанитися в біду – wleźć w biedę –
Ой муцньо втарабанився в тоє, біда буде.
Напоротися як свіня – pażreć się – Як ни напорється
як свіня, то од стола ни встане.
На всю стяж – Окна на всю стяж ни треба откривати,
а тільки троху.
Йди преч – wop – Йди преч, ни могу
вже на тебе дивітися.
Один як палець – samotny.
Упасти ницьма – stracić przytomność.
Тяжко розчмухатися – ciężko osknąć się –
Потрасі його, може розчмухаєщця.

Захрасло в горлі – stanęło w gardle – Постукай карк,
бо йому щось захрасло в горлі.
З'їсти за малінку – zjeść ze smakiem.
Що там їх було – ile ich tam było – Потум всі,
що там їх було, почалі кричати.
Же я це дам – bardzo duże – В Пухові такій хвої руслі,
же я це дам.
Всі вже готови – wszyscy już zmarli – Ми пришлі,
а вони вже всі готови ліжат.
Огромна муць – bardzo dużo – Кулись грибув
в Тетеревіньцю огромна муць була.
Начитани чулувік – mądry.
Човпсти щось – wymyślać jakieś głupoty –
Вун такій, що завжди щось вичовпе.
Викінуті на шмельц – na śmietnik.
Стягнути пудлогу – wymyć podłogę.
Втупати когось – romału przekonać –
Помалу втупаєш його і буде тибє слухатися.
Щось жине (погнало) – biegunka –
Щось мине вже другій день жине.
Сцибрить щось – ukraść (ale coś drobnego
i we własnym domu).
Гатити снарядами – bombardować –
З самого рання вже гатят по Чиремусі снарядами.
Одкарашкатись од когось – odczepić się – Познакомілись,
а типер ни можна одкарашкатися од його.
Загране їйце – zapłodnione jajo.
Гаїти час – marnować czas –
Нима що дармо гаїти час, бо вже пузьно.
Щоб огорнутися – За тою роботою
то й нима кулі огорнутися.
Невже ж сама? – czyżby sama? –
Невже ж сама тоє всьо зробіла.
Тютька в тютьку – identycznie, zupełnie tak samo.
Оплітає, аж уши трасуться – ale zajada.
Сякій такій – jakiś tam –
Часом сякій такій гриб попадеться.
Всяка всячина – Уткрилі двері,
а там всякуй всячиною всьо завальоне.
Як оно – gdy tylko – Як оно я тоє сказала,
то вун одразу почирвонів.
Крий Боже – nie daj Bóg – Ой, крий Боже од такої біди.
Невідь-що – Говорив невідь-що, то й не хотили слухати.
Брехати, не ціпом махати – kłamać to lekko.
Вже духодит – już umiera.
Науміло мине – wpadłem na pomysł.
Хоч ти ду рани прикладай – Раптом зробився
такій добрий, хоч ти його ду рани прикладай.
Мокре як квач – Ни можна ще звозіти, бо мокре як квач.
За пудмьотку – za nic – Я ж стараюся йому дугудити,
а вун мине за пудмьотку має.
Не знаєш броду, не лізь в воду.
Як дають – треба брати, як б'ють – треба втикати.
Якій їдун, такій робутник – jak dużo je,
to i dobrze prасuje.
Своя думка – Типер кужни чулувік свою думку має.
В одну дудку грати – То ж всі вуни такій,
всі в одну дудку грают.
Мати Бога в серці – Хто має Бога в серці,
так би не зробів.
За руботою світа Божого ни бачит.
Плоти пудпірати – П'янюга і дудому ни дуйде,
плути пудпірає.

Закінчення на 32 стор.

Wsie Lady i Kuraszewo n

Kontynuujemy publikację map leśnictwa bielskiego (ładzkiego), wykonanych przez mierniczego królewskiego Michała Połchowskiego u schyłku XVIII w. Tym razem jest to arkusz ilustrujący grunty wsi Ladka (obecna nazwa Lady; 8 włók) i Kuraszewo (64 włoki). Mapy poszczególnych części leśnictwa sporządzone zostały dla celów finansowych, o czym świadczą zachowane w zbiorze tablice z wyliczeniami dochodów, zawierające spis gospodarzy na wiejskich gruntach. Podajemy tu ich imiona i nazwiska, na ogół pochodzące od potocznej wymowy imion nadawanych podczas chrztu w cerkwi i noszące w większości ukraiński charakter właściwy dla miejscowej gwary, który w XIX-XX w. został częściowo zatarty przez wprowadzenie rosyjskojęzycznych ksiąg metrykalnych, a potem – w okresie międzywojennym – poprzez tworzenie polskich wariantów nazwisk na podstawie ich rosyjskiego zapisu (np. Hryhoruk → Григорук, czyt. Grigoruk → Grygoruk).

Wieś Ladka

Michał Borowski
Semin / Szymon* Glinski
Mateusz Grzybowski
Korniło Iwaniuk
Pauluk Jakoniuk
Wawrzyniec Korbut
Franciszek Kostecki
Semin Kowalczuk
Mikołaj Laszewicz
Benedyk Maxiuiuk
Wasył Mikołajuk
Andrzej Niczyporuk
Jan Wiszniewski
Demian Zyniuk
Josyp Zyniuk
Naum Zyniuk z Narwi
Dmitrycha Wdowa
Michalicha Wdowa
Wasylicha Wdowa

Wieś Kuraszewo

Dmitior / Dmytior / Dmyter Antoniuk
Selwester Antoniuk
Iwan Artyszuk
Pilip Błażczuk
Iwan Chwedoruk
Marko Chwedoruk
Onysko Chwedoruk
Maxym Chwesiuk

Taras Demski
 Iwan Dmitruk
 Mykita Dmitruk
 Petro Dmitruk
 Michał Hauryluk
 Taras Hauryluk
 Kyrjło Hawryluk / Hauryluk
 Hauryło Hiluk
 Tymofij Holonka
 Pilip Hrehorczuk
 Iwan Hrehoruk
 Tymofij Hrehoruk
 Danił Hryhoruk / Hrehoruk
 Iwan Hryhoruk
 Pilip Ihnatiuk
 Danyło Iwaniuk
 Jakon Iwaniuk
 Janko Iwaniuk
 Mikołaj Iwaniuk
 Parchwien Jakoniuk
 Pauluk Jakoniuk
 Matfij Jakubiuk
 Anton Jarocik / Jaroczyk
 Konstanty Jasiuk
 Mikołaj Jaskiewicz
 Chwedor Kaliszuk
 Iwan Kaliszuk
 Michał Kaliszuk
 Illasz Kyrjuluk
 Michał Kyrjuluk
 Olexyi Kyrjuluk

Semin Kyrjuluk
 Michał Kononiuk
 Olexij / Olexyi Kononiuk
 Iwan Konstantyniuk / Konstantyiuk
 Maxym Krysztopiuk
 Olexij Kunczuk
 Artemi / Artemy Kuzmiuk
 Mikita / Mykita Łukianiuk
 Woytko Łukianiuk
 Mikita / Mykita Marczuk
 Jewdozy Maximiuk
 Oxenty Maximiuk
 Chwedor Maxymiuk
 Niczypor Maxymiuk / Maximiuk
 Oksenty Maxymiuk
 Ihnat Michalczuk
 Janko Michalczuk
 Petruk Michałko
 Szymon Mikołajczuk
 Iwan Nazaruk
 Dawid Niczyporuk
 Demian / Demion Niczyporuk
 Hrehor / Hryhor Niczyporuk
 Neścior Niczyporuk
 Maxim / Maksym Oksentyiuk / Oxentyiuk
 Andrzej / Andryi Omelaniuk
 Dmytior / Dmyter Omelaniuk
 Martyn Osypiuk z Koyłow
 Iwan Oxentyjuk
 Konon Panasiuk

Niczypor Parchwiniuk
 Wasyl Parchwiniuk
 Andrzej Pauluczuk
 Martyn Pauluczuk
 Lewon Piliupiuk
 Niczypor Romaniuk
 Konstanty Sawicki
 Jakon Semeniuk
 Kyrjło Semeniuk
 Kornyło Semeniuk
 Iwan Stepaniuk
 Oxenty Stepaniuk
 Bautruk / Boutruk Tarasiuk
 Iwan Tarasiuk
 Karp Tarasiuk z Koyłow
 Lewon Tarasiuk
 Denys Tymochwijuk / Tymofijuk
 Lewko Tymoszuik
 Petro Tymoszuik
 Chwedor Wasyluk
 Sierhey / Sierhij / Serhij Werszko
 Dawidczka Wdowa
 Iwancza Wdowa
 Stepancza Wdowa
 Wasylich Wdowa
 Wawryncza Wdowa

Opr. JH

*Ze względu na to, że większość gospodarzy miała pola w różnych włościach, ich imiona i nazwiska powtarzają się, przy czym w niektórych wypadkach zapisane są w nieco odmienny sposób.

Walentyna Waszczuk

Mama

U nas koło płotu ławoczka stała
 Nasza mama często na ju^oj siadała
 Wyhladała nas małych iz szkoły
 Tycheńko moliłaś, nas ochoraniała.

My znali, szto mama pereżywaje
 Jeji molitwa wsiudy nam pomahaje
 A jeji sercie i ruki wsio tak ciepłi
 Nas prytulali jak my buli szcze maleńki.

A jak dorosły, to mama toż tuliła
 I naszu łasku do jeji barzo lubyła
 Wona wsio czuła, szto jeji my potrzebujem
 Mama kochana, bo my tak jeji myłujem.

Tak chutko projszli nasz li^ota mołodyje
 A my wże stali takiji odpowiedzialny
 A nasza mama na nas wże dywytsia z neba
 Lubyty jeji to w nas takaja potreba.

A ja szczasliwa, szto toż mamaju stała
 I w moju^om serci syny moji^e dorohije
 A teper wnuki, kotorych toż dożdała
 Za wsi^ech molusia, bo wsi^e moji^e i rodnyje.

Nasz urożaj

Dożali my żyto i pszenyciu
 Teper nam ciepłi^ej na duszy
 Kob tu^olko Hospod^o daw pohodu
 Suchim do kłuniu^ow prywezty.

A w kwi^otku szto z zbu^oża zrobili
 Dołożym rabinu tudy
 Oswetym na praznik Uspienija
 Posi^ojem sweszczonym tohdy.

No tak to wpersze buwało
 Teper zbu^oże kombajn mołotyt
 I wsio oddylaje: zerno i sołomu
 A nam zusi^em mało roboty.

A jak uż zmelem zerno na muku.
 To nam tu^olko chli^eb peczy, bułki
 Hruszy i jabłyka zbyraty w sadach
 Na ławci spywaty rohulki.

I ti^oszytyś wsi^em urożajom
 Kob dobra pohoda buła
 A owoszczy, szto my zobrali
 Na Spasa swetyty w cerkwach.

Daj Boże za hod szcze dożdaty
 Na li^oteczo tepłe, żnywa
 Takoho my szczasčia bażajem
 I radość kob w serci żyła.

«Бо рудна мова – то наш дар!»

Про творчість по-свойому

Миколая Панфілюка

Миколай Панфілюк – особа відома на Підляшші як автор творів і статей, писаних перш за все білоруською, а останнім часом – також українською, мовами. Він народився у 1943 році в Дубичах Церковних, де проживає і досі.

Твори Миколая Панфілюка щойно віднедавна почали з'являтися на сторінках українських видань. Уперше він заявив про себе як автор, що пише рідною мовою, у 2022 році, коли подав на Підляський літературний конкурс «Пішемо по-свойому» шість своїх творів. Серед них були вірші «Наши поети», «Не забудьмо нашей мови» і «Весна», а також легенда-казка «Солдат і нечиста сила», розповідь «Правда і легенда» та спогади «Як повстав колхоз у Дубичах Церковних». З-посеред тих усіх творів членкиням журі найбільше сподобалася легенда «Солдат і нечиста сила», за яку пан Микола отримав у конкурсі III місце в категорії «За етнографіч-

ними мотивами». Окрім того авторові присуджено відзнаку «За занурення в історію регіону» – у першу чергу за розповідь про те, як у його рідному селі на початку 1950-х років організували колгосп.

Після завершення конкурсу Підляського наукового інституту два нагороджені твори автора були надруковані на сторінках Українського часопису Підляшшя «Над Бугом і Нарвою», та згодом увійшли вони до антології україномовного письменства Підляшшя «Країна свого слова» авторства Юрія Гаврилюка.

З Миколою Панфілюком була нагода зустрічатися на післяконкурсних зустрічах у Дубичах Церковних і Гайнівці. Нещодавно відвідала я його, щоб довідатися більше про обставини творення колгоспу в його селі та поговорити про поезію. А наприкінці цього року пан Миколай надіслав на адресу нашої редакції свій новий твір «Скарб. Метафора пудляшської казки».

Поки однак буде про писання по-свойому, варто представити героя статті. Народжений 82 роки тому Миколай Панфілюк виростав у реаліях післявоєнного підляського села, про що й видно в його спогадах «Як повстав колхоз у Дубичах Церковних». Чи не найбільший вплив на його долю мав випадок у дитинстві. Так він його згадує:

– 24 серпня 1956 року я мієв тяжкі випадок. По-сусідські тут дві хати стоять, але тогди там було колхозне поле і пишениця росла. І там сноповійонзалкою тракторною – «зеторком» – тракторист косив тую пишеницю. Ву°н був із Грабовця і я з їм добре жив. Бувало, як їде через село, то я нераз – о – скочу на трактор, сяду на болотнік і їдем. І раз я так скочив. На ходови трактор був, пишениця косилася тею сноповійонзалкою. А я мієв широкі нагавиці і як скочив на подносник, нагавиці трапили у триби і мене начало молотити. Я з того поранка снєдана не помню до дісь день – то вже для мене закритє. Добре, що той тракторист оглянувся, бо коб уламок секунди пузнї°й, то мене в живих не було би. Затормозив ву°н трактор і тут зара люде збі°гліся. А батька не було – пої°хав до Гайновкі фу°рою, бо призналі фас-метер дилу°в. Ну і поготов°є взяло, операцію зробили. То я всьо чув і понімав, але мнїє мову одняло. Но дохтора сказали батькам: «Мова буде з часом ворочатися, але не одразу», бо то був – powuradkowy wylew krwi do mózgu. І я той ру°к школьні пропустив. Бо що ж – іди до школи, а не можеш говорити... Але вже по мієсецьові – двоох – троох мнїє началі ворочатися слова. По трошку, по трошку і вже при кунці° 1956 року я праве нормальне говорив, але ще збивався у некоторых словах.

Миколай Панфілюк читає свій твір під час зустрічі лауреатів конкурсу «Пішемо по-свойому» в Дубичах Церковних 19 листопада 2023 року.

Як підкреслює пан Миколай, якщо не випадок, мабуть зовсім по-іншому пішло його життя, оскільки у нього був талант до науки. Зате так склалося, що він не виїхав у «широкий світ», але остався в Дубичах Церковних, де з 1965 року працював листоношею пошти у своєму селі.

Оскільки це був час, коли на Підляшші існували тільки білоруські громадсько-культурні структури, бо ж всіх православних зарахували до «білоруської меншини», єдиною опцією для більш талановитих людей, значення для яких мала своя маленька батьківщина, було включитися саме в ці ж структури. Миколай Панфілюк як листоноша поширював білоруську «Ніву», до того теж активно писав, щораз більше вправляючись у літературній білоруській мові. Щойно недавно вирішив почати писати рідною українською говіркою.

— По-своєму я почав писати може п'ять, може шість літ тому, бо я то пшеважне писав по-руські і по-белорускі. По-белоруску найбульш. А по-своєму то так сам з себе, бо своя мова вона мніє найдорожша.

Підтвердженням тих слів є вірші, фрагменти яких пан Миколай прочитав під час нашої зустрічі:

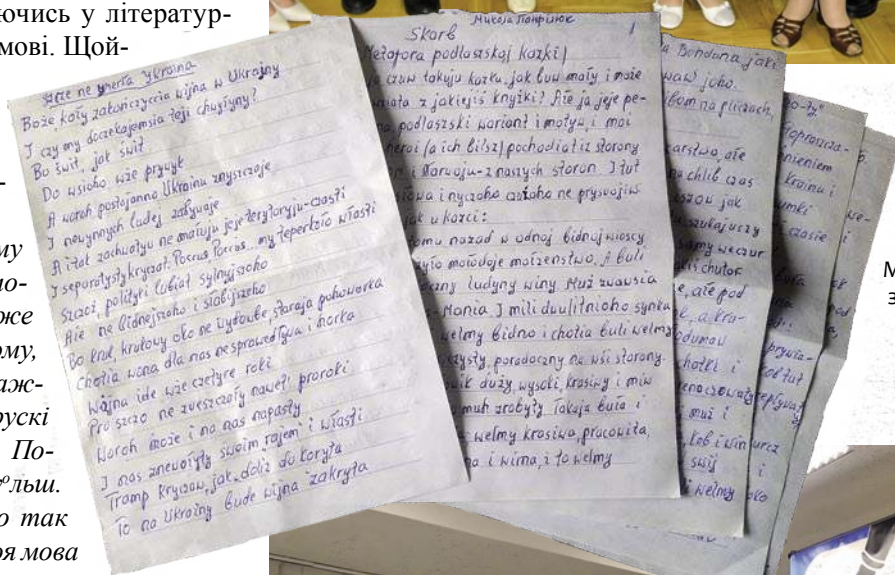
Шануймо нашу мову
Як і розмову
Бо вона найперш родилася
У матчинуй грудині
І часами у тяжку годину
Так вона в нас виростала
А після радось, утіху
І пльон нам давала.

Темі мови присвячений також вірш, що його пан Миколай подав на конкурс «Пішемо по-своєму»:

Не забудьмо нашої мови
Як і подляшської розмови
Бо ми українці і б'ялоруси
А значит: вірні і не труси

Миколай Панфілюк в колі лауреатів конкурсу «Пішемо по-своєму», 18 червня 2023 року.

Миколай Панфілюк під час зустрічі лауреатів конкурсу «Пішемо по-своєму» в Гайнівці 24 жовтня 2023 року.

Бо рудна мова — то наш дар!
Її не зніщит война — пожар
Бо вона походить внет од Бога,
А то значит: вірна наша тут дорога!
Не лекайтесь єю говорити.
А будем шанувати і хваліти

Тоди нас пошануют, як вірні народ
І не згіне і наш род!
Будьмо як патріоти не словом,
а чином.
А Белосточчина, Подляшше — наша
Ойчина!

Говоріте усюди по своїй говорци.
Як прости народ, а теж науковци
І тогди ниhto не закінє
нам чужое ярмо
І николі не упадем і не пуйдем
на дно!

У цій статті твори пана Миколая подаю українським алфавітом, хоча по правді, він сам їх пише або латинкою, або білоруським алфавітом. Видно тут і вплив білоруської літературної мови (напр. форми: подляської, говорци, Ойчина) – нічого в тому дивного, бо ж автор багато років творив цією мовою, хоча як підкреслює: *Беларуска літературная мова то єю тут не користаєм нащодень. Говорим так як говорим – по-свойому.*

Останнім часом Миколай Панфілюк пробує переходити і на літературну українську:

– *По-українську то я пішу пульськімі літерами, бо я могу і українськімі, але дужо помилок било би. Української мови не учили нас в школі, а беларускої учили сім літ. Коб я мів українську граматику, то може научився би. Знаю, що руське «и» то читається тверде «ы», «і» з одною крапкою то «і», з двома то «ї». Я читати по-українську то добре умію, бо я цілу українську Біблію колісь почитав. І по-українські читати то так як по-пульські умію, але писати то чисто ще не научився. І вже може і не научусь, бо старий чоловік – 83 рокі зараз буду міти.*

Темою, яка знайшла віддзеркалення в останніх творах Миколая Панфілюка писаних як говіркою, так і літературною мовою, є війна в Україні. Перший свій вірш, що присвячений російській агресії, він зачитав під час зустрічі в Гайнівці 24 жовтня 2023 року.

А ось фрагмент того вірша, зачитаного самим автором на вечірці:

Хай Буґ вас всієх благословит
І своєю ласкою дорожит
Дай Боже, коб Україна
в туґй войні
Перемогла ворога ступроцентово
І Ти, Владико Небесни,
Чуєш наши молитви і словою.

Темі війни в Україні присвячений також вірш «Ще не вмерла Україна», що його пан Миколай подарував мені під час нашої нещодавньої розмови. Автор писав його українською літературною мовою, хоча видно багато форм говіркових – підляських (теї, люб'ят, старая), що надає цій поезії щось знайоме, близьке, рідне. Даю тут цей твір повністю:

Боже, коли закончиться війна
в Україні
І чи дочекаємся теї хвилини?
Бо світ як світ
До всього вже привик
А ворог постоянно Україну знищає
І невинних людей забиває
А і так захватив немалую
її територію – часті
І сепаратисти кричат: Россия,
Россия... ми теперка при власті
Що ж, політикі люб'ят сильнішого
Але не біднішого і слабійшого
Бо крук крукови око не видовбє;
старая поговорка
Хотя вона для нас несправедлива
і горка

Війна іде вже четири рокі
Про що не звіщали навіть пророкі
Ворог може і на нас напасти
І нас зневолити своїм «раєм» і власті
Трамп кричав, як доліз до корита
То на України буде війна закрита
Але то були пустіє слова
Як гниліє дрова
А знов крук крукови око не виколє
І Путін і Трамп – вони обоє – рабє!
Но ще не вмерла Україна і буде жити
А ми будем єю од серця
і душі дорожити!

Хотілося б, щоб у всіх підляшан була так чітко сформована думка про війну Росії проти України. Пан Микола виразно підкреслює, хто тут кого хоче зневолити своїм «раєм», але теж гірко зауважує, що у світі перемагають сильніші.

Цікаво буде прочитати наступні твори по-свойому Миколая Панфілюка. Тому й бажаємо авторові – Многая літа! – щоб ще багато написав, також на сторінки нашого часопису.

Людмила ЛАБОВИЧ
Фото Л. Лабович,
Ю. Гаврилюка

Нараховуючий більш ніж сто років шкільний будинок, у якому вчився Микола Панфілюк. Фото Ю. Гаврилюка.

Od stołpu babilońskiego do wieży w Stołpiu

Czyimi potomkami jesteśmy? Na początku XII w., gdy literami cyrylicy pisano na pergaminowych arkuszach „Powieść lat minionych”, za autorytatywne źródło dla wyjaśnienia tej kwestii służyła biblijna „Księga Rodzaju”. Od Adama i Ewy zaczęli opis dziejów także bizantyńscy historiografowie, jak chociażby żyjący w IX w. *grzeszny mnich* Heorhios (Jerzy Mnich), którego „Zwzięta kronika” była znana Rusinom w cerkiewnosłowiańskim przekładzie. Stąd też autor „Powieści” rozważania o genezie Ziemi Ruskiej i pierwszych książąt kijowskich zaczął od podziału Ziemi, a konkretnie Europy i bliskich jej obszarów Azji i Afryki, pomiędzy synów Noego — Sema, Chama i Jafeta. Od Jafeta miała pochodzić też Ruś i jej sąsiedzi, jako że przypadły mu kraje północne i zachodnie. Warto na ten wywód zwrócić uwagę, gdyż wyjaśnia on pochodzenie określenia *naród jafetoruski* (lub *jafetoruski*), spotykanego w XVII-wiecznym ukraińskim piśmiennictwie polemicznym, jak też przekonania niektórych autorów owego czasu, że Jafet i jego potomkowie rozmawiali językiem słowiańskim.

Kamienna wieża w Stołpiu (stan z 2003 r.). Badania archeologiczne wykazały, że powstała około 1199 r. w miejscu, gdzie znajdowało się źródło otoczone kultem. W 2024 r. odkryto fragmenty murów drugiej wieży (m.in. ozdobne detale z piaskowca), która na przełomie XV i XVI w. uległa zawaleniu. Fot. Ju. Hawryluk.

Kolejne biblijne odwołanie to opowieść, która miała wyjaśnić, jak potomkowie jednej pary ludzkiej stali się wielonarodową ludzkością, a więc historia o boskim pomieszaniu języków, które miało zapobiec zrealizowaniu człowieczego zamysłu budowy wie-

ży sięgającej do niebios. Dla naszych dawnych przodków był to oczywiście *stołp*, stąd też w „Powieści” zamiar ten opisany jest słowami: „и помыслиша создати столпъ до небеси”, zaś w Biblii Ostrogskiej (1581): „да созиждемъ себѣ градъ и столпъ,

Pre... proto... i po prostu – historia!

Historyk wie tylko to co powiedzą mu źródła pisane i badający mowę ziemi archeolodzy. Stąd też dzieje rodzaju ludzkiego podzielono na trzy okresy, które zaznaczają się także w przeszłości Pobuża Środkowego.

PREHISTORIA, PRAHISTORIA – okres, dla którego źródłem informacji są wyłącznie pozostałości materialne, zarówno zdobywane metodami archeologicznymi, jak i znaleziska przypadkowe: skamieniałe szczątki kostne, pozostałości siedlisk, przedmioty użytkowe, dzieła sztuki (rzeźba, malarstwo jaskiniowe) etc. Prehistoria zaczyna się wraz z pojawieniem się pierwszej istoty rodzaju Homo (człowiek), co ok. 2,6/2,4 mln lat temu miało miejsce w Afryce, zaś na terenie Europy ok. 1 mln lat temu. Był to początek epoki kamiennej, która z powodu warunków klimatycznych na Pobużu Środkowym zaczęła się dopiero 12 tys. lat temu, gdy pojawili się tu paleolityczni myśliwi.

PROTOHISTORIA – okres, w którym: a) dana społeczność nie tworzyła jeszcze piśmiennictwa, lecz o jej istnieniu i dziejach mamy informację z zapisów innych kultur; b) ilość danych pisanych jest wciąż bardzo niewielka, przez co przeważająca większość informacji nadal jest uzyskiwana metodami archeologicznymi. W regionalnym wymiarze

Pobuża Środkowego, położonego w oddali od głównych ośrodków państwowotwórczych, okres ten, z epizodycznymi wzmiankami o Brześciu i Drohiczynie w ruskich łacpisach i łacińskiej kronice Kadłubka, trwał do początków XIII w.

HISTORIA PISANA /ZAPISANA – wykorzystuje wszelkiego rodzaju zapisy źródłowe, zarówno mające utrwalić pamięć o wydarzeniach i osobach (roczniki, kroniki, inskrypcje), jak też dokumenty życia społecznego, gospodarczego i politycznego, pamiątniki, wspomnienia, dzieła literackie etc. Pierwsze znane systemy zapisu mowy, jak pismo klinowe w Mezopotamii i pismo hieroglificzne w Egipcie, pochodzą z IV tysiąclecia p.n.e. Około XIII w. p.n.e. powstał alfabet fenicki, który poprzez oparte na nim pismo greckie dał początek cyrylicy, ta zaś najpóźniej w II poł. X w. upowszechniła się na Rusi (na Pobużu najstarsze znaleziska z napisami cyrylicznymi pochodzą z Brześcia, Drohiczyzna i Bielska). Od ponad stulecia cennym źródłem jest informacja (głos i obraz) zapisana na nośnikach mechanicznych, magnetycznych i cyfrowych (w tym historia mówiona, a więc nagrania audio i wideo z opowieściami uczestników i świadków wydarzeń). (jh)

ему же будетъ верхъ до небесъ”. To oczywiście rodzi skojarzenie z położoną nieopodal Chełma wsią Stołpie, której nazwa bez wątpienia pochodzi od stojącej tam średniowiecznej kamienniej wieży, a więc *stolpa* (w języku polskim — słupa). Pochodzący z Mińska mnich-bazylianin Jakow Susza, który w 1639 r. przybył do Chełma i zainteresowały go *slupy chełmskie* — wieże w Stołpiu i Bielawinie, miał zetknąć się z miejscową opowieścią, gdzie w motyw o podziale świata pomiędzy trzech synów Noego wpleciono legendę o trzech braciach, założycielach Kijowa: „Na ostatek inni to twierdzą, iż po rozdzieleniu państw ruskich, od pierwszych trzech książąt

Adam i Ewa – miniatura z XVI-wiecznego cerkiewnosłowińskiego przekładu „Topografii chrześcijańskiej” (VI w. n.e.) bizantyńskiego mnicha i podróżnika Kosmasy Indikopleustesa. Imiona obu biblijnych prarodzców natchnęły współczesnych uczonych badających ludzki genom – Y-chromosomalnym Adamem nazwali oni domniemanego mężczyznę, po którym chromosom Y, przekazywany wyłącznie od ojca do syna, dziedziczą wszyscy obecnie żyjący mężczyźni. Żeńskim odpowiednikiem jest mitochondrialna Ewa – kobieta, która wszystkim współczesnym ludziom przekazała swój mtDNA (DNA mitochondrialny). Oboje żyli w Afryce ok. 200 tys. lat temu, zatem ciemny kolor ciał na miniaturze rzeczywiście odpowiada karnacji naszych genetycznych prarodzców.

„Oto zaczniemy tę powieść. Po potopie synowie Noego – Sem, Cham i Jafet – podzielili pomiędzy siebie ziemie...” – tak początek ludzkich dziejów przedstawia epokowe dzieło, na widocznnej tu stronicy „Kodeksu Ławrentijewskiego” (ok. 1377 r.) opatrzone tytułem „Се повѣсти времяныхъ лѣтъ откуду есть пошла руская земля, кто въ киевъ нача первѣе княжити и откуду руская земля стала есть”. W polskiej literaturze historycznej jest ono znane jako „Powieść minionych lat” lub też „Powieść lat doczesnych”, tak jak XVII-wieczny słownik Pamwy Beryndy i jego skrócony polskojęzyczny wariant z 1722 r. (tzw. Leksykon supraski) cerkiewnosłowiński termin временный tłumaczył jako dochasny/doczesny. Tutaj dane o autorze zostały pominięte, jednak większość kodeksów nazywa go ogólnie mnichem Monasteru Peczerskiego, przy czym jeden z nich podaje imię Nester, stąd też twórca „Powieści” utożsamiany jest z Nestorem, autorem dzieł hagiograficznych (żywotów świętych), poświęconych książętom-męczennikom Borysowi i Hlebowi oraz prepodobnemu Afanasijowi, jednemu z dwóch założycieli monasteru.

wszystkiej Rusi rzeczonych [*nazwanych* – J.H.] Kij, Szczek, Choriw, te kraje dostały się Szczekowi, który kochając się w zwierzu i myśliwstwach, te słupy w lasach i pustyniach między takowymi wystawił źródłami, aby się ze zwierza przychodzącego do wody delektował”.

Wszystkie te wywody, będące próbą zbudowania wyobrażenia o minionych czasach, stanowiły wstęp do naukowego poznania odległej przeszłości poszczególnych zbiorowości ludzkich, współcześnie dokonywane-

go zarówno przez historyków, jak i archeologów. Dla pracy tych ostatnich kardynalne znaczenie ma konstatacja biblijnej „Księgi Eklezjasty”: „Родъ минуетъ и родъ приходитъ, а земля въ вѣки стоитъ” (Ród przemija i ród przychodzi, zaś Ziemia trwa wiecznie). Właśnie dzięki trwałości ziemskiej pokrywy możemy znaleźć ślady nie tylko swoich przodków, ale też żyjących przed wiekami i tysiącletni ludźmi, którzy w nasz rodowód bezpośredniego wkładu nie wnieśli. A że przez tereny w dorzeczu Bugu od cza-

sów prehistorycznych wiodły zarówno szlaki handlowe łączące różne części Europy, jak też trasy wędrówek całych ludów, to gdyby przy wspólnym stole usadzić pojedynczych przedstawicieli tych społeczności, które w ciągu minionych tysiącleci obierały obecną naszą ziemię za miejsce do mniej lub bardziej trwałego pobytu, zebraliby się gro- no zapewne niewiele mniejsze niż 72 języki, na które mieli być podzieleni potomkowie biblijnych braci.

Oczywiście z imienia znamy tylko te ludy, których istnienie poświadczają źródła pisane, sięgające I tysiąclecia n.e. Z czasów wcześniejszych mamy co najwyżej ślady istnienia populacji, których przynależności etnicznej możemy się tylko domyślać. Stąd też nazwy prehistorycznych kultur archeologicznych tworzone są od miejsc pierwszych znalezisk lub najbardziej charakterystycznych cech przedmiotów (zwłaszcza ceramiki), w niektórych wypadkach od terenu najintensywniejszego występowania znalezisk (podobna sytuacja jest z nazewnictwem wymarłych gatunków człowieka, których wyodrębniono kilkanaście). Nie umniejsza to ich znaczenia, gdyż na przykładzie tych materialnych pozostałości można przedstawić główne etapy ludzkiej ewolucji i rozwoju cywilizacji, które przechodzili nasi bezpośredni praprzodkowie, niezależnie od miejsca ich bytowania.

Przedmioty pochodzące z odległych epok napotymano w minionych wiekach, lecz okoliczności ich powstania pozostawały tajemnicą, stąd też snuto najrozmaitsze domysły. Np. w czasach antycznych zrodziło się przekonanie, że narzędzia krzemienne są efektem uderzeń pioruna (Pliniusz Starszy, I w.), zaś wg Jana Długosza (XV w.) znaleziska ceramiki miały świadczyć o zdolności przyrody do jej rodzenia „bez jakiegokolwiek dopomagania ludzkiego”. Ostateczny kres tego rodzaju domniemaniom, jak i objaśnianiu rodowodu ludzkiego tekstami biblijnymi, położył rozwój archeologii pradziejowej — nauki badającej materialne ślady aktywności człowieka sprzed pojawienia się źródeł pisanych. Jej początki sięgają I połowy XIX w., gdy ówczesni miłośnicy starożytności odkryli i opisali dowody, że historia świata jest o wiele dłuższa niż wynikałoby to z „Księgi Rodzaju”, zaproponowali też schemat podziału dziejów ludzkości na trzy epoki ze względu na podstawowy surowiec do produkcji narzędzi, jakim były kolejno kamień, brąz i żelazo (wraz z rozwojem nauki podział ten bardziej uszczegółowiono).

W obecnym stuleciu wysiłki archeologów wsparła archeogenetyka, analizująca zarówno aDNA (antyczny DNA), pozyskany z wykopalisk, jak i DNA obecnych populacji. Dalsze postępy czyni także sama archeologia, nadal odkrywająca części szkieletów nieznanych wcześniej istot, mogących być zarówno ogniwami genealogii współczesnego człowieka, jak i pokrewnymi mu gatunkami rodzaju ludzkiego (*Homo*), które wymarły zarówno miliony, jak i setki lub dopiero dziesiątki tysięcy lat temu, często pozostawiając po sobie znikome ślady. Na przykład istnienie *Homo denisovens* (gatunek najbliższy neandertalczykom) stwierdzono dzięki znalezieniu w 2008 r. kości palca i dwóch zębów, z których udało się uzyskać DNA jego prehistorycznych nosicieli.

Cdn.

Jurij HAWRYLUK

Кліщелівські

Закінчення з 23 стор.

Малое дерево хутко русте, а виликє пумалу.
Вийти сухім з води – wykaraskać się z trudnej sytuacji.
Ковтати сльози – połykać łzy.
Носіти воду решетом – robić coś bez sensu.
В його й півень несеться – jemu zawsze się udaje.
З того добра ни буде – nic dobrego nie będzie.
Сам собі пан – На своїому то ти сам собі пан.
Сам не гам і другому ни дам – skąpiradło.
Вилізти боком – będzie źle – Ни робі так,
бо то вилізе тубі боком.
Брати грих на душу – Бач, що робіт,
ни буїцьця брати гриха на свою душу.
Хоч око виколі – Темно, хоч око виколі.
Ні брат, ні сват – żaden krewny.
Б'ють і плакати ни дают.
Шукати вітра в полю – Як типер його ни злапаєш,
то шукай вітра в полю.
Бачити з заплющеними очима – Але хітри,
вун всьо бачит з заплющеними очима.
Ни може втовпїтись – niech już przestanie.
Будут з його люде – Так вийшло, не переживай,
ще будут з його люде.
Голими руками – Кулісь хлопці рибу лапалі
навіть голими руками.
На двоє баба ворожила, або вмере, або буде жила.
Казала Настя як удасться – albo tak, albo nie.
Моя хата з краю, я нічого не знаю – chcę mieć spokój.
Висолопіти язик – wywalić język.
Вилазіт як шило з мішка.
Старої дугі ни розогнеш – starych ludzi już nie przekonasz.
Нихто ни знає, яка доля його чикає.
Зав'язалось сало – Дужо їсі, то й сало зав'язалось.
Впасти в око – Мусіт буде жинитись,
бо вуна впала йому в око.
Дурний як пень – Я тлумачу, а вун дурний як пень,
нічого ни помімає.
Як на сповіді – mówić szczerą prawdę.
Корчити дурня – Говориш, а вун корчит дурня, вдає,
що ни помімає.
Як камень на серці – Того ни забудеш,
буде ліжати каміньом на серці.
Нима нічого даром.
Як родила мати, то треба буде вмірати.
Де коротке, там і рвецьця.
Нима дима без огню.
Довга пісня – Дужо треба би було говорити,
бо то довга пісня.
Ліє як з цебра.
Дуля з маком пастернаком – Тубі дам, а йому дуля
з маком пастернаком.
Собаці, собача смерть.
Жити по-панську – Кулісь пани так ни жилі,
як ми типер по-панську живем.
З дня на день – Чикаю з дня на день, бо ж має приїхати.
З свічкою не знайдеш.
Зубами звонити – Так змерз, що зубами звонит.
Голодна кума, а хліба нима.
Чорт його знає – nie wiem.
І сміх, і грих – Таке човпе, що і сміх,
і грих його слухати.
І хочецьця, і колецьця.
Кепська справа.

фразеологізми

Холодом обдає – zrobiło się zimno.
Цідити слова – Вун тобі наговорит, кужне слово цідит.
З чорного білого ни зробиш.
Набридло, як гурка редька – Вже мні тоє набридло,
як гурка редька.
Купа не рве пупа – Помагайте і ви, купа не рве пупа.
Не треба учити рибу плавати.
Обдурити когось – Хотив мене обдурити,
але я не з дурнюв.
В рот ни лізе – bardzo niesmaczne.
Нима за що дякувати.
Ни міла баба клопоту, купіла порося.
Ні туди, ні сюди – Всі дерева бура поваліла,
ні туди, ні сюди ни пройдеш.
Обоє рабоє – Обоє рабоє, з їмі ни договоришся.
От воно що – Всьо вже знаєш, от воно що виходит.
І пальцьом ни ворохне – Не надійся на його,
вун і пальцьом ни ворохне.
От тубі й маєш – masz ci – От тубі й маєш,
бач як вийшло.
Пуд голим небом.
Кажі пропало – Вже ни вернеш назад, кажі пропало.
Не пустити пари з рота – Йому можна вірити,
вун ни пустит пари з рота.
Хто дорогу простує, той вдома ни ночує.
Нима приступу – Я так його уговарувала,
але до його і приступу нима.
Спом'янути чиесь слово – Нічого з того ни буде,
спом'янеш моє слово.
Старий кунь борозьну ни псує – doświadczony człowiek
nic nie zmagnuje.
Так чи сак – Так чи сак, якое то буде.
Міти міру – Во всьому треба міти міру.
Як свої п'ять пальцюв – Я тут всі доружкі знаю,
як свої п'ять пальцюв.
Язик до Кійова заведе – Ни знаєш, питай,
язик до Кійова заведе.
Тягнути за язик – wypytywać.
Не говору з вами, тримаю язик за зубами.
Тяжко на души – Як оно зганеш тоє,
тяжко на души робіщця.
Камінь з серця спав – Сказали живий,
то мні камінь з серця спав.
Хай язик одсохне – Нехай мні язик одсохне,
як я ни говору правду.
Хваткій ду руботи – chętny, bystry do pracy.
Хоч не хоч, а треба – mus.
Хоч ти плач – niestety, nic nie poradzę.
Аби хоч хліб з водою – żeby nie umrzeć.
Хто дужо обіцяє, той мало дає.
Часом з квасом, а порою з водою –
bardzo ubogie jedzenie.
Через дурний розум – Вся тая біда
через його дурний розум.
Чий чорт старший – bezsensowny spór, o nic –
Вун не вступіт, його чорт мусіт бути старший.
Чим попало – Ни мів чим боронитись,
то боронився чим попало.
Як вітром здуло – Нима й сліду, всьо як вітром здуло.
Ще чого – nawet nie myśl – Ще чого, бач захотилось тобі,
а я ни позволяю.
Як води в рот набрав – nic, tylko milczy.
Рустут як гриби пу душові.

Кров з молоком – Уй, хуроша дивчина, кров з молоком.
Чекати манни з неба – Робіти ни хоче,
чикає манни з неба.

Як на біду – jak na nieszczęście.
Благодать Божа – łaska Boża.
Боятися як чорт ладану – bać się jak diabeł krzyża.
Ще світ не бачив – Такого дива ще світ ни бачив.
Як рукою одняло – Я не вірив, що то pomoże,
а як рукою одняло.
Дати ходу – Погнались за їм,
але вун так ходу дав, що й ни злапали.
Льохаїщця свіня – w czasie gu.
Пудходит тісто – już gośnie ciasto.
Замуляний кунь – За тяжко робів і замуляв свого коня.
З кормом їсти – spożywać tłuszczę.
З постом їсти.
Запустити курову – Перид тиліньом
курову треба запустити десь на місяць.
Розчахнуло дерево – Грум розчахнув дерево на половину.
Сякій такій – jakiś taki.
Тоє сьое – coś nieco – Тоє сьое вже готове,
але ще не всьо.
Аби оно повезло – oby tylko się udało.
Миколаївська дівка – stara panna (bo pamiętała
jeszcze czasy cara Mikołaja II, dziś już nieaktualne).
Хлопець хуроши, але без гроши.
Всюди добре, а найлєпі вдома.
Смачна їда, то на живут біда.
Гуркім лічат, а солодкім калічат.
Кашу шкварками ни зопсуєш.
Хто рано встає, тому Буг дає.
Страшна зіма, бо кожуха нима.
Не шукай краси, а шукай добра.
Хуроша, то добре, а шасліва, ще лєпі.
Йому в голові всьо одне сидит.
Я вже бульш забула, чим ти знаєш.
Біти в рило – За тоє, що зробів, то його в рило треба біти.
Рубота не заяць, не втече.
Поспішиш, люди насмішиш.
Богатому дужо розуму ни треба.
Як очі не бачат, то і душа ни боліт.
Не хвалі дня з раня.
Треба всьо вміти, але ни всьо робіти.
На дити напередити, треба самому жити –
nie wszystko dla dzieci, trzeba i o sobie pomyśleć.
Мокри дощу ни боїщця.
Зачепіти руки – Всьо згорило, нима за що й рук зачепіти.
Влізти в біду.
Опускати руки – rezygnować – Треба братись за руботу,
ни можна опускати руки.
Од молодого до старого – absolutnie wszyscy.
Кідати колоди пуд ногі.
Як грум з ясного неба.
Як на мене – Як на мене, то треба ще його
мущно пудучити.
Як обухом по голові.
Каменя на каменюві не остало.
Горох з капустою – wszystko wymieszane.
Дай бабі волю, попадеш в неволю.
Як ви нам, так ми вам.
Як на біду – Як на біду, то дужо ни треба.
На гвалт треба – bardzo potrzebne.
Як тубі язик ворочається.
Якое то буде, проживемо.
І сліпий би зубачив.
Дати собі раду.
Ласий на гроши – Як даш, то вузьме, вун ласий на гроши.

І так, і сяк – і tak, і tak.
Так чи сяк – tak czy tak.
Брати до серця – Ни треба того брати ду серця,
пропало, вже ни вернеш.
Заглядати в чарку – Як би ни пільнувала,
то щодня заглядав би в чарку.
Крутити носом – Троху крутила носом, але якось взяла.
Березова каша – różga.
Добрий з його шулер – wielki oszust.
Руки сверблят – Руки свербілі, але ни бів я його.
Чия сила, того й правда.
Роздзявіти рота – Я руказую,
а вун роздзявіт рота і слухає.
Корона з гулуви ни впаде.
Аби хліб і дрова, то вже можна жити.
Одним словом.
Перелякався і в ноги – przestraszył się i dał drapaką.
Хрен його знає – Хрен його знає, чи так може бути.
Казьонни гроши – państwowe pieniądze.
Ни дай Боже.
Ходити за плугом – orać, ciężko pracować.
Буг дав, Буг взяв.
Льокший давати чим брати.
Жити без жункі, то ни жице.
Як добру жунку маєш, то гора не знаєш.
Жунку треба слухати два рази – коли кліче їсти і спати.
Як помреш, добра з собою не забереш.
Молодий може, а старий мусіт вмерти.
Хоч до раю? То мусіш раній вмерти.
До дитята словами, а не кулаками.
Треба знати, де що можна сказати.
Два рази жити ни будеш.
Молодий – дурний.
Молодого кров грисє.
Одне молодому, а друге старому.
Старий, а дурний.
Біда старому жити самому.
Як здоров'є маєш, то про його ни дбаєш.
Держи язик за зубами.
Хочецьця сказати, а треба мовчати.
Найгурша баба – язиката.
Знаєш – кажи, ни знаєш – мовчи.
Ліпш мовчати як кричати.
Дурнюв не сіют, вони сами родяться.
Не учи пташку літати, а старого співати.
Пісав пісака, не розбере собака – gryzmolić.
Високий до неба, а дурний як треба – już dorosły,
ale jeszcze nie zmądrzał.
Часом і дурень правду скаже.
Як добри люде, то біди ни буде.
Злости повни кости – wredny, złośliwy człowiek.
Утопіти в ложці води.
Продати чортові душу.
Брехати в живій очи – Ти йому ни вір,
вун бреше в живій очи.
Часом сміх, а часом грих.
Вода не вудка, дужо не вип'єш.
Заляклі ноги – Полола, типер уддохну,
бо заляклі вже ноги.
Ще почухайцьця – О то ще ни всьо, ще вун почухайцьця,
бо треба буде платити.
Настроміти руку.
Мурмотати пуд носом – Щось мурмоче пуд носом,
не розбереш.
Хліб насущний – chleb powszedni.
Хоч би й що – Говориш, а йому хоч би й що, ни слухає.
Тягнути за язик.

Тільки й мого – tylko tyle mego.
 Їй Богу – jak Boga Kocham.
 Старая пісня – Знаю, знаю, старая пісня,
 давно вже про те гувурили.

В післявоєнні десятиліття ще жили в Кліщелях люди, які народилися в царські часи, вчилися в російській школі, навіть часом були якимись маленькими чиновниками, тому й непогано знали російську мову. Власне від них я колись почув ось такі російські прислів'я.

Точка в точку – identycznie.
Часы для красы, а время по солнцу – tak mówiono
o żołnierzach radzieckich, którzy nie umieli
posługiwać się kradzionymi niemieckimi zegarkami.
Думай не думай – царём не будешь.
Все девушки ангелы, но откуда жёны ведьмы берутся.
Деньги в кармане, на душе веселей.
На наш век дураков хватит.
Море по колена.
Выпил рюмку, выпил две, зашумело в голове.
Мы работы не боимся, дайте нам рабочих.

Ці прислів'я подобалися іншим людям і вони повторювали їх вже в дещо українізованому варіанті.

І на кінець, ще спеціальна група – вульгаризми, матюки і прокльони.

Проспати всьо – stracić, przehulać wszystko.
Волос сівіє, дупа шаліє.
Іди ти нахуй // нахер.
То всьо хуйня.
Чого стоїш, як хуй на висілі.
Іди в пізду.
Вже піздец.
Мать твою вйоб.
Йоб твою мать.
Щоб ти здох.
Щоб ти спрутився
Щоб ти всрався.
Щоб тебе воши з'їлі.
Щоб тобі язик всох.
Щоб мої очі тебе не бачили.
Щоб і духу твого тут не було.
А щоб ти скіс.
А жeb ти стрисла.
А коб юй очі вилізли.
А коб ти здохла.
Де ж тебе халера носіла.

Пригадую ще цікаву нашу дитячу римовану *лічилку*, яку ми жартوما не раз повторювали. Думаю, що це оригінальний твір кліщелювської дівчор:

Адін – двадин, тринда – линда, п'ято – лато, ормін – кормін, девін – дикс.

Ось, мабуть, ще одна перлинка кліщелювського фольклору, тож не даром кліщелювців називають *горчарами*. Чи хтось ще її пам'ятає?

Горчар, горчар гліну місит,
У горчара бомба вісит,
Горчариха питаєщця
Чому бомба хітаєщця.

Микола РОЩЕНКО

Praktycznyj słownyczok dla słuchajuczych i czytajuczych

H

hazoobmin – газообмін – wymiana gazowa
hajmorýt – гайморит – zapalenie zatok przynosowych
halij – галій – gál (pierwiastek)
haluż prawa – галузь права – gałąź prawa
halmó – гальмо – hamulec
halmuwannia – гальмування – hamowanie
hamiwná soróczka – гамівна сорóчка – kaftan bezpieczeństwa
harmoniczne koływania – гармонічне коливання – drgania harmoniczne
harnitúra – гарнітура – czcionka
harjáci dzeréla – гарячі джерéла – gorące źródła
has – гас – nafta
hasinnia (pożeži, wapná) – гасіння (пожежі, вапна) – gaszenie (pożaru, wapna)
hastryt – гастрит – zapalenie błony śluzowej żołądka
haszene wapno – гашене вапно – wapno gaszone
heksaédr – гексаéдр – sześcián foremny
hélij – гелій – hel (pierwiastek)
hel – гель – żel
Henerálna rada – Генерálna рада – Rada Naczelna
hénna terapia – гénна терапия – terapia genowa
henofond – генофонд – pula genowa
henocýd – геноцид – ludobójstwo
heohraficzna dowhota – географічна довготá – długość geograficzna
heohraficzna obolonka – географічна оболóнка – powłoka geograficzna
heohraficzna szyrota – географічна широтá – szerokość geograficzna
heohraficzne seredowyszcze – географічне середовище – środowisko geograficzne
heohraficznyj pojas – географічний пояс – strefa geograficzna
heohraficzni koordynaty – географічні координати – współrzędne geograficzne

heohráfija nasélennia – географія насéлення – geografia ludności
heochronolohiczna tablýcia – геохронологічна таблиця – tabela stratygraficzna
hepatýt – гепатит – zapalenie wątroby
Het'mánszczyna – Гетьманщина – Hetmanat
hýrlo riczky – гірло річки – ujście rzeki
hibrydyzácija – гібридизація – hybrydyzacja (krzyżowanie)
hihijenična powedinka – гігієнічна поведінка – zachowanie higieniczne
hidrát – гідрат – hydrat, wodzian
hidryd – гідрид – wodorek
hidrohén – гідрогén – wodór (pierwiastek)
hidrohenkarbonat – гідрогенкарбонат – wodorowęglan
hidrohén (oksýd, peroksýd) – гідрогén (оксид, пероксид) – (tlenek, nadtleneK) wodoru
hidroksýd – гідроксид – wodorotlenek
hiléji – гілєі – wilgotne lasy równikowe, lasy deszczowe, puszcza tropikalna
hildija – гільдія – stowarzyszenie
himn – гімн – hymn
hipertonija – гіпертонія – choroba nadciśnieniowa
hipotalamo-hipofizarna systema – гіпоталамо-гіпофізарна система – układ podwzgórzowo-przysadkowy
hipotalamus – гіпоталамус – podwzgórze
hipotenúza – гіпотенуза – przeciwprostokątna
hipófiz – гіпофіз – przysadka mózgowa
hipochlorýt – гіпохлорит – podchloryn
hipochlorýtna kyslota – гіпохлоритна кислота – kwas podchloryny
hirska krajina – гірська країна – kraina góriska
hify – гіфи – strzępki
hlicerat – гліцерат – glicerynian
hliceról – гліцерол – gliceryna
hlobálna meréza – глобálna мережа – sieć globalna
hlobálne poteplinnia – глобálne потепління – globalne ocieplenie
hlomerulonefrýt – гломерулонефрит – kłębuszkowe zapalenie nerek
hlótka – глотка – gardło
hluchyj zwuk – глухий звук – głoska bezdźwięczna
hluchi pryholosni – глухі приголосні – spółgłoski bezdźwięczne
hnus – гнус – krwio pijne dwuskrzydłe
hnuczkyj – гнучкий – elastyczny
howirka – говірка – gwara
howorinnia – говоріння – mówienie
hodýnni pojasy – годинні пояси – strefy czasowe
holiwka – голівка – głowica
holowa – голова – głowa; przewodniczący
holowná dumka – головна думка – myśl przewodnia
holownyj mózek – головний mózek – mózgowie
holowohrudý – головогруді – głowotułowie
holowonohi molusky – головоногі молюски – głowonogi
Holodomór – Голодомór – Wielki Głód
Holokóst – Голокóst – holokaust
holonasinni – голонасінні – nagonasienne
holosnyj zwuk – голосний звук – głoska dźwięczna
holosowi zwjazky – голосові зв'язки – struny głosowe
homohénna sumisz – гомогénна суміш – mieszanina jednorodna
homohénne seredowyszcze – гомогénне середовище – środowisko jednorodne
honoreja – гонорея – rzeżączka
hóry (bryłowi, składczi) – гори (брилові, складчасті) – góry (zrębowe, fałdowe)
horyzontali – горизонталі – poziomice
horinnia reakcija – горіння реакція – reakcja spalania
hortań – гортань – krtań
hostrota zoru – гостротá зору – ostrość widzenia
hostrota niuchu – гостротá нюху – ostrość węchu
hradijént koncentraciji – градієнт концентрації – gradient stężeń

hradijéntna zalýwka – градієнтна заливка – wypełnienie wektorowe
hradus – градус – stopień
hradusna sitka – градусна сітка – siatka kartograficzna
hramatýczna osnówa – граматична основа – podstawa gramatyczna
hrań mnohohrannyka – грань многогранника – ściana wielościanu
hráfik – графік – wykres
hraficzne zobražennia – графічне зображення – obraz graficzny
hraficznyj planszet – графічний планшет – tablet graficzny
hrybnýcia (micélj) – грибниця (міцелій) – grzybnia
hryzuný – гризуни – gryzonie
hrymúcza sumisz – гримуча суміш (гримучий газ) – mieszanina piorunująca
hromádska orhanizacija – громадська організація – organizacja społeczna
hromádski roboty – громадські роботи – prace społeczne
hromadianyn – громадянин – obywatel
hromadianstwo – громадянство – obywatelstwo
hromadianśke suspiłstwo – громадянське суспільство – społeczeństwo obywatelskie
hrudýna – грудина – mostek
hrudná klítka – грудна клітка – klatka piersiowa
hrudnyj period – грудний період – okres niemowlęcy
hrupowa powedinka – групова поведінка – zachowanie grupowe
hrjaziowi wulkány – грязьові вулкани – wulkany błotne
hubka – губка – gąbka
hubnyj zwuk – губний звук – głoska wargowa
hubczasta tkanyna – губчаста тканина – tkanka miękkiszowa
hubczasta reczowyna – губчаста речовина – substancja (istota) gąbczasta
hustyna – густина – gęstość
hustyna strumu – густина струму – gęstość prądu elektrycznego
hustota nasélennia – густота насéлення – gęstość zaludnienia

Rok 1920: Budowa domu i znowu wojna

Luty 1920.

Wczora przywieźliśmy ostatnią furę swego przyszłego domu. Nic dziwnego, że jesteśmy nadzwyczaj zadowoleni. Z wiosną projektujemy rozpoczęcie budowy, został ostatecznie ustalony plan domu, a mianowicie: przede wszystkim kuchnię, dalej alko-
wa, dalej pokój – to z jednej strony, po drugiej stronie naprzeciw kuchni komora, a za komorą zupełnie osobny pokój. Obliczamy materiał, którym rozporządzamy – za mało. Jakoś trzeba będzie ten materiał wykombinować, najłatwiejszy sposób wykombinowania materiału ... to kradzież, najgorzej tylko, że ani ja, ani brat nie jesteśmy zdolni do tego. Postanowili dziś jechać i szukać majstra, stręczą tam, lub w innym miejscu, jak wiadomo co lepszego, to droższe, a tu niema funduszków, bo ten spichlerz to był kupiony za pieniądze mamy, więc trudno byłoby brać majstra takiego, na którego nie przystałaby mama. W każdym razie mama mówi, że jeszcze na opłatę majstra pieniędzy starczy.

Z moich zajęć codziennych to, że nic się nie robi – bo i nie ma czego. Przywiozłem kilka fur opału i na tym koniec. Więc chodzę sobie wieczorami to tu, to tam, aby tylko czas spędzić. Wieczorami, czasami, przy oświetleniu łuczycem gramy w karty, najbardziej rozpowszechniona gra „w wodza”, ale dość prędko naprzykrza się, więc opowiadamy sobie swoje przeżycia z Rosji lub omawiamy wojnę teraźniejszą. Najczęściej jednak bywa tak, że siedzimy z dziewczętami i opowiadamy im rzeczy, które ich najlepiej ciekawią, a wszystko to odbywa się u Laszowej. Przychodzą chłopcy z Moskiewic, właściwie z Moskiewickimi chłopcami najchętniej koleguję i urządzamy zabawę, najczęściej w plebani. Plebania nie jest co prawda pustą, mieszkają tam uciekinierzy, ale wcale nie robią przeszkód w urządzaniu zabaw. Zresztą mało zaciekawiam się, bo jaka mi to zabawa. Chłopcy stoją w jednym kącie, dziewczęta w drugim, póki muzyka nie gra, to chłopcy rozmawiają pomiędzy sobą, a dziewczęta pomiędzy sobą. Gdy tylko muzyka zaczyna grać, chłopcy rzucają się do dziewcząt i zaczynają wirować po pokoju, nieznośnie tupiąc nogami, dobrze jeżeli w takt muzyki, co zdarza się dość nieczęsto, bo najczęściej [taki chłopak] wali nogami jak koń, którego gież ukąsi, nu i ma minę jakby wyrabiał cuda. Tańczą dość długo, wszyscy spoceni, każdy zipie, a tańca jednakowoż nie przerywa do czasu, póki muzyka sama nie strzyma, przestając grać. Nawet znajdują się tacy, co jeszcze proszą muzykę o przedłużenie tańca, ale jak zauważyłem nie dlatego, że się nie natańczył, a dlatego aby zadziwić swoją wytrwałością dziewcząt – nu i widzów, których nigdy na takich zabawach nie braknie. Nareszcie zziayany, spocony, pozostawia dziewczynę pośrodku pokoju i odchodzi w stronę chłopców, ta znowu biegiem do swego stadka. Po kilku minutach muzyka zaczyna grać walca, jeżeli przedtem była grana polka, lub na odwrót, ale zasadniczo innych tańców nie tańczono. I znowu w szalonym tempie zaczynają wirować pary, napełniając swym chichotem, gwizdem i pośpiewkami całą wieś.

29 czerwca 1920 roku.

Nie wiem czemu nie pisałem nic tak długo do pamiętnika, częściowo zwałam to na bary swej młodości, bo jak tylko mam

chwilę wolnego czasu, to szukam towarzystwa, a po drugie, mam teraz za dużo roboty, bo to i dom budujemy, i robota polna, nieraz przemęczenie, a nieraz po prostu niechęć, na przyszłość będę się starał notować tylko najważniejsze wydarzenia, bo na prawdę śmieszny byłby mój pamiętnik, gdybym spisywał każdą robotę zrobioną w ciągu tygodnia, wyglądałoby to tak – dziś orka i pasanie konia, jutro zwózka i pasanie konia, pojutrze znowu orka i pasanie konia, i tak zawsze naokoło.

Przez ten czas, t. j. od lutego, zaszły u nas dwie zmiany. Przede wszystkim nie ma tu brata, wyjechał do Widowa, a później dostał posadę kontrolera skarbowego, znajduje się obecnie w Brańsku. Spowodowały to kłótnie powstałe na tle przyszłego władania domem.

Nawet śmiesznie, dom znajdował się w toku budowy, a już zaczęły powstawać projekty tego przyszłego władania domem. A było to tak. Pewnego razu bratowa pojechała do Widowa i przyjechała stąd z gotowością spłacenia mamie za dom, to znaczy zwrócić mamie pieniądze użyte na kupno spichlerza, tłumacząc, że tak czy inaczej, to jedynie zawdzięczając jej i bratu buduje się dom, gdyż powiada, Mateusz pojechał, wynalazł spichlerz, a furmanek do przewiezienia również było więcej z Widowa i to wyłącznie po prośbie jej ojca itd. Początkowo było mi zupełnie obojętnie, czy będzie to dom mój, brata, mamy, ale gdy mi wytłumaczono, że każdy ze swego domu może wypędzić, więc przyłączyłem się do frontu mamy i stanowczo sprzeciwiałem się takiej manipulacji, zresztą mama i sama nie chciała odstępywać, mówiąc, że z Rosji przyjadą jeszcze Elias z żoną, Wasyl i siostra, a oczekiwać ich powrotu należało co dzień. Nic nie pomaga, Mateusz stanowczo chce budować dom tylko dla siebie, zresztą dołożył się do tego w znacznym stopniu, gdyż kupił u Kosińskiego 2 sosny, sam porzynał na bale (ja wówczas byłem chory), liczy za to 100 mk [marek], a mamie chce zwrócić tylko 300 mk. Powstały kłótnie, nagadaliśmy sobie nawzajem dużo nieprzyjemnych rzeczy i w rezultacie Mateusza nie ma, ma posadę i basta. Budujemy dom w dalszym ciągu. Zrąb już wykończony, dziś Żyd robi okna na kuchnię i alko-
wę, resztę postanawiamy nie wykańczać tymczasem. Pokrycie daliśmy słomiane, a że nie było słomy prostej, więc pokryliśmy słomą targaną, przywożoną z wólczńskiego pola, a należącą do b. kolonii rolnej niemieckiej. Nie powiem żeby to było pokrycie efektowne i nieprzepuszczalne dla wody deszczowej, jednakowoż z większego tamuje opady i uważamy to za wystarczające. Podczas wozienia słomy mieliśmy zajście z gospodarzem, na którego polu stał ów stóg słomy, nie dawał nam z mamą brać słomy ze stogu, przywłaszczając dla siebie słomę, a to z tego względu, że stóg stał na jego polu. Akurat przyszedł wtedy, gdy odjeżdżaliśmy spod stoga, i zakazał nam stanowczo słomy więcej brać. Powiedziałem mu, że słomy będę brać tyle, ile będę potrzebował, na co ów gospodarz zapowiedział wystąpienie zbrojne z pałą, ja zaś miałem bronić się widłami, ale za drugim razem mama konflikt zażegnała, ofiarowując Demidowi trochę kartofli i kawał chleba, co znacznie pomogło Demidowi udobruchać się, pozwolił nam brać słomę, a nawet pomagał nakładać na wóz.

Sierpniowy krajobraz z mającym chronić od skorbi, biedy i napasti krzyżem pomiędzy Wólką i Moskiewcami (Moskuwciamy), ufundowanym w 1909 roku przez Kozłowskich. Fot. Ju. Hawryluka.

Niedawno kupiliśmy krowę. Brat Łukasz przysłał z Ameryki kilka dolarów, więc za te pieniądze kupiliśmy krowę. Do tego jest jeszcze jałowka, wzięliśmy tej wiosny u zamożnego gospodarza z Widowa cielaka i mamy ją chować aż do trzeciego cielaka. To znaczy, że gdy ten cielak wyrośnie i w następstwie jako krowa będzie zapłodniona trzecim cielakiem, wtedy należy zwrócić gospodarzowi krowę, sobie zaś pozostawić dwa cielaki, w ten sposób spodziewaliśmy się rozmnożyć bydło. Wujek zmienił się teraz nie do poznania, buduje sobie dom, ale ładny, duży. Nic sobie nawzajem nie pomagamy, bo wujek jest zawsze okropnie zły i gdy przechodzi koło naszego domu, to nawet głowy nie podnosi. Mama mówi, że przyczyna tego tkwi głębiej, że wuj jest okropnie zazdrosny, więc po prostu nie podoba się mu, że my na równi z nim, taka biedota, odbudowujemy się i nabywamy inwentarz. Czasami zwracam się z czymś do wuja, odpowiada z niechęcią, a czasami nawet opryskliwie, nic, udaje, że nie zauważam jego tonu, a to zmusza go do rozmowy ze mną, i to czasami nawet dość łagodnej. Zresztą nie mamy nic wspólnego, z wyjątkiem chyba tego, że się sprzęgamy do orania, a w tym, że wuj udaje bogatego, to dla mnie nic ciekawego, bo bądź co bądź był bogatym i przed wojną, więc może być takim teraz.

Miałem już, że tak powiem, zatarg z Maksymem. Maksym już się ożenił z Natalką, już wybudowali sobie dom, mają konie, krowy – są bogaci, tylko to jest najgorsze, że jak tylko da radę, podoruje nasz grunt. Właśnie podorał nam „na Ozierysku”. Wprawdzie ja zasadniczo nie wiem, gdzie była miedza, ale słucham matki. Maksym ze swym bratem Kasjanem upierają się, że miedza jest o jakieś półtora sążnia dalej na naszym polu, więc mierzymy według miary, wypada, że miedza jest dalej na ich polu o jakie dwa sążnie, zapowiada się walka. Kasjan ustąpił, Maksym upiera się, że jest tak jak mówi on. Dałem spokój, nie pozwoliłem tylko podorywać dalej. Ciekawe, że wuj, zapraszany na ten spór jako rzeczoznawca, zupełnie nie przyszedł. Nie pomyślałem o wuju dobrze, jakoś stracił on zupełnie w moich oczach na znaczeniu.

Sierpień.

Znowu wojna. Wojska polskie odchodzą z naszych stron. Mówią, że Polaków bolszewicy pędzą, patrzymy i mówimy, że nie. Widzieliśmy wojnę, gdy uciekają, to robi się popłoch, wojska idą w nieładzie, wiadomo, jak uciekają, każdy sobie, kto jak da radę. A tu widzimy idą pułki tak jakby maszerowały na ćwiczenia i nie bardzo śpiesząc się. W większości wypadków przesiadujemy z krowami i końmi w krzakach, bo trudno. Zabiorą ci konia pod tabor, zmarnują i jak go wtedy znowu nabyć. Zresztą Polacy zasadniczo koni nie zabierali, a tylko mieniali, więc o ile jakiś żołnierz ma gorszego konia, to mienia na lepszego u gospodarza, co do dopłaty to niema mowy, bo jak kto co powie, to nazywają bolszewikiem i jeszcze grożą kolbami – lepiej człeku milcz i tyle. Żołnierze wdzierają się do domów, żądają mleka, jaj, trafiają się tacy, co sami zajrzą do pieca, szafy lub komory. Pewnego razu przybłąkał się jakiś żołnierzysko, prosi u mamy bielizny. Mama poszperała po kryjówkach, wydostała mu bieliznę, z płótna swej roboty, oddała, był bardzo ucieszony. Przespał się i na drugi dzień, odchodząc rano, skradł z mego łóżka prześcieradło i kołdrę, nu i co mu powiesz? Od tego czasu zaczęliśmy chować wszystko.

A tu wojna coraz bliżej, bliżej. Coraz wyraźniej słychać uderzenia armat, aż pewnego poranku usłyszeliśmy pukania karabinów maszynowych. Ale to nie był rok 1915, prawie żadnego popłochu. Gdy wojsko przechodzi, mniej wyruszamy do robót polnych, orzemy, jak widać bruzdy, jak nie to bronujemy. Pewnego razu orałem przy blasku księżyca, starałem się nie dochodzić do drogi, ale w nocy bardzo daleko słychać każdy szmer. Staram się zupełnie nie krzyżeć na konia, jak na złość źle konie chodzą. Zajęty swą robotą, nie zauważyłem, jak po drodze posuwała się piechota. Widocznie mnie zauważono, bo od posuwającej się kupy ludzi oddzielił się jeździec, podążył w moją stronę. Myślę sobie oficer! – Nie taki strach, bo ci zawsze wyrozumiali i od nich zawsze można się odprosić. Podjechał, pyta się zdziwiony, czemu ja orzę w nocy. Nie mogłem

na tak proste pytanie kłamać, opowiedziałem mu swe obawy i zmartwienia, zaśmiał się. Powiada, że mam słuszość. Kazał mi po rosyjsku (gdyż wtedy b. źle mówiłem po polsku) zatrzymać się i nigdzie nie odchodzić, a on podobno ma wrócić znowu. Myślę sobie: A jak to udaje tylko Polaka, a jest bolszewikiem, jak tu z nim gadać? Zatrzymano ludzi na drodze. Stoją. Jeździec znowu jedzie do mnie. Mówi, że jest oficerem polskim, pyta się o drogę do folwarku Teklinowo. Mówię mu, że folwark Teklinowo już nie istnieje, tam nie ma ni zabudowań, ani nic, a są tylko grunta i gdyby tam iść, to trzeba tam wracać z powrotem do kolei i iść ponad kolejną. Zdziwił się bardzo, że jest przed samą Wólką, spojrzał na mnie, widzę, że albo nie rozumie, albo nie wierzy. Patrzy na mapę, prosi, abym wskazał gdzie jesteśmy. Na mapie niemieckie nazwy, ja źle się orientuję, zresztą oszczędza latarki i świeci tylko czas od czasu. Nareszcie proszę o ołówek i kawałek papieru, oficer mnie przyświeca, a ja nanoszę sytuację tej drogi, na której stoi wojsko, drogę do Wólki, Teklinowa, Moskiewiec, Gregorowiec. Spojrzał — na mapie zgadza się, ładnie podziękował, podał rękę i pojechał. Jaki miły i ujmujący człowiek, gdyby wszyscy ludzie byli tacy, to napewno żadna wojna nie byłaby straszna. Po jakiejś godzinie skończyłem orkę i dalej w krzaki, tam najpewniej.

Na drugi dzień rano już można było określić, że strzelano z karabinów nie dalej jak w Kleszczelach. Wszyscy, kto ma konie i krowy, jesteśmy na naszych rozległych błotach. W domu pusto, a nawet wyjęliśmy okna, żeby jaki żołnierz czasem nie powybił szyb, i tak dom pozostawiliśmy, uciekać ze wsi nikt nie ma zamiaru, wszyscy mówią, żeby tu niewiedomo co miało być, to uciekać nie będziemy — już nauczeni ucieczką, dość tego. Zresztą nie była to taka wojna jak niemiecka, mniej było huk. Poszedłem na błoto, położyłem się pod stogiem i śpię, budzą mnie, wskazują na pole widoczne daleko za błotem. Patrzę, posuwa się tabor, widocznie bolszewicki. Gdzieś od strony Kleszczel wystrzał armatni, wyraźnie było widać, jak wybuchnął z armaty dym i jak o jakieś 3 klm. wybuchł pocisk. Patrzymy, niedaleko od tego miejsca, gdzie wybuchł pocisk, galopem leci kawaleria, wpada na tabor, widoczny popłoch, a później kawaleria galopem w stronę armaty, również jakiś popłoch, tylko mniej widoczny. Po jakich 15 minutach z tamtej strony błota była zupełna cisza. W towarzystwie Maksyma i Kozłowskiego poszedłem zobaczyć na tamtą stronę błota, co się dzieje. Za jakąś godzinę już prawie byliśmy u celu, aż patrzymy, a tu nadciąga szwadron kawalerii, podchodzimy bliżej, okazała się bolszewicka grupa kawalerii, pytają nas o drogę do Milejczyc, wskazaliśmy drogę i w obawie przed spodziewanymi nieprzyjemnościami wróciliśmy do domu.

Wólkę już zajęli bolszewiki. Pierwszy raz w życiu widziałem takie wojsko. Chodzi jak kto potrafił, jeden był w czapce, drugi w kapeluszu, jeden był w butach, drugi zupełnie boso. W domu zastałem pełno ich, a że padał nad wieczór deszcz, więc wszyscy suszyli przed kominem swe ubrania, zauważyłem, że sporo ich jest bez koszul, mówią, że są głodni i proszą matki, aby ugotowała im kartofli. Wszedł mały bolszewik, miał jakich lat 15, mama pyta go „dokąd że ty bębnie idziesz”, odpowiada „idę, żeby tego Polaka nie stało”, „a co on tobie szkodzi”, nie odpowiada, zaambarasowany milczy — wszyscy się śmieją. Na drugi dzień przychodzi bolszewik dobrze ubrany, oznajmia, że musimy dać im furmankę, mówimy

że nie mamy konia, okazuje się, że jest dobrze poinformowany, więc zapowiada, jeśli nie damy fury, będzie źle. Nic nie radzisz, trzeba przyprowadzić. Sprzęgliśmy się z Maksymem i ten pojechał. Żałowałem w duchu Polaków, tam byli oficerowie, można było się komuś poskarżyć, a tu diabli ich wiedzą do kogo się zwracać. Roboty polne prawie że przerwane. Jak kto co robił, to po kryjomu. W Kleszczelach mówią, że zaczynają organizować przymusową dostawę mleka dla Żydów. Rolnicy mają dawać Żydom mleko, jako proletariuszom miejskim, a Żydzi będą dostarczać dla rolników co? gó ziki.

Pułki bolszewickie ciągle nacierają „na Arszawę”, tylko dziwne, prawie wszyscy bez karabinów, mówią bolszewicy, że karabiny wiozą na furach wraz z amunicją, nie wierzymy temu.

Odwrot. Całe masy bolszewików uciekają przed wojskiem polskim. Byłem w mieście. Janek Ostaszewicz, mieszkający teraz w Bielsku, zapowiada wstąpienie do wojska polskiego. Przyjeżdżam i mówię to mamie, dodaję, że chciałbym sam wstąpić do wojska. Płacz. Z kim mnie pozostawisz, znowu stara bajka ... „miałam was pięciu i nikt ze mną nie mieszka”. Dałem spokój. Armat wcale nie słysząc, tylko jadą bolszewicy i pytają o drogę do Baranowicz. Przyjechał Maksym, opowiadał o sposobach walki bolszewickiej. Mówi, że mu wstawili na wóz karabin maszynowy, kazali się wozic po pierwszej linii, a sami strzelali z karabinu. Ładna wojna, wezmą spokojnego, dadzą mu do ręki lejce i walczyć. Maksymowego konia zabito, dali mu w zamian drugiego, teraz chowa się z nim po zaroślach w obawie, by bolszewicy znowu nie zabrali do taboru. Mówią, że w Milejczycach było starcie kawalerii bolszewickiej i polskiej, ale bolszewicy prędko uciekli, pozostawiając dużo trupów na miejscu.

Wczoraj wieczorem szedłem na błota, podchodzące do Olszynki, słyszę, że idzie masa ludzi. Położyłem się na ziemi. Po cichu wsunąłem się w gąszcz krzaków i słucham. Po moim rozpoznaniem, że idą bolszewicy — teraz nie ma strachu — idę naprzeciw. Przednie stanęły, pytają kto tam, odpowiadam, że jestem miejscowym gospodarzem i poszukuję koni. Uwierzyli. Proszą o wskazanie drogi do Baranowicz, uśmiechnąłem się — jak tu wskazać drogę do Baranowicz odległych o jakieś przeszło 100 klm., wskazałem drogę na Orle. Poszli, było ich około 150 i nikt prawie nie miał karabinu — dziwne wojsko. Na błotach już pracowali nasi gospodarze koło koni pozostawionych przez bolszewików, przyłączyłem się do nich ja. Wybrałem sobie konia i ciągnę go, nie bardzo był jeszcze zmęczony, po jakiejś godzinie wyciągnąłem go na groblę i wyprowadziłem z błot. Bardzo ucieszyłem się, nie na długo, po trzech dniach przybyła żandarmeria i konia musiałem oddać. Ale bądź co bądź przez dwa dni podorałem i to dobrze. Bolszewicy pozostawili dużo broni, amunicji, tabor z aparatami telefonicznymi, chodziliśmy pod Żuki obejrzeć co tam jest. Dużo znaleźliśmy szabel, jedną zachowałem sobie, taka ładna pamiątkowa, z napisem, widocznie kiedyś ktoś komuś ofiarował szablę lub podczas rewolucji trafiła do rąk marynarzy (jak to było w Odessie — na ulicy odwiązywali oficerom szable). A teraz taki wojak rzucił na łąkę i zmyka, wiadomo — szabla go nic nie kosztuje.

Cdn.

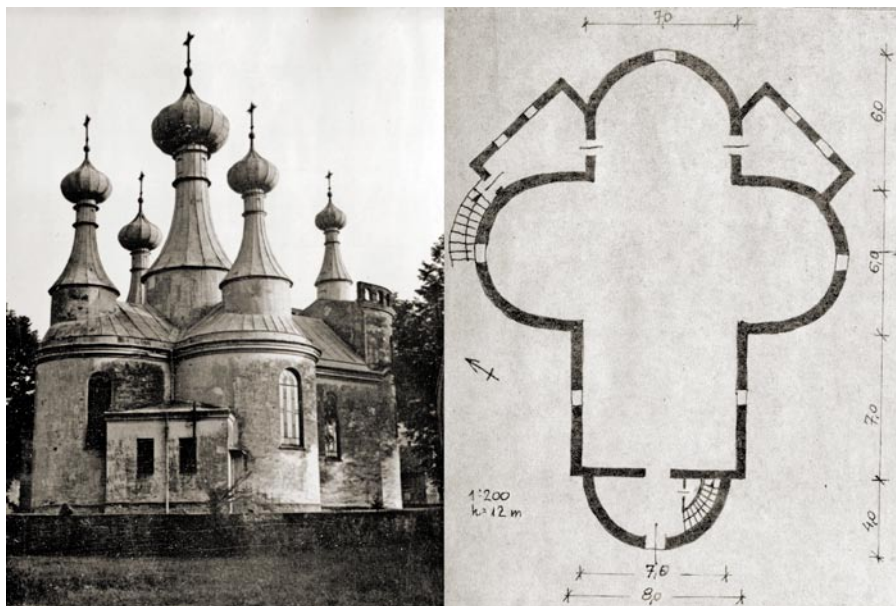
Poprzednie części w numerach 3/2020, 2-5/2025.

Загадка климківської церкви

До недавнього часу одним із найгарніших місць Лемківщини вважалася долина поміж горами Го-моля (707 м) та Убоч (631 м), в якій на висоті 388 м розташовувалася Климківка. На жаль, це розташування стало причиною її загибелі, адже саме тут, у найвужчому місці каньйону утвореного Ропою, у 1970-1990-х було побудоване водосховище (до річчя, у фільмі «Огніем і тисцем» імітувало Дніпро). Отже, знесене було все село та його сакральні споруди, в тому числі й мурована парафіяльна церква Успіння Пресвятої Богородиці, збудована у 1913-1917 рр., яку підірвали та зі зменшеною кількістю куполів відбудували, як костел, у новому місці розташування села. Таким чином єдиною оригінальною пам'яткою залишилась вівтарна частина старшої климківської церкви, дерев'яної, збудованої у 1734 р. в типовому північно-західному лемківському типі, яка була перебудована на цвинтарну каплицю. Зараз знайдемо її на колишньому холеричному кладовищі на окраїні Лося, куди перенесено також частину поховань климківських лемків. Після оригінального парафіяльного храму залишилися тільки фотографії. А також загадка – що для польського архітектора з Грибова, Валентина Ольшовського, який виконував проєкт, могло бути джерелом ідеї так особливої форми храму?

Перенесена до села Лося каплиця – колишній вівтар старшої церкви у Климківці.

Фотографія і план церкви у Климківці, виконані у липні 1965 року Ришардом Бриковським (Dzięki uprzejmości Jarosława Gienzy).

Розгадка на перший погляд легка – в цьому часі впливовою культурно-політичною течією на Лемківщині залишалося русофільство (москвофільство), отже, еталону певно треба шукати у межах Російської імперії, зокрема у т.зв. Великоросії. Для прикладу, Дам'ян Новак у статті «Łosy cerkwi na Łemkowszczyźnie w XX wieku» стверджує, що цей найцікавіший, просто винятковий проєкт, нав'язує архітектурною формою до церков з території північної Русі. Давніший дослідник, автор «Мистецтва лемківської церкви» (Рим, 1975) Всеволод Кармазин-Каковський, називає

климківську церкву найхарактернішим зразком еклектики в архітектурі: «Тут є і кругла башта, запозичена з романського стилю, і чисто російського типу великі і широкі бані на вежах». Схожої думки Михайло В. Поврозник у «Альбомі українських церков. Закарпаття, Лемківщина, Холмщина та Підляшшя» (Лондон, 1988): «церква мішаного стилю романсько-московського».

Типово московські тут лише куполи, зате решта споруди схожа не на «істинно великоруську» архітектуру, а саме на романську. Тому є підстави, щоб можливих джерел творчого натхнення шукати не у будівництві історичної Московщини, але в архітектурі на території колишньої Галицько-Волинської Русі, якої північна частина від 1795 р. перебувала у межах Російської держави та стала об'єктом «архітектурної русифікації» не лише через будову нових храмів, але й перебудову у «російському духу» існуючих, у тому числі із середньовічною метрикою.

До числа давньоукраїнських сакральних споруд, відтак прилаштованих до «общерусских» взірців належить Василівська ротонда – зведена поміж рубіжжям XII-XIII та початком XIV століття церква Св. Ва-

Сформований наслідком «реконструкції» за проектом російського архітектора Н.І. Козлова абрис Василівської церкви у Володимирі (Волинському). Св. Арх. Михайл на стіні климківської церкви – елемент розпису, який виконав Олександр Харків (знищений разом з храмом). Костел у сучасній Климківці, збудований з використанням планів церкви.

силя у Володимирі, найдавнішому князівському та єпархіальному центрі у південно-західній частині Києво-Руської держави. Це типово романська будівля центричного характеру, її стіни однак не суто циліндричні, адже утворені з восьми різного розміру конхпелюсток (невеликих апсид), наслідком чого інтер'єр великою мірою хрестовидний. На зламі XIX/XX ст., отже, недовго до того, як о. Іван Дуркот (1870-1931), климківський парох у 1912-1922 рр., замовив проект нової парафіяльної церкви, Василівська ротонда була «переодягнена» на манер московської архітектури, зокрема, «прикрасили» її цибулясті куполи на витягнутих підбанниках. Увагу звертає також факт, що у тодішній історичній літературі поширеним був давній переказ, що Василівську ротонду збудовано нібито дружинниками за наказом великого князя Володимира (в хрещенні Василя). Київський володар мав би цим способом виявити вдячність за успіх у завоюванні хорватів, отже, цього літописного «племени», яке історики стали асоціювати із первісним населенням Карпат, у тому числі й мешканцями Лемківщини. Саме така інтерпретація рядка «Иде Володимиръ на Ховраты», поміщеного під 993 роком у Несторовій «Повісті врем'яних літ», прийнялася ще у середині XIX ст. та поширювалась у публікаціях про минуле регіону.

Все це дозволяє поставити запитання: Чи не володимирська ротонда, саме у такому обмосковленому виді, стала своєрідним ідейним прообразом для церкви в Климківці? Немає ж сумніву, що замовляючи, відтак акцептуючи саме такий проект храму, о. Дуркот та його соратники мали на меті підкреслення приналежності Лемківщини до конфесійного простору сформованого Володимиром Великим.

Звісно, в ході втілення ідеї у діло відбулася необхідна трансформація. Ротонда у Володимирі це невеликий «лицарський» храм (зовнішній діаметр біля 10 м), спочатку з одним куполом, відтак з другим – над притвором (бабинцем), добудованим у XIX ст. Храм за проектом В. Ольшовського набагато більший за розміром

(23 м завдовжки), з трьома лише абсидами, адже це не мінімалістичні «пелюстки», але повнооб'ємні архітектурні елементи, які надали климківській церкві виразну хрестовидну форму, що дозволило поставити куполи не лише над трьома основними частинами споруди на осі схід-захід, але також над бічними раменами хреста. Василівська ротонда має пізніше добудований вищий від нефу квадратний притвор з сінцями. У климківській церкві прямокутна частина споруди це інтегральний елемент хрестовидного абрису будівлі, але півкокруглий притвор і тут зберігає перевагу висоти над нефом. Також обрамлення вхідних дверей нагадує півкругло завершений романський портал церкви св. Василя.

Все це, зрозуміло, поки що дослідницька інтуїція, яка може виявитися зовсім неоправданою. Може однак викладені тут думки будуть спонукою для більш уважних досліджень над витоками виникнення так оригінальної, хоч вже й фізично неіснуючої, пам'ятки. Тут потрібний як аналіз самої споруди, зроблений знавцями сакральної архітектури, так і пошуки документів з часу її будови. Детального дослідження українськими мистецтвознавцями варті також інші муровані храми Лемківщини, які поки що залишаються в тіні дерев'яної архітектури регіону.

На закінчення вже не загадка і не здогад, лише перевірений факт – церква у Климківці була першим храмом, у якому працював мистець родом з Кременчука на Полтавщині Олександр Харків (1897-1939), учасник Визвольних змагань (поручник Дієвої Армії УНР), який освіту здобув вже в Академії мистецтв у Кракові (1921-1925). Але настінні розписи у Климківці, виконані у 1926 р., були знищені під час підриву церкви, при чому без попереднього виконання наказаної консерватором пам'яток документації. У багатьох мурованих храмах розписи безсумнівно талановитих, часто однак не впізнаних майстрів пензля, збереглись і це ще один аргумент, щоб ними більше поцікавитися.

Юрій ГАВРИЛЮК
Сучасні фото автора статті

З організованого життя над Бугом і Нарвою

Союз українців Підляшшя

Нагородили заслужених українців Підляшшя

5 жовтня у Міській публічній бібліотеці в Більську пройшло урочисте вручення Підляської науково-літературної нагороди за 2025 рік (на фото). Її лауреатками стали: в категорії «Художня творчість» – вчителька української мови, художній керівник колективу «Гілочка» в Черемсі, багатолітня аніматорка українського культурного життя на Підляшші Ірина Вишенко, а в категорії «Освітня діяльність» – вчителька, педагог та багаторічна директор Садочка № 9 Лісова поляна у Більську, у якому від майже 30 років проводиться навчання української мови як мови національної меншини, Єлизавета Нелипинська.

З концертом на заході виступив український фольклорний ансамбль «Родина» з Дуб'яжина.

Організатором заходу був Підляський науковий інститут, партнером – Союз українців Підляшшя.

«Підляська осінь»

16-19 жовтня відбувся найбільший захід Союзу українців Підляшшя – Фестиваль української культури на Підляшші «Підляська осінь». Цього року пройшла вже 34-тя едиція цієї найбільш різноманітної події.

Концерти колективів з Польщі та України, а також театральні вистави для дітей відбувалися у Більську, Білостоці, Гайнівці, Сім'ятичах, Нарві та Черемсі. Як і в минулих роках, фестиваль користувався значною популярністю серед жителів регіону.

«Підляська осінь» почалася **16 жовтня** від презентації театральної вистави для дітей «Коза Дереза» у виконанні українського театру ляльок «Зелена Валіза». П'єсу можна було дивитися в Гайнівському будинку культури, який від багатьох років є постійним місцем організації фестивалю. Того самого дня виставу показа-

но в Початковій школі № 9 ім. 42-го Полку Піхоти у Білостоці, де ведеться навчання української мови.

17 жовтня в рамках фестивалю пройшов «День української культури». У Більському будинку культури можна було дивитися театральну п'єсу для дітей «Коза Дереза». Відбувся також концерт дитячих ансамблів з Підляшшя та гостей з України. Це традиційний елемент «Підляської осені», від багатьох років організований у Початковій школі № 4 у Більську, та від кількох років – у Більському будинку культури.

Того самого дня вистава у виконанні українського театру ляльок була презентована в Імінному осередку культури в Черемсі.

Другого дня фестивалю відбувся ще концерт у Білостоці – вперше в Університетському центрі культури та науки, директором якого є Дарій Кришпинюк. З різноманітною програмою виступили українські колективи з Польщі та України (на фото). Прозвучав традиційний і опрацьований фольклор, сучасна та естрадна пісня, була й традиційна інструментальна музика та барвисті українські танці.

На завершення подій **17 жовтня** в клубі «Мотопуб» у Білостоці відбулася танцювальна вечірка з Капелою Постола, керівником якої є Сергій Постольников.

Третього дня фестивалю в Більському будинку культури всі бажаючі могли дивитися театральну виставу для дітей «Коза Дереза» у виконанні українського театру ляльок «Зелена Валіза». А пополудні там само пройшла виняткова подія – ювілей 30-ліття Українського ансамблю пісні і танцю «Ранок». Це був без сумніву найважливіший концерт «Підляської осені» (на фото). Під час нього керівниця «Ранку»

Єлизавета Томчук отримала бронзову медаль «За заслуги в культурі Gloria Artis», що присуджується Міністром культури та національної спадщини, а також Почесну відзнаку Підляського воєводства. Окрім того Єлизавета Томчук, а також керівник танцювальної групи Борис Бунь та керівник інструментальної секції Петро Осташевський отримали нагороди від бургомістра Більська Підляського Пйотра Вавульського.

У тому самому часі, коли «Ранок» святкував свій ювілей, ансамблі з Польщі та України виступали у Гмінній публічній бібліотеці в Нарві.

19 жовтня, тобто останнього дня фестивалю, відбулися два концерти. Перший із них пройшов у Гайнівському будинку культури. Окрім того виконавці з Польщі та України виступили в Сім'ятицькому осередку культури – синагозі.

Організатором фестивалю був Союз українців Підляшшя, співорганізаторами: Більський будинок культури, Сім'ятицький осередок культури, Гайнівський будинок культури, Нарвянський осередок культури, Гмінна публічна бібліотека в Нарві, Гмінний осередок культури в Черемсі, Початкова школа ім. А. Міцкевича в Більську, Початкова школа № 9 в Білостоці, Підляський науковий інститут, а також уперше – Університетський центр культури та науки в Білостоці.

Подію реалізовано завдяки дотації з бюджету держави, окрім того з коштів бюджету Підляського воєводства та Міста Білостока, а також при фінансовій підтримці Бургомістра міста Більськ Підляський, Бургомістра міста Гайнівка, Бургомістра міста Сім'ятичі, Гміни Нарва, Гміни Більськ Підляський та Гміни Черемха. Подія пройшла під почесним патронатом Посольства України в РП.

Екскурсія дітей з Черемхи

21 жовтня учні класів 1-3 та 4-5, які вивчають українську мову як рідну в Шкільно-дошкільному комплексі в Черемсі, взяли участь в екскурсії до Мельника та Цехановця. У Мельнику молодші діти оглядали ви-

значні пам'ятки містечка: замкову гору з городищем, руїни замкового костелу, крейдянний кар'єр тощо. Тим часом старші учні взяли участь у заході «Візит до короля – Олександра Ягеллончика в Мельнику». Наступним пунктом програми було відвідування Музею хліборобства в Цехановці. Учні побували в Музею писанок та Музею хліба (у водяному млині), а також оглядали численні пам'яткові сільські хати у музеї просто неба та ознайомлювалися з колекцією сільськогосподарської техніки. Екскурсія пройшла в рамках проекту Союзу українців Підляшшя «Майстер-класи української культури для дітей і молоді „До джерел”», реалізованого завдяки дотації Міністра внутрішніх справ і адміністрації РП.

Концерт у Добриводі

9 листопада в сільській світлиці в Добриводі, що в гміні Кліщелі, відбувся концерт української музики, поєднаний із майстер-класами танцю та співу з Людмилою Востріковою з гурту «Горина» з Рівного в Україні. Виконавців зустрів повний зал глядачів, які прийшли послухати виступів артистів не лише з Підляшшя.

Традиційний репертуар з Добриводи виконали місцеві співачки Ніна Явдосюк та Валентина Климович разом із представницями молодого покоління: Амелією Петрочук, родинне коріння якої в сусідній Полічній, та Анетою Явдосюк з гурту «Добриня» з Білостока – онукою пані Ніни.

З-поза Добриводи виступили ансамблі, що діють при Союзі українців Підляшшя та запрошені гості. Це були: «Добриня» з Білостока, «Родина» з Дуб'яжина, а також «Ярина» і «Думка» з Більська. Була також гостя з-за меж Підляшшя – співачка Тетяна Стругун, родом із Сум в Україні, яка зараз мешкає у Варшаві.

Концерт зорганізував Союз українців Підляшшя в рамках проекту «Фестивалі української культури і традиції на Підляшші» завдяки дотації з державного бюджету. Співорганізатором події був Гурток сільських господаринь у Добриводі.

Зустрічі в рамках програми «До джерел»

У другій половині **листопада** діти з українських класів Початкової школи № 4 ім. А. Міцкевича в Більську брали участь у різноманітних заняттях у рамках програми Союзу українців Підляшшя «До джерел». Під час уроків української мови вони вишивали святкові прикраси – ялинки, снігурки. Вчилися також колядок.

25 листопада діти з класу 3А відвідали Музей Обох Націй у своєму місті, в якому з **13 листопада** аж до **31 серпня 2026 р.** є презентова-

на виставка «Рушникові городи», сперта та колекцію підляських обрядових рушників. З черги **26 листопада** учні найстаріших класів могли послухати лекцію на тему українських говірок міжріччя Нарви та Бугу.

Заняття та лекції відбувалися в рамках проекту Союзу українців Підляшшя «Майстер-класи української культури для дітей і молоді „До джерел”», реалізованого завдяки дотації Міністра внутрішніх справ і адміністрації РП.

Майстер-класи «Добриня»

29-30 листопада в Центрі громадської активності в Білостоці учасники колективу «Добриня» проводили співочі майстер-класи. Це була нагода вивчити нові пісні та попрацювати над технікою співу так званим білим голосом (*на фото*). Тим разом учасники зосередилися на давніх одностопових народних колядках, записаних на Підляшші в таких селах, як Дуб'яжин, Малинники і Вілька Терехівська.

Зустріч пройшла в рамках проекту Союзу українців Підляшшя «Діяльність аматорських художніх колективів» за коштів Міністра внутрішніх справ і адміністрації РП.

Представники української громадськості Підляшшя на зустрічі з експертами Ради Європи

1 жовтня відбулася у Варшаві зустріч делегації Консультативного комітету Ради Європи з Рамкової конвенції про захист національних меншин з представниками української національної меншини в Польщі щодо імплементації в Польщі Рамкової конвенції. До складу делегації української меншини увійшли також представники української громадськості Підляшшя: директор Підляського наукового інституту і співголова Спільної комісії уряду та національних і етнічних меншин д-р Григорій Купріянович та скарбник Підляського наукового інституту і науковий співробітник Інституту соціології Університету Марії Кюрі-Склодовської в Любліні д-р Андрій Єкатеринчук, який брав участь у зустрічі дистанційно. *(Більше про зустріч на 14 стор.)*

Зустріч представників української громадськості Підляшшя з Підляським воєводою

2 жовтня в Підляському воєводському управлінні в Білостоці відбулася зустріч представників української громадськості Підляшшя з Підляським воєводою Яцком Бжозовським та заступником підляського воєводи Міхалом Гонсовським, а також з генеральним директором Підляського воєводського управління Адамом Чаплінським та уповноваженим воєводи у справах національних та етнічних меншин Артуром Конопацьким *(на фото внизу)*. Під час зустрічі було представлено українську громадськість регіону, її історію та актуальну ситуацію, а зокрема діяльність Союзу українців Підляшшя та інших українських організацій регіону, спрямовану на збереження української ідентичності, культури та мови Підляшшя. Були також пере-

дані видання і матеріали Союзу українців Підляшшя та Підляського наукового інституту.

У складі делегації української громадськості Підляшшя були: голова Союзу українців Підляшшя Марія Рижик, директор Підляського наукового інституту та співголова Спільної комісії уряду та національних і етнічних меншин д-р Григорій Купріянович, заступник голови Союзу українців Підляшшя та голова Ревізійної комісії Підляського наукового інституту д-р Андрій Артем'юк та заступник голови Союзу українців Підляшшя Лука Бадовець.

Д-р Микола Рощенко виголосив лекцію про війну Російської Федерації з Україною в Гайнівці

2 жовтня підляський дослідник д-р Микола Рощенко з Підляського наукового інституту виголосив лекцію «Війна Російської Федерації з Україною – причини та цілі» в рамках Університету третього віку в Гайнівці. Зу-

стріч відбулася у Клубі сеньйора в Гайнівці. Доповідач представив причини російської агресії проти України. Тема доповіді викликала живу дискусію учасників зустрічі – слухачів Університету третього віку в Гайнівці.

Д-р Микола Рощенко – історик, філолог, науково-дослідний працівник у Підляському науковому інституті, член Наукової ради Підляського наукового інституту. Його наукові зацікавлення це: історія Підляшшя, зокрема міста Кліщелі, українські говірки Підляшшя, історія Холмщини в XIX та XX ст. ст., історія Православної Церкви, фольклор Підляшшя.

Представники Підляського наукового інституту на відкритті виставки Данила Громадського в Гайнівці

2 жовтня в Гайнівському будинку культури відбулося відкриття виставки «Пейзажі» гайнівського художника Данила Громадського. У заході взяли участь директор Підляського наукового інституту д-р Григорій Купріянович та заступник голови Союзу українців Підляшшя та голова Ревізійної комісії Підляського наукового інституту д-р Андрій Артем'юк *(на фото вгорі)*.

Данило Громадський народився в Гайнівці та закінчив факультети мистецтв і гуманітарних наук Університету Марії Кюрі-Склодовської та Люблинську школу мистецтв і дизайну. Він є одним із найвідоміших художників Підляшшя, чії роботи знаменито відображають культурні та природні особливості Підляшшя.

Урочисте вручення Підляської науково- літературної нагороди за 2025 рік

5 жовтня в Міській публічній бібліотеці в Більську відбулося урочисте вручення Підляської науково-літературної нагороди за 2025 рік. Її метою є промоція української мови та культури Підляшшя шляхом вшанування та нагородження людей, які відіграють важливу роль у функціонуванні, збереженні, дослідженні та розвитку української культури та мови Підляшшя. Під час урочистості вручено Нагороди за 2025 рік лавреаткам: Ірині Вищенко (категорія «Художня творчість») та Єлизаветі Нелипинській (категорія «Освітня діяльність»). Захід завершився концертом фольклорного ансамблю «Родина» з Дуб'яжина під керівництвом Єлизавети Томчук.

Організатором урочистості був Підляський науковий інститут, партне-

ром – Союз українців Підляшшя, підтримку для проведення події дала Міська публічна бібліотека в Більську. Публічне завдання «Промоція української мови та культури Підляшшя» співфінансується із фондів Підляського воєводства. *(Детальніше на стор. 6-10).*

Заключний концерт проєкту «Музика прикордоння – Слідами архіву Івана Ігнатюка»

12 жовтня директор Підляського наукового інституту д-р Григорій Купріянович відвідав заклучний концерт проєкту «Музика прикордоння – Слідами архіву Івана Ігнатюка». Під час концерту, що відбувся у Музеї люблинського села у костелі з Матчина, виступили: Кароліна Ядвіга Дем'янюк з Довгобродів, ансамбль «Яжембіна» із Заболоття, ансамбль «З лісу» та чоловіче тріо «Дикий бузок» *(на фото згорі)*. Серед численної аудиторії була також родина Івана Ігнатюка.

Ансамбль «Яжембіна» із Заболоття та ансамбль «З лісу» представили у знаменитому виконанні музичну спадщину надбужанських сіл Південного Підляшшя. Майже всі пісні були виконані місцевими говірками української мови, хоч під час концерту та у поширеній інформації не згадувалося про те, що були це твори укра-

їнською мовою. Ансамблі виконали також кілька пісень польською мовою, а деякі частково польською, а частково українською.

Як зазначається у дописі у Facebook: «Проєкт базувався на архівній колекції записів пісень та оповідань 1970-2011 років, автором яких був Іван Ігнатюк та які належать Музею люблинського села. Слідуючи за цими безцінними записами, гурт «З лісу» провів польові дослідження, шукаючи елементи усної традиції (пісні, приклади говірки, описи звичаїв та обрядів), які й сьогодні можна знайти на Люблинському Поліссі. На концерті звучатимуть пісні, виконані «по своєму» – як ті, що записав Іван Ігнатюк, так і ті, що згадували цього літа мешканці гмін Кодень та Ганна».

Проєкт «Музика прикордоння – слідами архіву Івана Ігнатюка» реалізують Асоціація «Панорама культур» та гурт «З лісу».

Варто нагадати, що Іван Ігнатюк (1928-2013), народжений у селі Данці на Південному Підляшші, був українським фольклористом, етнографом, мовознавцем, поетом, публіцистом, організатором українського культурного життя, автором численних статей, присвячених в основному народній культурі Південного Підляшшя. З 1956 р. він був спів-організатором Українсь-

кого суспільно-культурного товариства на Південному Підляшші та в Люблині, у 1956-57 роках виконував функцію заступника голови Воєводського правління УСКТ в Люблині, у 1969-70 роках – секретаря та в 1970-1975 роках – голови гуртка УСКТ. Вже у ХХІ столітті він був також членом Союзу українців Підляшшя та Українського Товариства. Помер у Люблині 29 серпня 2013 р.

Директор ПНІ зустрівся з Послом України в Польщі Василем Боднаром

16 жовтня директор Підляського наукового інституту д-р Григорій Купріянович зустрівся з Надзвичайним і Повноважним Послом України в Республіці Польща Василем Боднаром. Зустріч відбулася в Посольстві України у Варшаві та її темою була

ситуація української національної меншини у Республіці Польща та питання захисту її прав та можливостей зберігати свою ідентичність, українську культуру і мову. Як підкреслив посол: «Важливо, щоб українці, які є громадянами Республіки Польща, мали можливості користуватися усіма правами та реалізовувати їх у повному обсязі». Під час зустрічі заторкнули також питання будівництва добрих українсько-польських відносин та підтримки України в умовах російської агресії.

Комісія нацменшин Сейму видала опінію щодо обсягу коштів на меншини на 2026 рік

16 жовтня директор Підляського наукового інституту д-р Григорій Купріянович взяв участь у засіданні Комісії національних та етнічних меншин Сейму Республіки Польща, присвяченому розгляду та наданню висновку Комісії публічних фінансів щодо урядового проекту закону про бюджет на 2026 рік щодо національних та етнічних меншин. Проект державного бюджету на 2026 рік, який розглядається в Сеймі, передбачає збільшення цих коштів (порівняно з поточним роком) небагато більше ніж на 3% (приблизно 800 тисяч злотих).

Д-р Купріянович як співголова Спільної комісії уряду та національних і етнічних меншин, що представляє меншини, звернувся у листах до державних органів із закликом збільшити фінансування культури меншин на 10 млн. злотих, або принаймні на 5 млн. злотих. Під час засідання

комісії він стверджував, що це необхідно для того, щоб меншини могли зберігати свою ідентичність, мову та культуру. Комісія національних та етнічних меншин Сейму ухвалила опінію (висновок) із пропозицією збільшити фінансування культури меншин на 5 млн. злотих.

ПНІ співорганізатором фестивалю «Підляська осінь»

16-19 жовтня відбувся XXXIV Фестиваль української культури на Підляшші «Підляська осінь», організований Союзом українців Підляшшя. Одним із його співорганізаторів був Підляський науковий інститут. Під час відзначень ювілею 30-ліття Українського ансамблю пісні і танцю «Ранок» в Більську та на фестивальному концерті в Гайнівці виступав зі словом директор Підляського наукового інституту д-р Григорій Купріянович.

Книжки з бібліотеки Богдана Боберського передано для бібліотеки ПНІ

24 жовтня для бібліотеки Підляського наукового інституту передано кількасот видань з приватної бібліотеки бл. пам. Богдана Боберського (1922-2020). Книжки передала донька – Марта Боберська, відома оперна співачка і актриса, солістка Польської королівської опери у Варшаві. Серед видань багато книжок з історії України, польсько-українських стосунків, історії мистецтва, історії Церкви.

Богдан Боберський був відомим українським архітектором, який більшість свого життя прожив у Варшаві. Народився

в селі Поляни біля Кросна на Лемківщині. У післявоєнний період заангажований у відбудову Варшави, був автором проектів реконструкції багатьох будинків Старого та Нового міста. Протягом всього життя був заангажований в українське національне життя.

Бібліотека Підляського наукового інституту нараховує вже понад тисячу видань. Її існування фінансується завдяки дотації Міністра внутрішніх справ і адміністрації.

Директор ПНІ на ювілейному гала-вечорі з нагоди 75-річчя

Громадсько-культурного товариства євреїв

24 жовтня директор Підляського наукового інституту д-р Григорій Купріянович, як співголова Спільної комісії уряду та національних і етнічних меншин, взяв участь у ювілейному гала-вечорі з нагоди 75-річчя Громадсько-культурного товариства євреїв у Польщі, що відбувся в аудиторії Музею історії польських євреїв POLIN у Варшаві. ГКТЕ – це найстаріша, безперервно діюча організація національної меншини у Польщі, заснована в 1950 р., яка об'єднує польських євреїв, що пережили Голокост. Протягом цих 75 років товариство створювало про-

стір для єврейської громади для збереження своєї ідентичності, культури, традицій та інтеграції. Під час гала-вечору д-р Купріянович привітав ГКТЕ від імені меншинної частини SKUHiEM та української громади. Він вручив голові товариства Артуру Гофману символічний подарунок – двомовне видання «Кобзаря» Тараса Шевченка мовою оригіналу та в перекладі на їдиш єврейського поета з України Давида Гофштейна (1889-1952).

Підляшук на ювілеї 25-ліття ансамблю карпатської пісні «Відим»

25 жовтня делегація представників української громадськості Підляшшя взяла участь у відзначеннях ювілею 25-ліття ансамблю карпатської пісні «Відим» під керівництвом Маріанни Ярої. Відзначення відбулися в Сяноці в аудиторії Державного вищого навчального закладу ім. Яна Гродка. Підляшшя представляли, зокрема, директор Підляського наукового інституту д-р Григорій Купріянович, заступник голови Союзу українців Підляшшя Лука Бадовець та інші члени співочого ансамблю «Добрина». Керівнику ансамблю «Відим» Маріанні Ярій вручено подарунки від українців Підляшшя.

Вишивка в Совлянах

6 жовтня у Гмінній майстерні з культурної освіти в Совлянах відбулися майстер-класи з вишивки, які повела Уліта Харитонюк, співачка, але також рукодільниця з Товариства Спадщина Підляшшя. Узяло в них участь кільканадцять осіб з Грабівки і Білостока – як початківців, так і з рукодільним досвідом.

Зустріч пройшла за кошти Міністра культури і національної спадщини в рамках програми Національного центру культури: ЕтноПольща. Едиція 2025.

Листівки Товариства

У **жовтні** Товариство Спадщина Підляшшя видало листівки з фотографіями з різних майстер-класів рукоділля авторства Йоанни Круковської. Отримували їх учасники зустрічей, організованих товариством.

Видання було можливим дякуючи коштам з програми ЕтноПольща.

Зустріч з кропивою і кульбабою

22 жовтня у Добриводі відбулися трав'яні майстер-класи з Агнешкою Примакою з Трав'яної колонії з білоруськомовного села Книшевичі неподалік від Сокулки. Тим разом героїнями зустрічі були дві популярні рослини – кропива і кульбаба, яку на Підляшші найчастіше називають «молоч'їй», «молочай». Приводом для майстер-класів якраз у Добриводі був виданий кілька років тому «Добри́вдський гербарій».

Майстер-класи відбулася в рамках програми «Академія Кольберга 2025», що її веде Майстерня традиційної музики і танцю в Наці-

ональному інституті музики і танцю у співпраці з Форумом традиційної музики. Програма фінансується за кошти Національного інституту музики і танцю. Партнером Товариства Спадщина Підляшшя при організації події був Міський осередок культури, спорту і рекреації у Кліщелях.

Добри́вдські пісні

11 листопада у світлиці в Добриводі відбулися майстер-класи добри́вдських пісень. Повели їх місцеві співачки Ніна Явдосюк і Валентина Климович, а також їхня учениця Уліта Харитонюк з Товариства Спадщина Підляшшя. Була це вже чергова нагода, щоб ознайомитися з винятковим репертуаром села, розташованого неподалік від Кліщель.

Зустріч пройшла в рамках програми «Академія Кольберга 2025».

Нагородили Мирослава Степанюка

19 листопада у Тикоцінському замку відбулося урочисте вручення «Добрих Душків» – нагороди, заснованої сенатором Мацеєм Живно, заступником маршалка Сенату Республіки Польща. Статуетки вручаються особам, яких можна назвати Добрими Душками – громадським активістам, що працюють на благо громади та суспільства. Серед цьогорічних лауреатів є д-р Мирослав Степанюк, голова Товариства Спадщина Підляшшя (на фото).

Мирослав Степанюк це регіоналіст, природознавець та краєзнавець, доктор наук про Землю. Протягом десятиліть він активно займається дослідженням та

популяризацією культурної та природної спадщини Підляшшя. Його інтереси охоплюють різні аспекти життя регіону, зокрема збереження культури, традицій та місцевих українських говірок.

Д-р Степанюк розглядає культурну та мовну спадщину регіону як глибоко вкорінену в реаліях природного середовища та природних багатств Підляшшя, його історії та сьогодення. Співзасновник кількох неурядових організацій, зокрема Товариства Спадщина Підляшшя, яке відіграє значну роль у збереженні та популяризації традицій регіону, Союзу українців Підляшшя та Місцевої групи діяння «Біловезька пушта». Голова Товариства Спадщина Підляшшя та у минулому – заступник голови та голова Союзу українців Підляшшя, зараз – член Головної управи української організації регіону.

Мирослав Степанюк є ініціатором та координатором десятків проєктів, як регіональних, так і міжнародних, спрямованих на збереження українських традицій та говірок Підляшшя, захист краєзнавчих цінностей регіону та культурної та природничої спадщини, а також розвиток і промоцію туризму.

Автор численних популярно-наукових праць на природні та культурні теми. Його дослідження зосереджені на структурі і динаміці ландшафтів на різних рівнях організації, а також на методологічних основах інвентаризації та оцінки природного середовища з метою охорони природи та економічного розвитку.

Лауреат Підляської науково-літературної нагороди за 2023 рік у категорії «Популярно-наукова діяльність», яку присуджує Підляський науковий інститут разом з Союзом українців Підляшшя.

Мирослав Степанюк родом з підляського села Шостаково поблизу Гайнівки. Випускник факультету біології та наук про Землю Університету Марії Кюрі-Скłodовської в Любліні в галузі управління та захисту довкілля. Довголітній науковий співробітник Білостоцької політехніки. У 2012-2015 роках директор Біловезького національного парку. Зараз працює спеціалістом з охорони ландшафту, культурних та історичних цінностей у Підляському офісі просторового планування в Білостоці. Від кількох років разом з дружиною веде кемпінг NARVA в самому серці Країни відкритих віконниць, у Долині верхньої Нарви, на краю села Пухли.

Товариство друзів скансену в Козликах

Чоловічий спів над Нарвою

25-26 жовтня у Загороді в Козликах над Нарвою відбулися майстер-класи із традиційного чоловічого співу під керівництвом Юрія Пастушенка, етномузиколога, випускника Київського інституту культури (кафедра народного хорового співу), учасника таких ансамблів, як «Отава» та «Древо». Це була нагода, щоб ознайомитися зі специфікою співу, який традиційно виконують чоловічі гурти, що зустрічається в чумацьких, козацьких, ліричних та обрядових піснях.

(ред.)

Фото Л. Лабович
Ю. Гаврилюк
С. Савчук

Святий Володимир – день і ніч сторожить козлицьке музейно-культурне господарство.
Фото Ю. Гаврилюка.

KOLPORTER

**Na Podlasiu nasze pismo
można kupować w kioskach
i innych punktach sprzedaży
prasy firmy „Kolporter”
na terenie powiatu bielskiego,
hajnowskiego, siemiatyckiego
oraz miasta Białegostoku
(np. w sklepach Arhelan,
PSS Społem), a także
w Centrum Kultury
Prawosławnej
w Białymstoku.
W innych województwach:
w Białej Podlaskiej, Chełmie,
Gdańsku, Gorlicach, Górowie
Iławeckim, Krakowie, Legnicy,
Lublinie, Łodzi, Olsztynie,
Przemyślu, Rzeszowie, Sanoku,
Szczecinie, Warszawie,
Włodawie, Wrocławiu.
Najpewniejszy sposób
to oczywiście prenumerata.**

Український часопис Підляшшя «Над Бугом і Нарвою» Ukraińskie Pismo Podlasia „Nad Buhom i Narwoju”

Виходить шість разів у рік ❖ Ukazuje się sześć razy w roku
PL ISSN 1230-2759

ul. Kryniczna 14, 17-100 Bielsk Podlaski, skr. poczt. 77
nadbuhom.pl nadbuhom@nadbuhom.pl (+48) 502 565 547

Редакція: Юрій Гаврилюк (головний редактор), Вікторія Гаць, Андрій Єкатеринчук, Людмила Лабович (секретар), Анна Паб'ян, Юрій Плева.

Редакція: Wiktoria Gać, Jurij Hawryluk (Jerzy Gawryluk – red. nacz.), Andrzej Jekaterynczuk, Ludmiła Łabowicz (sekretarz), Anna Pabjan, Jerzy Plewa.

Видавець/Вydawca: Союз українців Підляшшя / Związek Ukraińców Podlasia, ul. Kryniczna 14, 17-100 Bielsk Podlaski, skr. poczt. 77 E-mail: biuro@zup.org.pl WWW: zup.org.pl

Zrealizowano dzięki dotacji z budżetu państwa ❖ Зреалізовано завдяки дотації з державного бюджету РП.

Publikacja wyraża jedynie poglądy autora/ów i nie może być utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji ❖ Публікація виражає лише погляди автора/ів і не може ототожнюватися з офіційною позицією Міністра внутрішніх справ і адміністрації.

Не всі думки висловлені на сторінках нашого часопису віддзеркалюють погляди редакції. ❖ Nie wszystkie opinie wyrażone na łamach naszego czasopisma wyrażają poglądy redakcji.

Не замовлених матеріалів не повертаємо. Редакція залишає за собою право редагувати, скорочувати тексти та змінювати заголовки. За зміст поміщених реклам та оголошень редакція не відповідає. ❖ Materiałów nie zamówionych redakcja nie zwraca i zastrzega sobie prawo ich redagowania, skracania oraz zmiany tytułów. Redakcja nie ponosi odpowiedzialności za treść zamieszczonych reklam i ogłoszeń.

Andare Studio Grafiki i Reklamy, ul. Senatorska 40/91, 00-095 Warszawa. Nakład: 1200 egz.

ПЕРЕДПЛАТА – 2026 – PRENUMERATA

Річна передплата на **2026 р.** (6 номерів) на території Польщі коштує **70,00 PLN**. При замовленні передплати за короткий період число номерів треба помножити через 14,00 злотих. Архівні номери – 4 зл. (один номер) + витрати на доставку. **Річна передплата** в Україну та Білорусь – 100,00 PLN. **Річна передплата** у інші держави – 40 EUR або \$50,00, або їхня рівновартість (авіапошта).

Банківський рахунок видавця: Związek Ukraińców Podlasia, ul. Kryniczna 14, 17-100 Bielsk Podlaski, 41 1240 5253 1111 0000 5712 5402 (у назві платежу просимо вказати ім'я, прізвище і точну адресу для висилки та період, якого стосується платіж).

Формат номера для перерахунків з-за кордону: PKOPPLPW PL 41 1240 5253 1111 0000 5712 5402.

Вплати з-за кордону просимо виконувати лише безпосередньо на банківський рахунок. Про інші варіанти, будь ласка, заздалегідь домовляйтеся з Видавцем.

Організації, парафії та інші колективи можуть робити замовлення потрібної кількості примірників за окремою домовленістю про умови пересилки і оплати. З усіма запитаннями звертайтеся на е-адресу nadbuhom@nadbuhom.pl, номери телефонів (+48) 502 565 547 або 609 048 496, або пишіть листи на адресу Видавця.

Roczna prenumerata krajowa na **2026 r.** kosztuje **70,00 zł**. W przypadku prenumeraty na okres krótszy liczbę numerów należy pomnożyć przez 14,00 zł. Numery archiwalne – 4 zł (sztuka) + koszt wysyłki.

Roczna prenumerata Ukraina i Białoruś – 100,00 PLN.

Roczna prenumerata do pozostałych krajów – 40 EUR lub 50 USD (poczta lotnicza).

Rachunek bankowy wydawcy: Związek Ukraińców Podlasia, ul. Kryniczna 14, 17-100 Bielsk Podlaski, 41 1240 5253 1111 0000 5712 5402 (w tytule wpłaty prosimy podać imię, nazwisko i adres, na który ma być wysłana prenumerata oraz okres, którego dotyczy wpłata).

Format rachunku bankowego dla wpłat z zagranicy: PKOPPLPW PL 41 1240 5253 1111 0000 5712 5402.

Wpłat z zagranicy prosimy dokonywać wyłącznie na rachunek bankowy. Inne formy należy uzgadniać z Wydawcą.

Z pytaniami w sprawie prenumeraty indywidualnej, zamówień grupowych oraz pomocy w rozpowszechnianiu prosimy zwracać się na adres e-mail nadbuhom@nadbuhom.pl, numery telefonów (+48) 502 565 547 lub 609 048 496, a także listownie.

